

Hoofdstuk 5. Sectoraal milieurecht

1. REGELGEVING VOOR DE DIEPE ONDERGROND

Sinds 2009 kent Vlaanderen een decreet betreffende de diepe ondergrond. Het is van toepassing op handelingen in de ondergrond vanaf een diepte van 100 m onder het aardoppervlak. Twee vormen van activiteiten worden gevat door deze regeling, nl. het opsporen en het winnen van koolwaterstoffen en de geologische opslag van koolstofdioxide. Het decreet trad op 6 september 2011 in werking nadat het uitvoeringsbesluit in het *Belgisch Staatsblad* verscheen.

Dit decreet is in het eerste in zijn soort wat voorwaarden oplegt voor het gebruik van de ondergrond. Het valt te verwachten dat in de toekomst nog andere regelingen zullen volgen voor het omgaan met de onder het aardoppervlak liggende bodem. Zo wordt momenteel in Nederland een strategische visie ontwikkeld voor de ondergrond. Er wordt, zoals dat ook bestaat voor de bovengrond, gedacht aan gebiedsdekkende bestemmingsplannen die het gebruik van de ondergrond regelen. Bepaalde zones worden dan gereserveerd voor de winning van koolwaterstoffen, voor de koude-warmte opslag, voor de opslag van koolstofdioxide, voor de voorziening van drinkwater of voor andere diensten die de ondergrond kan leveren aan de maatschappij.

Het decreet van 8 mei 2009 betreffende de diepe ondergrond en het besluit van de Vlaamse Regering van 15 juli 2011 tot uitvoering van het decreet van 8 mei 2009 betreffende de diepe ondergrond vormen momenteel de basis voor twee specifieke gebruiksdoelen van de ondergrond. Het decreet werd intussen aangepast door het Decreet van 28 februari 2014 houdende diverse bepalingen inzake leefmilieu en natuur. Het uitvoeringsbesluit werd in 2014 eveneens aangepast. Dit gebeurde door het “Besluit van de Vlaamse Regering van 6 juni 2014 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 15 juli 2011 tot uitvoering van het decreet van 8 mei 2009 betreffende de diepe ondergrond en tot wijziging van diverse besluiten, met het oog op het invoegen van nadere regels over de geologische opslag van koolstofdioxide”. Dit besluit verscheen op 9 oktober 2014 in het

Sectoraal milieurecht

Belgisch Staatsblad en werd 10 dagen later van kracht. Zoals de titel aangeeft, voorziet dit besluit in een aanvulling met een vergunningsprocedure voor ondernemingen die *koolstofdioxide willen injecteren in de diepe ondergrond* om het daar op een veilige manier te kunnen bewaren.

Vlaanderen heeft een aanzienlijke energiebehoefte. Het staat vast dat Vlaanderen, zeker in de nabije toekomst, nog sterk afhankelijk zal blijven van het buitenland voor zijn energievoorziening. Zo zal de invoer van buitenlandse koolwaterstoffen zoals aardolie en aardgas ook in de toekomst nog een belangrijk aandeel vormen in de manier waarop aan deze energiebehoefte wordt voldaan. Dit neemt echter niet weg dat er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de in de ondergrond aanwezige koolwaterstoffen, hoe bescheiden ook in omvang. Het decreet werkt mede een regeling uit zodat deze producten op een economisch rendabele en milieuvriendelijke manier kunnen opgespoord en gewonnen worden. Een aantal bedrijven zijn geïnteresseerd in de winning van het methaangas dat in de Kempische steenkollagen aanwezig is.

Tegelijkertijd is Vlaanderen als sterk geïndustrialiseerde regio, met een hoog energieverbruik, voor een belangrijk deel mede verantwoordelijk voor de uitstoot van broeikasgassen zoals koolstofdioxide (CO₂) in de atmosfeer, en daarmee ook voor de opwarming van het klimaat. Recente studies tonen aan dat een oplossing voor de broeikasgassen gedeeltelijk kan liggen in de geologische opslag van broeikasgassen zoals CO₂ (Carbon Capture and Storage of CCS). Een aantal gebieden in Vlaanderen, in hoofdzaak gesitueerd in het Kempisch Bekken, komen in aanmerking.

1.1. Algemene bepalingen

Een sleutelartikel van het decreet is de bepaling die stelt dat de koolwaterstoffen die van nature in de diepe ondergrond aanwezig zijn (dit is volgens het decreet vanaf een diepte van 100 meter onder het aardoppervlak), eigendom zijn van het Vlaamse Gewest. De eigendom van koolwaterstoffen die in het kader van het decreet met gebruikmaking van een winningsvergunning aan de ondergrond worden onttrokken, gaat over op de vergunninghouder. De houder van een winningsvergunning moet hiervoor wel een vergoeding betalen aan het Vlaamse Gewest.

Sectoraal milieurecht

Tegelijkertijd moeten de houders van een zakelijk recht of een ander genotsrecht ten aanzien van het aardoppervlak en de bouwwerken (naast de bovengrondeigenaars dus ook de vruchtgebruikers, huurders, pachters, ...) dulden dat de houder van een vergunning in de ondergrond koolwaterstoffen wint of koolstofdioxide geologisch opslaat, voor zover de activiteiten plaatsvinden op een diepte van ten minste 100 meter onder het aardoppervlak.

De minimumdiepte van 100 meter onder het aardoppervlak is een uiting van het zoeken naar een adequaat evenwicht. Enerzijds vermijdt het overdreven hinder voor de rechthebbenden ten aanzien van het aardoppervlak en het inperken van het eigendomsrecht. Anderzijds is het vanuit geologisch standpunt een realistische minimumdiepte voor de winning van koolwaterstoffen of de geologische opslag van koolstofdioxide.

Beide activiteiten zullen in de praktijk meestal op een veel grotere diepte plaatsvinden, omdat pas vanaf een diepte van ongeveer 800 meter onder het aardoppervlak geschikte omstandigheden (inzake druk, temperatuur, ...) worden gevonden voor een milieuveilige geologische opslag van koolstofdioxide. Vanuit de optiek van het vermijden van overdreven hinder volstaat echter de vermelding van een minimumdiepte van 100 meter. Deze beperking voor de rechthebbenden van de bovengrond doet geen afbreuk aan hun recht op een vergoeding van eventuele schade aan het aardoppervlak of de bouwwerken. Bovendien kunnen de vergunninghouders onder welbepaalde voorwaarden van de vergunning tijdelijk gronden bezetten om gebouwen en bovengrondse installaties op te richten die noodzakelijk zijn voor hun activiteiten. Deze verplichting doet echter geen afbreuk aan het recht van de houders van een zakelijke recht of een ander genotsrecht op een vergoeding van het genotsverlies dat zij lijden ingevolge de bezetting van hun gronden.

1.2. Opsporen en winnen van koolwaterstoffen

1.2.1. Vergunningen

Voor het opsporen en het winnen van koolwaterstoffen worden de modaliteiten van de vergunningsprocedure sterk bepaald door de voorschriften van de Europese Richtlijn 94/22/EG. Zo worden via een bekendmaking van elke aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning in het *Publicatieblad van de Europese Gemeen-*

Sectoraal milieurecht

schappen, ook andere belangstellenden uitgenodigd om een vergunningsaanvraag voor hetzelfde gebied in te dienen. Op die manier ontstaat een mededinging naar een vergunning. Alle concessies, vergunningen of andere toestemmingen die in het kader van de gecoördineerde Mijnwetten zijn verleend, vervielen van rechtswege twee jaar na de inwerkingtreding van het Decreet diepe ondergrond. In de praktijk was dit begin september 2013.

1.2.1.1. Aanvraagprocedure

Het opsporen of het winnen van koolwaterstoffen kan alleen met een vergunning van de Vlaamse Regering. De winningsvergunning kan alleen verleend worden op basis van de resultaten uit een voorafgaande opsporingsvergunning voor koolwaterstoffen. De resultaten van de opsporingsvergunning kunnen slechts door een andere persoon dan de vergunninghouder worden aangewend na de rechten te hebben verworven van de houder. Daarbij hoort een passende vergoeding. Het uitvoeringsbesluit bevat de nadere regels voor de aanvraagprocedure van de vergunning. Het bevat ook de vormelijke en inhoudelijke voorwaarden waaraan een dergelijke aanvraag moet voldoen.

Nadat een aanvraag voor een vergunning is ingediend en volledig bevonden werd, neemt de Vlaamse Regering het initiatief om in het *Publicatieblad van de Europese Unie* een uitnodiging te publiceren om aanvragen in te dienen voor een soortgelijke vergunning voor hetzelfde gebied. Die uitnodiging maakt melding van de aard van de vergunning, het geografische gebied waarvoor een aanvraag kan worden ingediend, de termijn waarin een aanvraag tot mededinging kan worden ingediend, de toepasselijke regelgeving, en de voorgenomen datum waarop of de termijn waarin over de vergunningsaanvraag beslist zal worden. Als de voorkeur wordt gegeven aan aanvragen die uitgaan van individuele natuurlijke personen of rechtspersonen, moet dat in de uitnodiging worden vermeld. Andere belangstellenden kunnen dan binnen een termijn van 90 dagen na de publicatie in het *Publicatieblad van de Europese Unie* eveneens een aanvraag indienen voor een soortgelijke vergunning voor hetzelfde gebied.

In sommige gevallen is het niet nodig deze procedure te volgen. Dit geldt in de volgende situaties:

Sectoraal milieurecht

- als de houder van een opsporingsvergunning gedurende de geldigheidsduur van die vergunning voor hetzelfde gebied een aanvraag voor een winningsvergunning indient;
- als de aanvraag betrekking heeft op een gebied waarvoor op dat ogenblik al een soortgelijke vergunning of een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag is verleend;
- als de aanvraag betrekking heeft op een gebied dat de Vlaamse Regering niet wil openstellen voor de opsporing of de winning van koolwaterstoffen.

Daarnaast kan de Vlaamse Regering in de twee volgende gevallen beslissen de procedure niet te volgen. Ten eerste kunnen er geologische redenen of redenen in verband met de opsporing of winning zijn om de vergunning voor een gebied bij voorkeur aan de houder van een vergunning voor een aangrenzend gebied toe te kennen. Ten tweede als de aanvraag betrekking heeft op een gebied waarvoor op dat ogenblik al een opslagvergunning of een vergunning in het kader van de wet van 18 juli 1975 betreffende het opsporen en exploiteren van ondergrondse bergruimten in situ voor het opslaan van gas is verleend.

De Vlaamse Regering kan ook op eigen initiatief beslissen een uitnodiging tot het indienen van aanvragen voor een vergunning in het *Publicatieblad van de Europese Unie* te publiceren. Belangstellenden kunnen binnen een termijn van 90 dagen na de publicatie een aanvraag indienen.

1.2.1.2. Vergunningscriteria

In een aantal gevallen wordt een vergunning niet verleend. Dit gebeurt als de aanvraag slaat op een gebied waar al een soortgelijke vergunning of een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag is verleend. Het kan eveneens als de aanvraag slaat op een gebied dat de Vlaamse Regering niet wil openstellen voor de opsporing of de winning van koolwaterstoffen. Ten slotte wordt de vergunning ook niet verleend als de aanvraag voor een winningsvergunning gebeurt op basis van opsporingsresultaten die in strijd met de bepalingen van het decreet zijn verkregen.

Een vergunning kan onder meer geweigerd worden in de volgende gevallen:

- als de aanvraag slaat op een gebied waarvoor al een opslagvergunning voor koolstofdioxide of een vergunning in het

Sectoraal milieurecht

kader van de wet van 18 juli 1975 betreffende het opsporen en exploiteren van ondergrondse bergruimten in situ voor het opslaan van gas is verleend;

- als de Vlaamse Regering dat opportuun acht vanuit overwegingen van nationale veiligheid, omdat een staat van buiten de Europese Economische Ruimte of een onderdaan of rechtspersoon daarvan feitelijk zeggenschap heeft over de aanvrager;
- als het niet aannemelijk is dat de opsporing of de winning van de koolwaterstoffen economisch of technisch haalbaar is.

De vergunningsaanvragen worden o.m. beoordeeld op basis van de technische en financiële mogelijkheden van de aanvrager en de manier waarop de aanvrager de activiteiten wil verrichten. Soms speelt de eventuele interferentie met andere al vergunde activiteiten in de ondergrond een rol of de milieu-impact van de activiteiten. Bij mededinging zal de vergoeding die de aanvrager bereid is te betalen aan het Vlaamse Gewest een belangrijke rol vervullen. Als een keuze gemaakt moet worden uit aanvragen die na een beoordeling op basis van de verschillende criteria gelijkwaardig blijken, wordt de noodzaak om de koolwaterstoffen op een rationele en efficiënte manier op te sporen of te winnen, de milieuvriendelijkheid van de voorgenomen technieken, de mate van marktconcentratie en de tewerkstelling en het economische belang doorslaggevend.

1.2.1.3. Vergunningsvoorwaarden

Een vergunning geeft de duur aan waarvoor ze geldt. De geldigheidsduur van de vergunning bedraagt niet langer dan noodzakelijk om de activiteiten op een behoorlijke wijze te verrichten. De vergunning geeft ook aan voor welk gebied ze geldt. Het gebied wordt zo afgebakend dat de uitoefening van de activiteiten vanuit technisch en economisch oogpunt op zo goed mogelijke wijze kan plaatsvinden. Tenzij de vergunning het anders bepaalt, wordt het gebied gevormd door het aangegeven aardoppervlak en de ondergrond daarvan vanaf een diepte van 100 meter.

Een winningsvergunning geldt eveneens voor andere stoffen die onvermijdelijk meekomen met de winning van koolwaterstoffen. De vergunning geeft het tarief aan van de jaarlijkse vergoeding die de vergunninghouder aan het Vlaamse Gewest verschuldigd is. Dit is onderverdeeld per type koolwaterstof. Een opsporingsvergunning voor koolwaterstoffen geeft aan binnen

Sectoraal milieurecht

welke periode de opsporingsactiviteiten of verkenningsonderzoeken moeten worden verricht. Ze geeft aan onder welke voorwaarden koolwaterstoffen als monsters of formatiebeproevingen aan de ondergrond mogen onttrokken worden.

1.2.1.4. Verplichtingen van de vergunninghouders

De houder van een vergunning neemt alle maatregelen om te voorkomen dat de activiteiten waarop de vergunning slaat milieuverstooring of schade door bodembeweging veroorzaken, de openbare veiligheid of het belang van een planmatig beheer van de koolwaterstofvoorraden schaden. De houder van een vergunning moet elke substantiële wijziging in een vergunningscriterium onmiddellijk melden aan de Vlaamse Regering.

Koolwaterstoffen worden gewonnen overeenkomstig een winningsplan, waarvoor de goedkeuring van de Vlaamse Regering noodzakelijk is. Het winningsplan is gebaseerd op de resultaten uit het onderzoek in het kader van de opsporingsvergunning. Het is verboden om koolwaterstoffen te winnen voor men over een door de Vlaamse Regering goedgekeurd winningsplan beschikt. Als dat noodzakelijk is voor een efficiënte winning van de koolwaterstoffen, kan het winningsplan gewijzigd of geactualiseerd worden. Voor het gewijzigde of geactualiseerde winningsplan is de goedkeuring van de Vlaamse Regering noodzakelijk. In het uitvoeringsbesluit zijn bepalingen opgenomen over de inhoud en de goedkeuringsprocedure van het winningsplan.

De houder van een vergunning dient jaarlijks een rapport in bij de Vlaamse Regering met een overzicht van de verrichte activiteiten en een overzicht van de in het eerstvolgende jaar geplande activiteiten. Het jaarlijkse rapport wordt ingediend uiterlijk voor het einde van de derde maand nadat een jaarlijkse periode verstreken is vanaf de datum van het besluit van de Vlaamse Regering waarbij de vergunning verleend is.

De houder van een winningsvergunning verricht voor de aanvang, tijdens de winning en tot 30 jaar na het beëindigen van het winnen metingen om de kans op bodembeweging in te schatten. De Vlaamse Regering kan, als daar aanleiding toe bestaat, de termijn van 30 jaar inkorten of verlengen, met dien verstande dat inkorting enkel mogelijk is indien uit alle beschikbare gegevens

Sectoraal milieurecht

blijkt dat de kans op bodembeweging verwaarloosbaar klein is. Het uitvoeringsbesluit bepaalt nadere regels voor de metingen en de rapportage.

De Vlaamse Regering kan de houder van een winningsvergunning verplichten om een financiële zekerheid te stellen voor het dekken van de aansprakelijkheid voor de schade door bodembeweging als gevolg van het winnen van koolwaterstoffen. Dit geldt eveneens voor de opsporingsvergunning. De Vlaamse Regering kan ook een financiële zekerheid vragen voor het dekken van de kosten die gepaard gaan met de verwijdering van alle door zijn toedoen opgetrokken gebouwen en installaties. De Vlaamse Regering bepaalt het bedrag en de termijn waarvoor en het tijdstip en de wijze waarop een financiële zekerheid moet gesteld worden.

De houder van een opsporingsvergunning voor koolwaterstoffen of van een winningsvergunning is van rechtswege verplicht elke schade te vergoeden die veroorzaakt werd door zijn activiteit. Als de vergunninghouder kan aantonen dat de schade veroorzaakt werd door een vorige vergunninghouder is die laatste van rechtswege verplicht de schade te vergoeden. De vrederechter is bevoegd om het bedrag van de schadevergoeding vast te stellen.

1.2.1.5. Wijziging van de vergunning

Een vergunning kan op verzoek van de houder of ambtshalve door de Vlaamse Regering gewijzigd worden. Het kan niet in die mate dat ze voor een andere activiteit of een groter gebied geldt. Een aanvraag tot de verlenging van de geldigheidsduur kan alleen worden ingewilligd als de geldigheidsduur van de oorspronkelijke vergunning onvoldoende is gebleken om de activiteiten op een behoorlijke wijze te verrichten. De activiteiten dienen verricht te zijn in overeenstemming met de vergunning en mogen niet substantieel afwijken van het winningsplan. Bij een verlenging van de geldigheidsduur kan een beperking worden opgenomen van het oorspronkelijk vergunde gebied.

Een vergunning kan pas worden overgedragen, inclusief het overdragen dat volgt uit wijzigingen in de vennootschapsstructuur, na de schriftelijke toestemming van de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering beoordeelt de aanvraag tot overdracht met gebruik van de vergunningscriteria. Als de Vlaamse Regering

Sectoraal milieurecht

instemt met de overdracht, neemt de nieuwe vergunninghouder alle verplichtingen over van de oude vergunninghouder.

Een vergunning kan alleen in de volgende gevallen door de Vlaamse Regering worden ingetrokken:

- als de bij de aanvraag verstrekte gegevens in die mate onjuist of onvolledig blijken te zijn dat de Vlaamse Regering tot een ander besluit zou komen bij de beoordeling van de aanvraag;
- als dat wordt gerechtvaardigd door een substantiële wijziging in een vergunningscriterium;
- als de activiteiten niet overeenkomstig de vergunning zijn uitgevoerd of als substantieel van het winningsplan is afgeweken;
- als de activiteiten gedurende minstens twee opeenvolgende jaren hebben stilgelegen;
- als de houder van een winningsvergunning nagelaten heeft zijn jaarlijkse vergoeding te betalen;
- als de vergunning niet langer noodzakelijk is voor de goede uitvoering van de activiteiten;
- als de uitvoering van de vergunning interfereert met andere vergunde activiteiten in de diepe ondergrond.

Voor de Vlaamse Regering kan overgaan tot intrekking van een vergunning, stuurt ze een ingebrekestelling naar de vergunninghouder. De ingebrekestelling bevat een omschrijving van de redenen voor de geplande intrekking en de vermelding van een termijn van ten minste 90 dagen waarin de vergunninghouder uitleg kan verschaffen, bezwaar kan aantekenen of zijn activiteiten in overeenstemming kan brengen met de vergunning en, als het een winningsvergunning betreft, met het winningsplan. Daarna neemt de Vlaamse Regering binnen een termijn van 90 dagen een besluit over het al dan niet intrekken van de vergunning.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid tot schorsing van de vergunning. Dit kan als het wordt gerechtvaardigd door een substantiële wijziging in een vergunningscriterium, als de activiteiten niet overeenkomstig de vergunning zijn uitgevoerd of als substantieel is afgeweken van het winningsplan. Een schorsing is ook mogelijk als de houder van een winningsvergunning nagelaten heeft zijn jaarlijkse vergoeding te betalen. Ten slotte is de interferentie met andere vergunde activiteiten in de diepe ondergrond een mogelijke reden.

Sectoraal milieurecht

Voor de Vlaamse Regering kan overgaan tot een gehele of gedeeltelijke schorsing van een vergunning, stuurt ze een ingebrekestelling aangetekend naar de vergunninghouder. De ingebrekestelling bevat een omschrijving van de redenen voor de geplande schorsing en de vermelding van een termijn van ten minste 5 dagen waarin de vergunninghouder uitleg kan verschaffen, bezwaar kan aantekenen, of zijn activiteiten in overeenstemming kan brengen met de vergunning en, als het een winningsvergunning betreft, met het winningsplan. Zo spoedig mogelijk neemt de Vlaamse Regering een besluit over het al dan niet schorsen van de vergunning. Een besluit tot volledige of gedeeltelijke schorsing van de vergunning vermeldt de voorwaarden waaraan de vergunninghouder moet voldoen om de schorsing ongedaan te maken. Als de vergunninghouder heeft voldaan aan alle voorwaarden om de schorsing ongedaan te maken, neemt de Vlaamse Regering een besluit waarbij de schorsing van de vergunning wordt opgeheven.

1.2.2. Vergoedingen en deelnemingen

1.2.2.1. Vergoedingen aan het Vlaamse Gewest

De houder van een winningsvergunning is jaarlijks een vergoeding verschuldigd aan het Vlaamse Gewest. Het tarief van de jaarlijkse vergoeding wordt bepaald bij het verlenen van de winningsvergunning. Het tarief bedraagt ten minste 2 % en ten hoogste 20 % van de gemiddelde marktwaarde van de gewonnen koolwaterstoffen. Het tarief kan binnen een winningsvergunning variëren naargelang van het type koolwaterstof dat gewonnen wordt. Het tarief wordt zo vastgesteld dat het onafhankelijke beheer van de vergunninghouder gewaarborgd blijft. Een winningsperiode start op de dag van het besluit van de Vlaamse Regering waarbij de winningsvergunning verleend is, en nadien op elke verjaardag daarvan, en duurt telkens één jaar. Het uitvoeringsbesluit bevat regels voor de aangifte van de gewonnen hoeveelheid koolwaterstoffen, het tarief en de inning van de vergoeding.

Bij het verlenen van de winningsvergunning bepaalt de Vlaamse Regering het tarief van de vergoeding. Voor het winnen van gasvormige koolwaterstoffen bedraagt het tarief:

- voor de schijf tot vijfhonderd miljoen m³: 2 %;
- voor de schijf vanaf vijfhonderd miljoen tot twee miljard m³: tussen 2 % en 5 %;

Sectoraal milieurecht

- voor de schijf vanaf twee miljard tot vijf miljard m³: tussen 2 % en 10 %;
- voor de schijf vanaf vijf miljard m³: tussen 2 % en 20 %.

Voor het winnen van vaste koolwaterstoffen bedraagt het tarief:

- voor de schijf tot tien miljoen ton: 2 %;
- voor de schijf vanaf tien miljoen tot vijftig miljoen ton: tussen 2 % en 5 %;
- voor de schijf vanaf vijftig miljoen tot honderd miljoen ton: tussen 2 % en 10 %;
- voor de schijf vanaf honderd miljoen ton: tussen 2 % en 20 %.

Voor het winnen van vloeibare koolwaterstoffen bedraagt het tarief:

- voor de schijf tot twee miljoen m³: 2 %;
- voor de schijf vanaf twee miljoen tot vijf miljoen m³: tussen 2 % en 5 %;
- voor de schijf vanaf vijf miljoen tot tien miljoen m³: tussen 2 % en 10 %;
- voor de schijf vanaf tien miljoen m³: tussen 2 % en 20 %.

Deze percentages worden berekend op de gemiddelde marktwaarde van de gewonnen hoeveelheid koolwaterstoffen.

Bij het bepalen van het tarief van de vergoeding worden vergunninghouders onderling niet gediscrimineerd en wordt een progressief tarief gehanteerd. Bij het bepalen van de hoeveelheden koolwaterstoffen wordt gekeken naar de totale hoeveelheid koolwaterstoffen per vergunningsgebied. De gemiddelde marktwaarde van de koolwaterstoffen houdt rekening met parameters zoals de chemische samenstelling en de druk.

De houder van een winningsvergunning dient jaarlijks een aangifte in bij de minister met de gewonnen hoeveelheid koolwaterstoffen. Indien nodig wordt dit onderverdeeld per type koolwaterstof. De vergunninghouder noteert maandelijks de gewonnen hoeveelheid koolwaterstoffen in een register. Bij een verzoek legt hij alle documenten en gegevens voor die nodig zijn om de juistheid van de gegevens te controleren. De minister deelt binnen een termijn van negentig dagen het verschuldigde bedrag van de vergoeding aan de vergunninghouder mee. De vergunninghouder betaalt het verschuldigde bedrag binnen een termijn van 60 dagen.

Sectoraal milieurecht

1.2.2.2. Deelnemingen door het Vlaamse Gewest

De Vlaamse Regering kan het verlenen van een vergunning afhankelijk maken van een deelneming door het Vlaamse Gewest in de activiteit. Dit gebeurt via een door de Vlaamse Regering aangewezen vennootschap. De Vlaamse Regering bepaalt in de vergunning de grootte van het belang in de deelneming. De vergunninghouder en de aangewezen vennootschap werken mee aan een overeenkomst die uitmaakt hoe ze de activiteit voor hun gezamenlijke rekening zullen verrichten. De overeenkomst komt tot stand binnen een termijn van 6 maanden nadat de vergunning is verleend. Pas als deze overeenkomst er is, kan de activiteit starten.

De overeenkomst wordt zo opgesteld dat het onafhankelijke beheer van de vergunninghouder gewaarborgd blijft. In de overeenkomst komen bepalingen rond de samenwerking. Zo krijgt de vergunninghouder een belang van ten minste 60 % in de deelneming. De vergunninghouder en de vennootschap dragen ieder voor hun deel bij in de uitgaven en de investeringen, delen de opbrengsten. De vennootschap kan zich, ongeacht haar stemgewicht, steeds verzetten tegen een besluit van de vergunninghouder dat niet voldoet aan de voorwaarden van de vergunning. De vennootschap maakt van deze mogelijkheid slechts op niet-discriminerende wijze gebruik.

In de overeenkomst worden bepalingen opgenomen die de vergunninghouder ertoe verplichten om de rechten die voor hem uit de vergunning voortvloeien, uit te oefenen voor de samenwerking met de vennootschap. Het aangaan, wijzigen of beëindigen van een duurzame samenwerking met derden is onderworpen aan de goedkeuring van de vennootschap. De vergunninghouder laat zijn kennis en ervaring op het gebied van de verkenning, de opsporing, de winning en de afzet van koolwaterstoffen ten goede komen aan de samenwerking met de vennootschap. Als de deelneming betrekking heeft op de winning van koolwaterstoffen dient de vennootschap tijdig inlichtingen te krijgen om een vergelijkbaar belang te nemen het transport, de opslag en de behandeling van de producten.

1.2.3. Bezetten van gronden door de vergunninghouder

De vergunninghouder kan gronden bezetten in het gebied aangegeven door de vergunning. Hij kan er bouwen en boven-

Sectoraal milieurecht

grondse installaties oprichten en werkzaamheden uitvoeren die noodzakelijk zijn voor zijn activiteiten. Het bezetten van gronden waarop bouwwerken zijn opgetrokken, is alleen mogelijk met de toestemming van de bovengrondse rechthebbenden. Het bezetten van andere gronden is alleen mogelijk na het betalen van een jaarlijkse vergoeding aan de houders van een zakelijk recht.

Indien er geen overeenstemming wordt bereikt over het bedrag van de vergoeding kan de vrederechter die bepalen. Zo nodig kan hij een beroep doen op deskundigen. De vergoeding bedraagt ten minste anderhalve keer de opbrengst die de gronden zouden hebben opgeleverd als ze niet bezet waren geweest. De eigendom van de door de vergunninghouder opgetrokken gebouwen en installaties blijft, in afwijking van artikel 546 van het Burgerlijk Wetboek, bij de oorspronkelijke eigenaar liggen. Artikel 555 van het Burgerlijk Wetboek is voor hem of voor de vergunninghouder niet van toepassing.

Het bezetten van gronden door de vergunninghouder is altijd tijdelijk en eindigt in elk geval uiterlijk op het ogenblik dat de vergunning niet meer geldt. De vergunninghouder verwijdert alle opgetrokken gebouwen en installaties binnen 6 maanden nadat de vergunning niet meer geldt of nadat de vergunde activiteit stopgezet werd. Als de gronden of de bouwwerken na de beëindiging van de activiteiten, volgens het oordeel van de vrederechter niet meer geschikt zijn voor het gebruik dat er voor de bezetting aan gegeven werd, of als de bezetting zodanig lang duurt dat de eigenaar, volgens het oordeel van de vrederechter, op een onevenredige wijze beroofd wordt van het ongestoorde recht op zijn eigendom, kan de eigenaar van de gronden of van de bouwwerken eisen dat ze worden aangekocht door de vergunninghouder.

Bij gebrek aan overeenstemming wordt de verkoopprijs door de vrederechter bepaald, die daarvoor zo nodig een beroep op deskundigen kan doen. De verkoopprijs bedraagt in elk geval ten minste anderhalve keer de waarde die de gronden of de bouwwerken hadden voor ze bezet werden. De vergoedingen die al aan de eigenaar betaald werden, worden bij de bepaling van de verkoopprijs in rekening gebracht.

Sectoraal milieurecht

1.2.4. Vergoeding van schade

De houder van een opsporingsvergunning voor koolwaterstoffen of van een winningsvergunning is van rechtswege verplicht elke schade te vergoeden die veroorzaakt werd door zijn activiteit. Als de vergunninghouder kan aantonen dat de schade veroorzaakt werd door een vorige vergunninghouder is die laatste van rechtswege verplicht de schade te vergoeden. De vrederechter is bevoegd om het bedrag van de schadevergoeding vast te stellen.

1.3. Geologische opslag van koolstofdioxide

1.3.1. Doelstelling en toepassingsgebied

De milieuveilige geologische opslag van koolstofdioxide heeft tot doel bij te dragen tot de bestrijding van de klimaatverandering. De permanente insluiting van koolstofdioxide verzekert dat de negatieve effecten op en risico's voor het milieu en de volksgezondheid zoveel mogelijk worden voorkomen. De regeling is niet van toepassing op de geologische opslag van koolstofdioxide met een opslagcapaciteit van minder dan 100 kiloton voor onderzoeks- of ontwikkelingsdoeleinden. Het is niet toegestaan koolstofdioxide op te slaan in de waterkolom. De Vlaamse Regering stelt alle elementen in verband met de geologische opslag van koolstofdioxide ter beschikking van het publiek.

1.3.2. Opslaglocaties

Een geologische formatie kan enkel als opslaglocatie worden aangeduid nadat er opsporingswerkzaamheden uitgevoerd zijn om het potentieel van de formatie te beoordelen. Potentiële opslaglocaties kunnen alleen opgespoord worden met een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag. Zo nodig kan de monitoring van de injectietests in de opsporingsvergunning worden opgenomen. In het uitvoeringsbesluit zijn nadere regels opgenomen voor de aanvraagprocedure en de vormelijke en inhoudelijke voorwaarden van een opsporingsvergunning.

Een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag wordt uitsluitend verleend als uit de ingediende aanvraag en andere relevante informatie blijkt dat aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Sectoraal milieurecht

- de aanvraag voldoet aan alle vereisten, vermeld in het kader van de geologische opslag van koolstofdioxide, en aan alle andere toepasselijke regelgeving;
- de aanvrager is financieel solide en technisch bekwaam en betrouwbaar om de opsporingswerkzaamheden uit te voeren. Er is ook gezorgd voor professionele en technische ontwikkeling en training van de aanvrager en van alle personeel.

Een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag wordt niet verleend in de volgende gevallen:

- als de aanvraag betrekking heeft op een gebied waarvoor een ander nog over een geldige opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag of opslagvergunning beschikt;
- als de aanvraag betrekking heeft op een gebied dat de Vlaamse regering niet wil openstellen voor de geologische opslag van koolstofdioxide.

De opsporingsvergunning wordt aangevraagd bij de minister van Leefmilieu. In zijn aanvraag beschrijft de aanvrager o.m. voor welk gebied en voor hoelang hij een opsporingsvergunning wil. Bij zijn aanvraag moet hij een heleboel *documenten* voegen, zoals o.m. een beschrijving van de opsporingstechnieken die hij zal aanwenden, een opsomming van de diploma's en kwalificaties van het leidinggevend personeel van de onderneming, een kostenraming met financieringsplan, de jaarrekeningen van de laatste 3 jaar en een overzicht van de opsporingsactiviteiten die de onderneming al heeft verricht. Het aanvraagdossier bevat ook een lijst van alle vergunningen die werden toegekend in een straal van 10 kilometer rondom het opsporingsgebied en die betrekking hebben op het opsporen en winnen van koolwaterstoffen, de geologische opslag van koolstofdioxide, geothermische projecten met gas op een diepte van meer dan 500 meter of de berging van radioactief afval. De minister kan bijkomende informatie opvragen.

De vergunningsaanvragen worden beoordeeld op basis van de volgende criteria:

- de technische bekwaamheid van de aanvrager;
- de manier waarop de aanvrager zich voorneemt de opsporingswerkzaamheden te verrichten;
- het eventuele gebrek aan efficiëntie en verantwoordelijkheidszin waarvan de aanvrager in het kader van een andere vergunning blijkt heeft gegeven;

Sectoraal milieurecht

- de eventuele interferentie met andere al vergunde activiteiten in de ondergrond.

Deze criteria kunnen ook een grond tot weigering van de opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag uitmaken.

Een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag wordt verleend voor een in de ruimte beperkt volumegebied en voor een bepaalde duur. De geldigheidsduur van de opsporingsvergunning mag worden verlengd indien de oorspronkelijke duur onvoldoende bleek. De houder van een opsporingsvergunning beschikt over het exclusieve recht om de opsporing uit te voeren. Tijdens de geldigheidsduur van de opsporingsvergunning is een conflicterend gebruik van het potentiële opslagcomplex niet toegestaan.

Een geologische formatie kan enkel als opslaglocatie worden aangeduid als er onder de voorgestelde opslagvergunningsvoorwaarden geen significant risico op lekkage bestaat en er geen significante milieu- of gezondheidsrisico's bestaan. De geschiktheid van een geologische formatie voor gebruik als opslaglocatie wordt bepaald door een karakterisering en beoordeling van het potentiële opslagcomplex en het omliggende gebied. De beoordeling gebeurt aan de hand van criteria opgenomen in de bijlage I van het decreet. Alvorens geologische opslag van koolstofdioxide toe te staan, stelt de Vlaamse Regering een onderzoek in naar de opslagcapaciteit op basis van de verleende opsporingsvergunningen.

De minister van Leefmilieu legt de ontwerpbeslissing voor aan de Vlaamse regering, die de vergunning binnen een termijn van 180 dagen zal weigeren of toestaan. Het besluit waarbij de Vlaamse regering een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag weigert of verleent, wordt bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*. Immers, de opsporingsactiviteiten in de ondergrond kunnen een impact hebben op de onroerende goederen bovengronds.

1.3.3. Vergunningen

1.3.3.1. Aanvraagprocedure

Het geologisch opslaan van koolstofdioxide kan enkel met een opslagvergunning van de Vlaamse Regering. Per opslaglocatie is

Sectoraal milieurecht

slechts één exploitant toegelaten en is geen conflicterend gebruik van de opslaglocatie toegestaan. Een opslagvergunning kan alleen verleend worden op basis van de resultaten van een opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag. De resultaten verkregen uit de opsporingsvergunning kunnen door een andere persoon slechts worden aangewend na de rechten te hebben verworven van de houder van de opsporingsvergunning. Hij dient de vorige houder passend te vergoeden. Een opslagvergunning wordt echter bij voorrang verleend aan de houder van de opsporingsvergunning. Hij moet de vorige houder passend vergoeden. Een opslagvergunning wordt echter bij voorrang verleend aan de houder van de opsporingsvergunning. In het uitvoeringsbesluit van het Decreet betreffende de diepe ondergrond van 8 mei 2009 staan de regels voor de aanvraagprocedure. Het dossier waarmee een opslagvergunning wordt aangevraagd, wordt, net als het aanvraagdossier voor de opsporingsvergunning, ingediend bij de minister van Leefmilieu. Bij het dossier moeten een 20-tal documenten gevoegd worden. De minister van Leefmilieu kan ook hier extra informatie opvragen.

1.3.3.2. Vergunningscriteria

Een opslagvergunning wordt enkel verleend als de aanvraag aantoonde dat aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de aanvraag voldoet aan alle vereisten uit het Decreet diepe ondergrond en alle andere toepasselijke regelgeving;
- de exploitant is financieel solide en technisch bekwaam en betrouwbaar om de locatie te exploiteren en te beheren, en er is gezorgd voor professionele en technische ontwikkeling en training van de exploitant en van alle personeel;
- indien zich in dezelfde hydraulische eenheid meer dan één opslaglocatie bevindt, moeten de potentiële drukinteracties van alle locaties tegelijk aan de vereisten kunnen voldoen.

Een opslagvergunning wordt niet verleend in de volgende gevallen:

- als de aanvraag betrekking heeft op een gebied waarvoor reeds een opsporingsvergunning of opslagvergunning loopt;
- als de aanvraag betrekking heeft op een gebied dat de Vlaamse Regering niet wil openstellen voor de geologische opslag van koolstofdioxide.

Sectoraal milieurecht

Een opslagvergunning kan o.m. geweigerd worden in de gevallen dat de aanvraag betrekking heeft op een gebied waarvoor al een vergunning is verleend in het kader van de winning van koolwaterstoffen of als het niet aannemelijk is dat de geologische opslag van koolstofdioxide binnen het gebied economisch of technisch haalbaar is.

De vergunningsaanvragen worden beoordeeld op basis van de volgende criteria:

- de technische bekwaamheid van de potentiële exploitant;
- de resultaten uit de voorafgaande opsporingsvergunning voor koolstofdioxideopslag;
- de resultaten van de karakterisering van de opslaglocatie en het opslagcomplex en de beoordeling van de verwachte veiligheid van de opslag;
- de totale hoeveelheid koolstofdioxide die zal worden geïnjecteerd en opgeslagen, de toekomstige bronnen en transportmethoden, de samenstelling van de koolstofdioxidestromen, de injectiesnelheden, de injectiedruk en de locatie van de injectiefaciliteiten;
- de beschrijving van de maatregelen om significante onregelmatigheden te voorkomen;
- het voorgestelde monitoringsplan;
- het voorgestelde plan met corrigerende maatregelen;
- het voorlopige plan voor de periode na afsluiting;
- de verstekte informatie op basis van het Decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (DABM);
- het bewijs dat de financiële zekerheid of een gelijkwaardige voorziening rechtsgeldig en effectief zal gesteld worden voordat de injectie aanvangt;
- de manier waarop de aanvrager zich voorneemt de geologische opslag van koolstofdioxide te verrichten;
- in voorkomend geval, het eventuele gebrek aan efficiëntie en verantwoordelijkheidszin waarvan de aanvrager in het kader van een andere vergunning blijk heeft gegeven;
- in voorkomend geval, de eventuele interferentie met andere reeds vergunde activiteiten in de ondergrond.

Deze criteria kunnen eveneens een grond tot weigering van de opslagvergunning uitmaken. In het uitvoeringsbesluit zijn nog nadere regels bepaald voor de vergunningscriteria.

1.3.3.3. Vergunningsvoorwaarden

Een opslagvergunning bevat ten minste de volgende elementen:

- de naam en het adres van de exploitant;
- de nauwkeurige ligging en begrenzing van de opslaglocatie en het opslagcomplex, en gegevens betreffende de hydraulische eenheid;
- de voorschriften voor het opslagproces, de totale hoeveelheid koolstofdioxide die overeenkomstig de vergunning geologisch mag worden opgeslagen, de grenswaarden inzake reservoirdruk en de maximuminjectiesnelheden en -injectiedruk;
- de voorschriften voor de samenstelling van de koolstofdioxide-stroom en, wanneer nodig, voorschriften voor injectie en opslag;
- het goedgekeurde monitoringsplan, de verplichting om het uit te voeren en eisen inzake de actualisering ervan;
- de eis om de Vlaamse Regering in kennis te stellen wanneer zich lekkages of significante onregelmatigheden voordoen, het goedgekeurde plan met corrigerende maatregelen en de verplichting om dit plan uit te voeren;
- de voorwaarden voor afsluiting van de activiteiten en het goedgekeurde voorlopige plan voor de periode na afsluiting;
- alle bepalingen over de wijziging, evaluatie, actualisering en intrekking van de opslagvergunning;
- de eis om de financiële zekerheid of een gelijkwaardige voorziening te stellen.

1.3.3.4. Evaluatie door de Europese Commissie

De Vlaamse Regering stelt een vergunningsaanvraag binnen een maand ter beschikking van de Europese Commissie. Ook alle andere relevante gegevens die in aanmerking worden genomen bij het nemen van een beslissing over de vergunningsaanvraag worden ter beschikking gesteld. De Vlaamse Regering stelt de Europese Commissie in kennis van de ontwerp-opslagvergunning. De Vlaamse Regering wacht het niet-bindend advies van de Europese Commissie af of wacht de kennisgeving waaruit blijkt dat de Europese Commissie geen advies zal uitbrengen af. Na het nemen van de definitieve beslissing over de vergunningsaanvraag stelt de Vlaamse Regering de Europese Commissie hiervan in kennis. Een eventuele afwijking ten opzichte van het advies van de Europese Commissie wordt gemotiveerd.

Sectoraal milieurecht

De Vlaamse regering beslist over het al of niet toekennen van de opslagvergunning binnen een termijn van 240 dagen. Haar beslissing is slechts een ontwerpbeslissing. Wijst zij de aanvraag af, dan brengt de Vlaamse regering, de Europese Commissie op de hoogte. Kent zij een ontwerp-opslagvergunning toe, dan maakt de Vlaamse regering die ontwerpbeslissing – samen met alle elementen die een rol speelden bij haar beslissing – over aan de Commissie. De Commissie zal daarover een advies uitbrengen, maar is zelf niet aan enige termijn gebonden. Alleen staat vast dat 120 dagen nadat de Commissie besliste om géén advies uit te brengen, of 120 dagen nadat de Commissie wél een advies uitbracht, de Vlaamse Regering een definitieve beslissing moet nemen over het al of niet toekennen van de opslagvergunning.

Het advies van de Commissie is niet bindend, maar als de regering ervan afwijkt, moet zij wel verantwoorden waarom ze dat doet. Het besluit waarbij de Vlaamse regering een opslagvergunning definitief toekent of weigert, wordt bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*.

1.3.3.5. Wijziging van opslagvergunningen

De exploitant informeert de Vlaamse Regering over alle geplande wijzigingen in de exploitatie van een opslaglocatie. Indien nodig actualiseert de Vlaamse Regering de opslagvergunning of de vergunningsvoorwaarden. Belangrijke wijzigingen in de exploitatie zijn enkel mogelijk nadat een nieuwe of geactualiseerde opslagvergunning werd verleend. Een belangrijke wijziging is een wijziging in de zin van de regelgeving rond projecten onderworpen aan milieueffectrapportage.

De Vlaamse Regering evalueert de opslagvergunning of trekt ze in:

- als ze in kennis is gesteld lekkages of significante onregelmatigheden;
- als uit de ingediende verslagen of uitgevoerde inspecties blijkt dat de vergunningsvoorwaarden niet worden nageleefd of dat er risico is op lekkages of significante onregelmatigheden;
- als ze op de hoogte is van andere inbreuken van de exploitant op de vergunningsvoorwaarden;
- als dit noodzakelijk blijkt op basis van de recentste wetenschappelijke bevindingen en technologische vooruitgang;

- 5 jaar na het verlenen van de vergunning en vervolgens om de 10 jaar.

Nadat een opslagvergunning is ingetrokken, verleent de Vlaamse Regering een nieuwe opslagvergunning of sluit ze de opslaglocatie. Totdat een nieuwe opslagvergunning is verleend, kan de Vlaamse Regering tijdelijk de verplichtingen op zich nemen indien ze besluit de koolstofdioxide-injecties voort te zetten. Ze verhaalt alle kosten op de voormalige exploitant, o.m. door de financiële zekerheid aan te spreken.

1.3.4. Verplichtingen

1.3.4.1. Aanvaardingscriteria voor de koolstofdioxide

Een koolstofdioxidestroom moet voor het overgrote gedeelte bestaan uit koolstofdioxide. Er mag geen afval aan de koolstofdioxidestroom worden toegevoegd met het doel zich van dat afval te ontdoen. De stroom kan wel aanverwante stoffen uit de bron bevatten of spoorelementen die zijn toegevoegd voor de monitoring en het controleren van migratie. De concentraties van die andere stoffen mogen geen niveaus overschrijden die de integriteit van de opslaglocatie in het gedrang brengen, een significant risico voor het milieu of de menselijke gezondheid vormen of in strijd zijn met de voorschriften van andere regelgeving.

De exploitant mag koolstofdioxidestromen enkel aanvaarden en injecteren indien een analyse van de samenstelling is gebeurd. Tevens is een risicobeoordeling nodig. De exploitant houdt een register bij van de hoeveelheden en kenmerken van de geleverde en geïnjecteerde koolstofdioxidestromen. De Vlaamse Regering bepaalde in het uitvoeringsbesluit, conform de Europese verplichtingen, de nadere regels voor de aanvaardingscriteria voor de koolstofdioxidestroom.

De exploitant moet de koolstofdioxidestroom analyseren vóór er geïnjecteerd mag worden. Hij moet volgens het uitvoeringsbesluit het gehalte aan koolstofdioxide opmeten, aan water en zuurstof, maar o.m. ook aan een aantal andere gassen (zoals SO_x en NO_x), aan giftige stoffen (zoals CO of H₂S) en aan zware metalen (zoals kwik of lood). De exploitant moet een register bijhouden waarin hij de kenmerken van elke koolstofdioxidestroom noteert. Het uitvoeringsbesluit specificceert dat alle gegevens per uur moeten

Sectoraal milieurecht

worden bijgehouden. Ook al volstaat een wekelijkse update van het register. In het register moet ook informatie worden opgenomen over eventuele lekken.

1.3.4.2. Monitoring

De exploitant moet zorgen voor de monitoring van de injectiefaciliteiten, het opslagcomplex en het omliggende milieu. Doel is het:

- vergelijken van het feitelijke en het gemodelleerde gedrag van de koolstofdioxide en het formatiewater in de opslaglocatie;
- detecteren van significante onregelmatigheden;
- detecteren van migratie of lekkage van koolstofdioxide;
- detecteren van significante negatieve effecten voor het omliggende milieu, in het bijzonder voor het drinkwater, voor de omwonende bevolking en voor de gebruikers van de biosfeer in de omgeving;
- evalueren van de doeltreffendheid van corrigerende maatregelen;
- het actualiseren van de veiligheidsbeoordeling van het opslagcomplex. Daartoe behoort ook de beoordeling van de vraag of het opgeslagen koolstofdioxide volledig en permanent is ingesloten.

De exploitant verzekert de monitoring op basis van een monitoringsplan dat door hem is uitgewerkt. Het monitoringsplan wordt ingediend bij de minister en moet worden goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Dit plan wordt om de vijf jaar geactualiseerd. Er wordt rekening gehouden met de wijzigingen in het beoordeelde lekkagerisico, de wijzigingen in de beoordeelde risico's voor het milieu en de volksgezondheid, nieuwe wetenschappelijke kennis en verbeteringen inzake de best beschikbare technieken. Een geactualiseerd monitoringsplan wordt ingediend bij de minister en moet opnieuw worden goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

1.3.4.3. Rapportering door de exploitant

Minstens elk jaar dient de exploitant de volgende gegevens in bij de minister:

- alle resultaten van de monitoring en informatie over de gebruikte monitoringstechnologie;

Sectoraal milieurecht

- de hoeveelheden en kenmerken van de geleverde en geïnjecteerde koolstofdioxidestromen;
- het bewijs dat een financiële zekerheid of een gelijkwaardige voorziening is gesteld en aangehouden;
- alle andere informatie die de minister als relevant beschouwt om de naleving van de opslagvergunningsvoorwaarden te beoordelen en om de kennis te vergroten over het gedrag van de koolstofdioxide in de opslaglocatie.

1.3.4.4. Inspecties

De opslagcomplexen worden via een systeem van routinematige en niet-routinematige inspecties gecontroleerd. De bedoeling is de naleving van de eisen te controleren en te bevorderen en de effecten op het milieu en de volksgezondheid te monitoren. Die inspecties kunnen onder meer bezoeken aan de bovengrondse installaties inhouden en een beoordeling van de injectie- en monitoringswerkzaamheden van de exploitant. Ten slotte kan het een controle inhouden van de door de exploitant bijgehouden gegevens. Routine-inspecties worden ten minste jaarlijks uitgevoerd, tot drie jaar na de afsluiting, en nadien vijfjaarlijks totdat de verantwoordelijkheid aan het Vlaamse Gewest is overgedragen.

Niet-routinematige inspecties worden o.m. uitgevoerd als de Vlaamse Regering in kennis is gesteld van lekkages of significante onregelmatigheden. Het kan ook als uit de ingediende verslagen blijkt dat de vergunningsvoorwaarden niet voldoende in acht worden genomen of als er ernstige klachten zijn betreffende het milieu of de volksgezondheid. Overkoepelend kan de Vlaamse Regering echter in andere situaties waarin ze dat passend acht dergelijke inspecties laten uitvoeren. Na elke inspectie wordt een verslag met de inspectieresultaten opgesteld. Het verslag wordt ter kennis gebracht van de betrokken exploitant. Het wordt binnen een termijn van twee maanden ook voor het publiek beschikbaar gemaakt.

1.3.4.5. Maatregelen bij lekkages of significante onregelmatigheden

Bij lekkages of significante onregelmatigheden stelt de exploitant de minister onmiddellijk in kennis. Hij treft corrigerende maatregelen, zoals maatregelen voor de bescherming van de volks-

Sectoraal milieurecht

gezondheid. Bij een lekkagerisico stelt de exploitant ook de afdeling van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie, bevoegd voor luchtverontreiniging, in kennis. De minister kan van de exploitant op elk moment eisen dat hij maatregelen treft. Ze kunnen verschillen van die welke in het plan met corrigerende maatregelen zijn opgenomen. De minister kan ook altijd zelf corrigerende maatregelen treffen. Als de exploitant nalaat de maatregelen te treffen, neemt de minister die zelf. De Vlaamse Regering verhaalt de kosten dan op de exploitant naast het aanspreken van de financiële zekerheid.

1.3.4.6. Verplichtingen bij afsluiting

Een opslaglocatie wordt afgesloten als de in de opslagvergunning opgenomen voorwaarden zijn vervuld, op verzoek van de exploitant of als de Vlaamse Regering beslist de opslagvergunning in te trekken. De exploitant blijft verantwoordelijk voor de monitoring, de rapportering en de corrigerende maatregelen. Dit tot de verantwoordelijkheid voor de opslaglocatie is overgedragen aan het Vlaamse Gewest. De exploitant is ook verantwoordelijk voor de afdichting van de opslaglocatie en de verwijdering van de injectiefaciliteiten.

De exploitant werkt een plan uit voor de periode na afsluiting. Dit is gebaseerd op de beste praktijken en in overeenstemming met de bijlage II bij het decreet. Het plan wordt ingediend bij de minister en moet worden goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Voordat een opslaglocatie wordt afgesloten, wordt het voorlopige plan indien nodig geactualiseerd. Dit kan op basis van de risicoanalyse, van de beste praktijken en technologische verbeteringen. Het wordt ingediend bij de minister en door de Vlaamse Regering goedgekeurd als het definitieve plan voor de periode na afsluiting. Nadat een opslaglocatie is afgesloten, is het Vlaamse Gewest verantwoordelijk voor de monitoring en de corrigerende maatregelen.

De minister houdt registers bij van de verleende opslagvergunningen. Daarnaast is er een permanent register van alle afgesloten opslaglocaties en de omliggende opslagcomplexen. Dit bevat kaarten en dwarsdoorsneden van de ruimtelijke omvang en de beschikbare informatie die relevant is om te beoordelen of het opgeslagen koolstofdioxide ingesloten zal blijven. Bij relevante planningsprocedures en bij het vergunnen van activiteiten

Sectoraal milieurecht

die de geologische opslag van koolstofdioxide kunnen beïnvloeden, wordt rekening gehouden met deze registers.

1.3.4.7. Overdracht van de verantwoordelijkheid

De overdracht van de verantwoordelijkheid aan het Vlaamse Gewest vindt plaats als aan enkele voorwaarden is voldaan:

- de beschikbare gegevens tonen aan dat het opgeslagen koolstofdioxide ingesloten blijft;
- een bepaalde minimumperiode is verstreken. Deze minimumperiode bedraagt normaal gezien minstens 20 jaar;
- de financiële verplichtingen zijn nagekomen;
- de opslaglocatie is met zorg afgedicht en de injectiefaciliteiten zijn verwijderd.

De exploitant maakt een verslag op om dit aan te tonen. Op basis hiervan kan de Vlaamse Regering de overdracht van verantwoordelijkheid goedkeuren. Het verslag staat o.m. dat het feitelijke gedrag van de koolstofdioxide in overeenstemming is met het gemodelleerde gedrag, dat er geen detecteerbare lekken zijn en dat de opslaglocatie evolueert naar een stabiele toestand. Als de Vlaamse Regering van oordeel is dat de voorwaarden zijn vervuld, stelt zij een ontwerpbesluit op. De verslagen en het ontwerpbesluit worden aan de Europese Commissie bezorgd. De Vlaamse Regering wacht het advies van de Commissie af. Ze neemt daarna een definitief besluit en stelt zowel de exploitant als de Europese Commissie van dat besluit in kennis.

Na de overdracht van de verantwoordelijkheid worden de routine-inspecties stopgezet. De monitoring kan worden beperkt tot het niveau waarop lekkage of significante onregelmatigheden kunnen worden vastgesteld. Wanneer echter lekkages of significante onregelmatigheden worden vastgesteld, wordt de monitoring geïntensiveerd om de omvang van het probleem te beoordelen. Als er sprake is van een fout in hoofde van de exploitant verhaalt de Vlaamse Regering de gemaakte kosten na de overdracht van de verantwoordelijkheid. Voor het overige worden geen kosten verhaald op de voormalige exploitant na de overdracht van de verantwoordelijkheid.

Sectoraal milieurecht

1.3.4.8. Financiële zekerheden

De potentiële exploitant moet aantonen dat er voldoende financiële garanties zijn, via een financiële zekerheid of een gelijkwaardig systeem. Zo kan hij waarborgen dat aan alle verplichtingen van de opslagvergunning kan worden voldaan. De garantie dekt ook de periode van de afsluiting en de periode na de afsluiting. De financiële zekerheid of gelijkwaardige voorziening moet rechtsgeldig en effectief gesteld zijn voordat de injectie aanvangt. De garantie wordt periodiek bijgesteld om rekening te houden met de wijzigingen in het lekkagerisico en de geraamde kosten van alle verplichtingen. De financiële garantie blijft lopen nadat een opslaglocatie is afgesloten. Ze geldt tot de verantwoordelijkheid voor de opslaglocatie is overgedragen aan het Vlaamse Gewest. Na de intrekking van een opslagvergunning blijft ze geldig tot een nieuwe opslagvergunning is uitgereikt.

Het uitvoeringsbesluit legt zelf geen bepaald type van financiële zekerheidsstelling op, maar eist wel dat de minister op voorhand instemt met het type zekerheid waarvoor de vergunninghouder kiest. De koolstofdioxide-injectiestroom kan maar op gang getrokken worden één maand nadat de exploitant het bewijs leverde dat hij aan zijn borgstellingsplicht heeft voldaan. Overigens kan de minister het bedrag van de financiële zekerheid altijd optrekken naar aanleiding van lekkages of andere significante onregelmatigheden. Om de 5 jaar wordt het bedrag van de financiële zekerheid sowieso herbekeken, en eventueel bijgesteld, ook zonder lekken of onregelmatigheden.

1.3.4.9. Financiële bijdrage

De overdracht van verantwoordelijkheid kan pas plaatsvinden als de exploitant een financiële bijdrage ter beschikking stelt aan de Vlaamse Regering. Met deze financiële bijdrage kunnen de kosten gedekt worden om er voor te zorgen dat het opgeslagen koolstofdioxide volledig en permanent in de geologische opslaglocatie ingesloten blijft. Voor het bedrag van die bijdrage wordt rekening gehouden met de voorgeschiedenis van de opslag. Deze zijn relevant voor het bepalen van de verplichtingen die na de overdracht van de verantwoordelijkheid gelden. De financiële bijdrage moet ten minste de geraamde monitoringskosten voor een periode van dertig jaar dekken.

1.3.5. Toegang van derden

1.3.5.1. Toegang tot transportnetwerken en opslaglocaties

Potentiële gebruikers krijgen toegang tot de transportnetwerken en de opslaglocaties voor de geologische opslag van geproduceerd en afgevangen koolstofdioxide. Die gebruikers krijgen op een transparante en niet-discriminerende manier toegang maar er wordt rekening gehouden met enkele factoren:

- de beschikbare transport- en opslagcapaciteit;
- het beoogde aandeel van de afvang en geologische opslag van koolstofdioxide in het geheel van de reductieverplichtingen voor koolstofdioxide;
- de noodzaak om de toegang te weigeren als er sprake is van onverenigbaarheid;
- de noodzaak om de redelijke behoeften van de eigenaar of exploitant en de belangen van alle andere gebruikers in acht te nemen.

Derden of 'gebruikers' kunnen dus toegang krijgen tot de vergunde opslaglocaties en de transportnetwerken die er naartoe leiden, om er de koolstofdioxide te laten opslaan die zij zelf geproduceerd en afgevangen hebben. De toegang wordt geregeld in een afzonderlijke overeenkomst tussen de exploitant van de opslaglocatie en de zogenaamde 'gebruiker'. Om iedereen een gelijke en transparante toegang te kunnen garanderen, moeten de exploitanten van de opslaglocaties en transportnetwerken minstens om de 12 maanden een overzicht publiceren van de commerciële en technische voorwaarden waaronder potentiële gebruikers toegang kunnen krijgen tot hun opslaglocaties en transportnetwerk. Dat overzicht zal gepubliceerd worden in het *Belgisch Staatsblad*. Kunnen de partijen geen overeenkomst bereiken, dan kunnen zij een verzoek tot geschillenbeslechting indienen bij de minister van Leefmilieu. De Vlaamse Regering heeft dan 6 maanden de tijd om de knoop door te hakken.

Exploitanten van transportnetwerken en opslaglocaties kunnen de toegang weigeren op grond van een gebrek aan capaciteit. Dergelijke weigeringen worden altijd naar behoren gemotiveerd. Eventueel wordt dit opgevangen door capaciteitsverhogende werken voor zover dat economisch verantwoord is of de potentiële gebruiker bereid is daarvoor te betalen. Het mag geen negatief effect hebben op de milieuveiligheid van transport of opslag van koolstofdioxide.

Sectoraal milieurecht

1.3.5.2. Geschillenbeslechting

De Vlaamse Regering stelt een geschillenbeslechtingsprocedure vast om geschillen over de toegang tot transportnetwerken en opslaglocaties op een doeltreffende wijze te beslechten. Daartoe behoort ook de oprichting van een onafhankelijke autoriteit die toegang heeft tot alle relevante informatie. Bij een geschil dat de grenzen van het Vlaamse Gewest overschrijdt, wordt de procedure toegepast voor het deel wat in Vlaanderen is gelegen en waar de toegang is geweigerd. Bij grensoverschrijdende geschillen komt er overleg om het geschil op een samenhangende wijze te beslechten.

1.3.6. Bezetten van gronden

De regeling rond het bezetten van gronden is gelijklopend bij de winning van koolwaterstoffen en de opslag van koolstofdioxide. De vergunninghouder kan gronden bezetten in het gebied aangegeven door de vergunning. Hij kan er gebouwen en bovengrondse installaties oprichten en werkzaamheden uitvoeren die noodzakelijk zijn voor zijn activiteiten. Het bezetten van gronden waarop bouwwerken zijn opgetrokken, is alleen mogelijk met de toestemming van de bovengrondse rechthebbenden. Het bezetten van andere gronden is alleen mogelijk na het betalen van een jaarlijkse vergoeding aan de houders van een zakelijk recht.

Indien er geen overeenstemming wordt bereikt over het bedrag van de vergoeding kan de vrederechter die bepalen. Zo nodig kan hij een beroep doen op deskundigen. De vergoeding bedraagt ten minste anderhalve keer de opbrengst die de gronden zouden hebben opgeleverd als ze niet bezet waren geweest. De eigendom van de door de vergunninghouder opgetrokken gebouwen en installaties blijft, in afwijking van artikel 546 van het Burgerlijk Wetboek, bij de oorspronkelijke eigenaar liggen. Artikel 555 van het Burgerlijk Wetboek is voor hem of voor de vergunninghouder niet van toepassing.

Het bezetten van gronden door de vergunninghouder is altijd tijdelijk en eindigt in elk geval uiterlijk op het ogenblik dat de vergunning niet meer geldt. De vergunninghouder verwijdert alle opgetrokken gebouwen en installaties binnen zes maanden nadat de vergunning niet meer geldt of nadat de vergunde activiteit stopgezet werd. Als de gronden of de bouwwerken na de beëindiging van de activiteiten, volgens het oordeel van de vrederechter

Sectoraal milieurecht

niet meer geschikt zijn voor het gebruik dat er voor de bezetting aan gegeven werd, of als de bezetting zodanig lang duurt dat de eigenaar, volgens het oordeel van de vrederechter, op een onevenredige wijze beroofd wordt van het ongestoorde recht op zijn eigendom, kan de eigenaar van de gronden of van de bouwwerken eisen dat ze worden aangekocht door de vergunninghouder.

Bij gebrek aan overeenstemming wordt de verkoopprijs door de vrederechter bepaald, die daarvoor zo nodig een beroep op deskundigen kan doen. De verkoopprijs bedraagt in elk geval ten minste anderhalve keer de waarde die de gronden of de bouwwerken hadden voor ze bezet werden. De vergoedingen die al aan de eigenaar betaald werden, worden bij de bepaling van de verkoopprijs in rekening gebracht.

1.3.7. Vergoeding van schade

De houder van een vergunning voor de opslag van koolstofdioxide is van rechtswege verplicht elke schade te vergoeden die veroorzaakt werd door zijn activiteit. Als de vergunninghouder kan aantonen dat de schade veroorzaakt werd door een vorige vergunninghouder is die laatste van rechtswege verplicht de schade te vergoeden. Deze verantwoordelijkheid loopt door tot de opslaglocatie aan het Vlaamse Gewest is overgedragen. De vrederechter is bevoegd om het bedrag van de schadevergoeding vast te stellen, ongeacht de hoogte van het bedrag.

1.4. Handhaving en opvolging

Het Decreet diepe ondergrond en het uitvoeringsbesluit vallen onder de bepalingen van het Milieuhandhavingsdecreet. De inbreuken tegen de regelgeving worden dus vastgesteld en bestraft zoals de milieu-inbreuken en de milieumisdrijven.

Zodra minstens een opslagvergunning is verleend in het Vlaamse Gewest wordt aan de Vlaamse regering en aan het Vlaams Parlement verslag uitgebracht over de toepassing van de geologische opslag van koolstofdioxide. Dit driejaarlijks verslag bevat informatie over:

- het permanent register van alle afgesloten opslaglocaties;
- het feit of voldoende is aangetoond dat koolstofdioxide permanent is ingesloten zodat mogelijke negatieve effecten op het milieu worden beperkt;

Sectoraal milieurecht

- de procedures voor evaluatie van de ontwerp-opslagvergunningen door de Europese Commissie;
- de ervaring met de bepalingen inzake de aanvaardingscriteria en -procedure voor de koolstofdioxidestroom;
- de ervaring met de bepalingen inzake toegang van derden en met de grensoverschrijdende samenwerking;
- de vooruitzichten voor geologische opslag in andere landen;
- de vergunningscriteria;
- de eventuele noodzaak tot bijkomende regelgeving om de milieurisico's verbonden aan het transport van koolstofdioxide te verminderen;
- het onderzoek naar de beschikbare en verleende opslagcapaciteit.

2. VLAAMSE REGELGEVING EN BELEID IN VERBAND MET OPPERVLAKTEDELSTOFFEN

2.1. Inleiding

De ontginning van bodemrijdommen vormt een industrieel proces dat een effect heeft op zowel de welvaart van de maatschappij als op het draagvlak van de natuurlijke omgeving. De regelgeving rond oppervlakteelstoffen beoogt een duurzaam beheer van de natuurlijke rijkdommen binnen een meer algemeen concept van duurzaam voorraadbeheer en het efficiënt gebruik van de ruimte en het vastgoed. Het 'decreet van 4 april 2003 betreffende de oppervlakteelstoffen' en het 'besluit van de Vlaamse Regering van 26 maart 2004 houdende regels tot uitvoering van het oppervlakteelstoffendecreet' (VLAREOP) vormen de basis van het ontginningsbeleid.

Primaire oppervlakteelstoffen zijn een onderdeel van de behoefte aan mineralen op Vlaams niveau. Mineralen zijn op hun beurt een onderdeel van de totale behoefte aan grondstoffen waarvan bijvoorbeeld ook metalen, biomassa en fossiele grondstoffen deel uitmaken. Een belangrijk deel van de huidige welvaart is immers te danken aan de Vlaamse ondergrond. In het verleden bevorderde de steenkoolontginning de forse economische groei. Momenteel schragen waardevolle grondstoffen nog steeds de economisch belangrijke woning- en wegenbouw en andere belangrijke industrietakken als de steenbakkerij-, de kunststoffen- en glassector. Betaalbare en kwalitatief geschikte grondstoffen hebben in deze context een grote sociale en econo-

Sectoraal milieurecht

mische betekenis. De ontginning van de grondstoffen weegt mede op het gebruik van het bovenliggende vastgoed. De regelgeving zoekt naar een verantwoord evenwicht.

Gezien de zeer uitgesproken neiging van de Belg en de Vlaming om een eigen huis te bouwen en het feit dat huizen uit bakstenen en dakpannen, beton, glas en cement bestaan, hebben deze

Sectoraal milieurecht

grondstoffen een groot maatschappelijk belang. De baksteenproductie per hoofd ligt in België het hoogst van heel Europa. De bouwsector wordt in Vlaanderen dan ook als één van de belangrijkste barometers van de economische toestand beschouwd. De vastgoedsector is vragende partij voor een betaalbare aanlevering van die grondstoffen.

Een aantal Vlaamse baksteenproducenten hebben internationale vertakkingen. Een producent van delfstoffen uit Mol groeide uit tot mondiale marktleider in de sector van het kwartszand, met vestigingen over de hele wereld. Kwartzand is wereldwijd een zeldzame hoogwaardige grondstof. Anderzijds is Vlaanderen een zeer drukbevolkte regio. De ontginning van delfstoffen als klei, zand, leem, enz. maakt gebruik van een deel van de schaarse open ruimte in Vlaanderen. Ondanks het onbetwistbare maatschappelijk en economisch belang wordt het voor de betrokken bedrijven steeds moeilijker om in hun grondstoffenbevoorrading te voorzien. Niet zelden belemmert deze onzekerheid hun economische ontwikkeling.

Het decreet poogt de economische noden te verzoenen met de milieutechnische eisen van andere regelgeving. Het beleid inzake het beheer van de oppervlaktedelfstoffen is gebaseerd op een toekomstgerichte visie op een duurzame ontwikkeling die voorziet in een optimale bevoorrading van primaire delfstoffen of volwaardige alternatieven in functie van de economische en maatschappelijke evolutie, in een zo efficiënt mogelijke aanwending van deze grondstoffen en in het opvolgen van nieuwe technologische ontwikkelingen, die de exploitatie en de exploratie van de natuurlijke rijkdommen binnen goede banen kunnen leiden en die aanvaardbare alternatieven opleveren.

Op langere termijn moet dit beleid een belangrijke bijdrage leveren aan de Vlaamse doelstelling om inzake eco-efficiëntie (verhouding tussen economische groei enerzijds en druk op milieu, grondstoffen en ruimte anderzijds) tot de topregio's te behoren. Deze doelstelling is via het Pact van Vilvoorde zowel door de Vlaamse Regering als door de sociale partners en milieuorganisaties onderschreven.

2.1.1. Krachtlijnen van het beleid

De bevoegdheid inzake het beheer van de natuurlijke rijkdommen is overgedragen aan de gewesten. In de periode voor het Opperr-

Sectoraal milieurecht

vlaktedelfstoffendecreet waren er al talrijke wetten en decreten die raakvlakken boden met de ontginning van oppervlaktedelfstoffen. Er ontbrak echter een specifiek decretaal kader dat als basis kon dienen voor specifieke regelingen i.v.m. oppervlaktedelfstoffen. Daarom werd het ontginningsbeleid in Vlaanderen niet gevoerd op basis van een specifieke delfstoffenwetgeving, maar via de wetgeving op de ruimtelijke ordening en de milieureglementering.

2.1.1.1. Op duurzame wijze voorzien in de grondstoffenbehoeften

Een basisdoelstelling van het beleid is het op duurzame wijze voorzien in de grondstoffenbehoeften. Het beleid streeft naar een maximale wederzijdse versterking tussen de economische, de sociale en de milieucomponenten. De economische componenten houden o.a. in dat, rekening houdend met de beschikbaarheid van vervangende materialen, het verzekeren van de ontwikkelingsperspectieven wordt mogelijk gemaakt.

Om zicht te krijgen op de toekomstige grondstoffenbehoeften in Vlaanderen moeten op geregelde tijdstippen behoeftearamingen worden opgesteld die getoetst worden aan beschikbare ontginningsgebieden. Deze doelstelling houdt een streven in naar economisch en maatschappelijk verantwoorde delfstoffenontginning en handhaving van de werkgelegenheid. Dat betekent dat in beginsel zorg wordt gedragen voor voldoende socio-economisch aanvaardbare ontginningsmogelijkheden voor een lange termijn. De ontginning dient ook op een maatschappelijk verantwoorde wijze te gebeuren en moet een zuinig en doelmatig gebruik van de oppervlaktedelfstoffen realiseren. Ondertussen moet duidelijk worden in welke mate de inspanningen m.b.t. de inzet van delfstofvervangende stoffen vruchten hebben afgeworpen. Hun aandeel in de totale delfstoffenbehoefte moet een stijgende trend kennen.

Het streven naar synergie tussen de drie componenten betekent dat in het kader van de milieucomponent in de eerste plaats het maximaal behoud en de ontwikkeling van de natuur en het natuurlijk milieu in en nabij ontginningsgebieden aan de orde is. In de tweede plaats houdt dit ook in dat de efficiëntie in het gebruik van grondstoffen in het algemeen op Vlaams niveau toeneemt. Naarmate de verhouding tussen het Vlaams Bruto Binnenlands Product en de aanwending van grondstoffen verbetert, is er sprake van een stijgende eco-efficiëntie en van een ont koppeling tussen economische groei en milieudruk (dematerialisatie of een grotere economische productiviteit per eenheid grondstof). Op dit ogenblik is van

Sectoraal milieurecht

een dergelijke ontkoppeling of 'dematerialisatie' van het grondstofgebruik in de Vlaamse economie weinig sprake.

2.1.1.2. Ontginning op maatschappelijk verantwoorde wijze

De ontginning van oppervlakedelfstoffen moet op een maatschappelijk verantwoorde wijze gebeuren. Het beleid moet erop gericht zijn de nadelige gevolgen van ontginningen voor de ruimtelijke ordening, de waterhuishouding, de omwonenden en het milieu zoveel mogelijk tegen te gaan zodat de aantasting van sociale, landbouwkundige, landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden bij de eindafwerking van de ontginning en in de omgeving van de ontginning tot een minimum worden beperkt.

Voor de aanvang van een nieuwe ontginning dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden met de maatschappelijk meest aangewezen nabestemming, dit om het terrein na de ontginning een zo groot mogelijke maatschappelijke meerwaarde te geven. Naast de valorisatie van de ondergrond dient de nabestemming ook zo maximaal mogelijk in te spelen op maatschappelijke behoeften (natuur, recreatie, landbouw, ...). Het is de plicht van de ontginner een eindafwerking achter te laten die rekening houdt met de nabestemming. Op die manier kan het toekomstig gebruik van de gronden daadwerkelijk worden gerealiseerd.

2.1.1.3. Zuinig en doelmatig gebruik

In het kader van een duurzaam beheer is een zuinig en doelmatig gebruik van oppervlakedelfstoffen nodig. De kwaliteit van de delfstof moet in verhouding staan tot de toepassing ervan. Hoogwaardige delfstoffen moeten zoveel mogelijk voor hoogwaardige toepassingen gebruikt worden. Nieuwe technieken worden ontwikkeld voor een optimale valorisatie en beheer van de ondergrond. Vele van deze technieken kunnen ook op de Vlaamse geologische situatie worden toegepast.

Op termijn kunnen sommige nieuwe technologieën aanleiding geven tot economisch rendabele toepassingen. Nieuwe veredelings- en verwerkingstechnieken laten immers toe ook minder hoogwaardige delfstoffen te valoriseren. Vlaanderen moet dan ook durven investeren in het verwerven van kennis van de ondergrond en het gebruik van moderne exploratie- en exploitatietechnieken. Dit kan via het begeleiden van het toegepast onderzoek en het ondersteunen van demonstratieprojecten.

Sectoraal milieurecht

Een zuinig gebruik wordt ook gerealiseerd door nieuwe ontginningsgebieden gefaseerd aan te snijden, in een planmatig bepaalde volgorde en in de mate van de maatschappelijke behoefte.

Maximale ontginning kan een uitgraving betekenen die de nabestemming kan hypothekeren. Het kan het landschap en de grondwaterhuishouding te sterk verstoren en de maatschappelijke aanvaardbaarheid van de ontginning in de streek belemmeren. Een maximale benutting van het ontginningsgebied is dan ook niet de beleidsdoelstelling. Een optimale ontginning van een ontginningsgebied wil zeggen dat, rekening houdende met de draagkracht van het ontginningsgebied en zijn omgeving, een maximale hoeveelheid nuttige grondstof (al dan niet verschillende soorten afhankelijk van de geologische structuur) ontgonnen wordt. De draagkracht en de nabestemming bepalen de randvoorwaarden. Het toekomstig gebruik van het vastgoed wordt op die manier in rekening gebracht bij de ontginning.

Vanuit het oogpunt 'duurzaam gebruik van delfstoffen' is het vanzelfsprekend dat delfstoffen, die van buiten de ontginningsgebieden afkomstig zijn, in zo groot mogelijke mate worden aangewend. Het aanwenden van dergelijke delfstoffen kan worden gezien als het valoriseren van 'verborgen stromen', zoals afgravingen bij infrastructuur- en baggerwerken. Voordelen zijn dat hun aanwending leidt tot een verminderd gebruik van primaire delfstoffen en dat een deel van de stroom aan restgronden een nuttige aanwending vindt. Deze strategie leidt tot een besparing op het voor ontginning benodigd ruimtebeslag. De toepassing van deze andere delfstoffen of 'secundaire delfstoffen' wordt geregeld via de bepalingen van het Vlarebo voor 'uitgegraven bodem' (zie *Onroerend Goed in de Praktijk*, *VIbis.Asexies*. De regeling grondverzet).

2.1.2. Krachtlijnen van de regelgeving

Het Delfstoffendecreet garandeert de sector een rechtszekerheid én bedrijfszekerheid. Het biedt een specifiek instrumentarium, aanvullend op het wettelijk instrumentarium uit de ruimtelijke ordening en het milieubeleid. Het laat toe de delfstoffenbehoefteplanning te structureren, een duurzaam beheer van de delfstoffenvoorraad te voeren, de afdwingbaarheid van een optimale ontginning binnen de ontginningsgebieden mogelijk te maken, het gebruik van delfstoffen uit uitgegraven bodem en alternatieve materialen te bevorderen, de milieuhygiënische kwaliteit van de

Sectoraal milieurecht

delfstoffen te garanderen en de realisatie van de eindafwerking, voorafgaand aan de nabestemming, af te dwingen.

2.1.2.1. Opmaak van delfstoffenplannen

Een delfstoffenplan heeft als doelstelling om per oppervlaktedelfstoffenzone, zoals opgenomen in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en op basis van een realistische behoeftebevoorrading, te komen tot een masterplan dat op basis van economische, geologische, ruimtelijke en milieutechnische afwegingen concrete voorstellen bevat tot gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Anderzijds wordt ook voorzien dat deze plannen de essentiële kenmerken van een plan-MER moeten bevatten. Deze essentiële kenmerken zijn o.m. de studie van volwaardige alternatieven voor de voorgenomen actie, de kwaliteitsbeoordeling van de verzamelde informatie en de actieve openbaarheid van de rapportage.

De delfstoffenplannen worden vijfjaarlijks opgemaakt. Ze zijn gebaseerd op behoeftestudies die geleverd worden door de overheid, de betrokken sectoren en de situatie van de markt in de omliggende landen. Zo nodig kan de overheid ontginningssites groeperen, ontginningsritmes (snelheden) vaststellen, noodplannen uitwerken enz. De delfstoffenplannen komen tot stand na een brede reflectie met andere bevoegde administratieve diensten. Dit geldt in het bijzonder met het oog op de afstemming in een vroege fase met bestaande en toekomstige planfiguren binnen het ruimtelijk beleid, het milieubeleid en het mobiliteitsbeleid.

2.1.2.2. Optimale ontginning binnen de ontginningsgebieden

De versnipperde eigendomsstructuur leidde binnen de ontginningssector soms tot situaties waarbij rationeel ontginnen quasi onmogelijk was. Los van de specifieke problematiek van de pachters, volstaat het dat één of meerdere eigenaars van percelen gelegen binnen het ontginningsgebied niet tot verkoop wilden overgaan om de doelstellingen van het gewestplan of uitvoeringsplannen onwerkbaar te maken. Het Delfstoffendecreet biedt oplossingen voor een efficiëntere uitvoering van het ontginningsbeleid (ontginningsmachtiging, onteigening, aanpassing aan de pachtwetgeving).

Sectoraal milieurecht

2.1.2.3. Delfstoffen buiten ontginningsgebieden

De weerslag van delfstoffen die vrijkomen buiten vergunde groeves en ontginningsgebieden op de markt van de primaire delfstoffen mag niet worden onderschat. Om de globale productie economisch rendabel te houden, is de centrale melding van het vrijkomen van deze delfstoffen essentieel, net als de samenwerking met de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) die voor het beheer van deze stoffen bevoegd zijn, alsmede specifieke bodembeheerorganisaties (zoals de Grondbank of Grondwijzer). Het is van groot belang dat ook deze delfstoffen worden opgenomen in de delfstoffenplannen. Het decreet voorziet daarom dat alle instellingen en administraties, bevoegd voor grondstoffen die primaire oppervlakedelfstoffen kunnen vervangen, alle nuttige informatie kosteloos en op eenvoudige wijze, aan de administratie Economie bezorgen. Daarnaast kan het gebruik van duurdere, maar milieutechnisch meer verantwoorde en volwaardige alternatieven voor primaire oppervlakedelfstoffen gestimuleerd worden via ondersteunende maatregelen waaronder financiële instrumenten. Het uitvoeringsbesluit van het decreet bevat hiervoor momenteel echter nog geen regeling.

2.1.2.4. Afdwingen van de realisatie van de eindafwerking

De verwezenlijking van de eindafwerking kon voor het Delfstoffendecreet niet worden afgedwongen als de ontginning in gebreke bleef. Het decreet bevat een regeling via financiële zekerheden om de realisatie van de eindafwerking te garanderen. De eindafwerking is de toestand waarin de ontginning van de percelen na ontginning moet achterlaten op basis van zowel de toepasselijke wetgeving als de van kracht zijnde plannen van aanleg of ruimtelijke uitvoeringsplannen en de vergunningen. Zo kan de definitieve nabestemming worden gerealiseerd.

De eindafwerking is in principe een tussenbestemming die voorafgaat aan de nabestemming van het ontginningsgebied. De ontginning wordt op basis van het Oppervlakedelfstoffendecreet niet verantwoordelijk gesteld voor de realisatie van de nabestemming die bijvoorbeeld kan bestaan uit de aanleg van recreatievelden met bijhorende infrastructuur, de aanleg van een jachthaven, het creëren van bepaalde biotopen in functie van natuurontwikkelingsprojecten, enz. Dit neemt niet weg dat in een aantal gevallen voor de functies natuur en landbouw de realisatie

Sectoraal milieurecht

van de eindafwerking de realisatie van de nabestemming inhoudt omdat er geen bijkomende maatregelen meer nodig zijn. Wel wordt hij verplicht een toestand te realiseren die via de beheers- en inrichtingsplannen van de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen, via de vergunningsvoorwaarden en via de voorwaarden inzake optimale ontginning, opgelegd wordt en die o.a. het niveau van de bodem van de put en de vorm en de hellingen van de taluds zal bepalen. De verplichtingen inzake de realisatie van de nabestemming blijven wel geregeld via de ruimtelijke ordening.

2.1.2.5. Milieuhygiënische kwaliteit garanderen

Vermits primaire delfstoffen normaliter afkomstig zijn van geologische lagen in hun natuurlijke staat, hebben deze delfstoffen in principe een goede milieuhygiënische kwaliteit. Uit groeves afkomstige delfstoffen vallen niet onder de reglementering inzake bodemsanering (Bodemdecreet en Vlarebo). Indien delfstoffen afkomstig zijn van een vergunde inrichting in ontginningsgebied, is dit uitgegraven materieel te beschouwen als een grondstof aangezien de winning ervan als delfstof de hoofddoelstelling is. Gezien het geen afvalstoffen zijn, vallen ze evenmin onder de bepalingen van het Materialendecreet. Delfstoffen uit een vergunde groeve waren dus voor het Delfstoffendecreet niet onderhevig aan enige milieuhygiënische norm. Toch bevatten heel wat geologische lagen in Vlaanderen van nature verhoogde concentraties aan zware metalen. Daarbij worden regelmatig bodemsaneringsnormen overschreden.

Op de grondstoffenmarkt voor gebruik als bodem worden naast primaire delfstoffen zeer veel delfstoffen, van buiten de ontginningsgebieden, en secundaire grondstoffen, afkomstig van afvalstoffen, aangeboden. Deze laatste categorieën vallen echter wel onder de van kracht zijnde milieuwetgeving. Hun conformiteit met de daarin vooropgestelde normen voor gebruik als bodem kan door de aflevering van een bodembeheerrapport of een grondstoffenverklaring gegarandeerd worden.

Ten aanzien van zowel het milieu als de ontginners van primaire delfstoffen hield deze toestand een aantal risico's in. Door het ontbreken van een juridisch kader rond de primaire delfstoffen bezat de ontginner geen enkele mogelijkheid om de conformiteit van zijn product met de milieuwetgeving te bewijzen. Het ontbreken van wettig erkende documenten kon leiden tot afzetproblemen bij potentiële afnemers die, uit vrees voor financiële risico's rond bodemverontreiniging, harde garanties inzake de milieuhygiënische

Sectoraal milieurecht

kwaliteit vroegen. Ten slotte ontstond de mogelijkheid dat delfstoffen uit uitgegraven bodem en secundaire grondstoffen met een niet-conforme milieuhygiënische kwaliteit door tijdelijke al of niet opzettelijke opslag in een groeve in de aanvoer van primaire delfstoffen terechtkwamen. Om deze redenen bevat het Delfstof-fendecreet een juridisch kader voor de milieuhygiënische kwaliteit van primaire delfstoffen.

2.1.3. Verklaring van enkele begrippen

Een 'oppervlakedelfstof' wordt gedefinieerd als elke delfstof die, als geologische afzetting, aan of in de nabijheid van het aardoppervlak in openlucht wordt ontgonnen, met uitzondering van de delfstoffen die in grindwinningsgebieden worden ontgonnen. Daarbij is een 'primaire oppervlakedelfstof' elke oppervlakedelfstof die aan de natuurlijke samenstelling beantwoordt en die afkomstig is uit een milieuvergunningplichtige ontginning in een ontginningsgebied.

De 'ontginning' is een activiteit waarbij oppervlakedelfstoffen worden onttrokken aan de bodem door middel van een bovengrondse exploitatie. De 'winning' bestaat uit de ontginning samen met een mechanische behandeling waardoor de oppervlakedelfstoffen geschikt worden gemaakt voor de toepassing ervan. De 'vergunninghouder' is de houder van de nodige vergunningen voor de winning van primaire oppervlakedelfstoffen. Het 'ontginningsgebied' is het gebied dat volgens de plannen van aanleg en volgens de ruimtelijke uitvoeringsplannen bestemd is voor ontginning.

'Alternatieve materialen' zijn substitutiematerialen van oppervlakedelfstoffen voor gelijke of gelijkaardige gebruiksdoeleinden. Een 'samenhangend oppervlakedelfstoffengebied' is een verzameling van ontginbare gebieden die geografisch te groeperen zijn op grond van de aard van de oppervlakedelfstof en haar geologische oorsprong. Het 'oppervlakedelfstoffenplan' is het plan opgesteld om de ontginning en het beheer van oppervlakedelfstoffen te organiseren. Ten slotte wordt de 'eindafwerking' gedefinieerd als de toestand waarin percelen na ontginning volgens de plannen van aanleg, de ruimtelijke uitvoeringsplannen en andere toepasselijke wetgeving en vergunningen, moeten worden gebracht en die voorafgaat aan de realisatie van de definitieve nabestemming.

Sectoraal milieurecht

De bevoegde overheid voor het Oppervlaktedelfstoffendecreet is de 'afdeling, bevoegd voor Natuurlijke Rijkdommen'. Dit is de afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie. Verder in deze tekst wordt die regelmatig kortweg vermeld als de 'afdeling'. Een 'certificaat van herkomst' is een document dat aan de vergunninghouder, de afnemer en de overheid een garantie biedt voor de milieuhygiënische kwaliteit van de primaire oppervlaktedelfstoffen.

2.2. Algemene doelstellingen

Het beleid inzake het beheer van de oppervlaktedelfstoffen heeft als basisdoelstelling om, ten behoeve van de huidige en toekomstige generaties, op een duurzame wijze te voorzien in de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen. De basisdoelstelling wordt nader geconcretiseerd door:

- het ontginnen op een wijze dat er een maximale wederzijdse versterking ontstaat tussen de economische componenten, de sociale componenten en de milieucomponenten;
- het verzekeren van de ontwikkelingsperspectieven voor de sector, met inachtneming van de bedrijfseconomische rechtszekerheid, met het oog op socio-economische aanvaardbare ontginningsmogelijkheden op lange termijn om te voldoen aan de maatschappelijke behoeften;
- het aanmoedigen van het gebruik van volwaardige alternatieven voor primaire oppervlaktedelfstoffen en het maximaal hergebruik van afvalstoffen, zodat de behoefte aan primaire oppervlaktedelfstoffen ingeperkt wordt;
- het zuinig en doelmatig aanwenden van oppervlaktedelfstoffen;
- het optimaal ontginnen binnen ontginningsgebieden op basis van een zuinig ruimtegebruik;
- het maximale behoud en de ontwikkeling van de natuur en het natuurlijk milieu.

2.3. Oppervlaktedelfstoffenplanning

2.3.1. Opzet en procedure van totstandkoming

De Vlaamse Regering stelt oppervlaktedelfstoffenplannen op die uitvoering geven aan de algemene doelstellingen van het beleid. De plannen zijn gebaseerd op ontwikkelingsperspectieven voor een termijn van minimaal 25 jaar en bevatten acties voor de

Sectoraal milieurecht

komende 5 jaar, zodat ze een basis vormen voor de sectorale voorstellen inzake ruimtelijke ordening en mee de basis zijn voor de opmaak van andere specifieke beleidsplannen. De oppervlaktedelfstoffenplannen worden door de Vlaamse Regering vijfjaarlijks geëvalueerd.

De oppervlaktedelfstoffenplanning omvat het opmaken van een set van bijzondere oppervlaktedelfstoffenplannen, één per samenhangend oppervlaktedelfstoffengebied, en één algemeen plan dat betrekking heeft op het gehele grondgebied van het Vlaamse Gewest. De oppervlaktedelfstoffenplannen worden zo opgesteld, en de besluitvormingsprocedures ter zake verlopen zo, dat ze voldoen aan de essentiële kenmerken van de milieueffectrapportage.

Er wordt een ontwerp van het algemeen oppervlaktedelfstoffenplan en de bijzondere oppervlaktedelfstoffenplannen opgemaakt. De basis is een goed onderbouwde behoefte aan oppervlaktedelfstoffen voor de vooropgestelde termijn. Dat gebeurt op grond van economische studies, marktverkennde onderzoeken en overleg. De plannen bevatten enerzijds een voorstel van locaties en nabestemmingen op basis van geologische kennis, de behoefte en de ruimtelijke draagkracht van het ontginningsgebied en zijn omgeving. Anderzijds beschrijven de plannen de maatregelen die worden getroffen en de acties die worden ondernomen voor volwaardige alternatieven.

De bevoegde minister stelt, na vooroverleg met de ontginningssector en de organisaties en instellingen die onder zijn bevoegdheid ressorteren, het voorontwerp van het algemeen oppervlaktedelfstoffenplan op. De minister maakt het voor advies over aan de ministers bevoegd voor het economisch beleid, het leefmilieu, openbare werken, het landbouwbeleid, de ruimtelijke ordening en het onroerend erfgoed. De gecoördineerde adviezen worden binnen zestig dagen aan de minister toegezonden. Wanneer een advies niet werd verleend, wordt het als gunstig beschouwd ten aanzien van het voorlopige ontwerp.

De afdeling bevoegd voor Natuurlijke Rijkdommen vraagt de informatie op die nuttig kan zijn voor de opmaak van het algemeen oppervlaktedelfstoffenplan. De administraties bevoegd voor het beheer van uitgegraven bodem en secundaire grondstoffen stellen alle informatie waarover zij beschikken omtrent deze stoffen kosteloos ter beschikking. Over de delfstoffenplannen wordt vooroverleg georganiseerd met de betrokken administraties. De

Sectoraal milieurecht

Vlaamse Regering legt het algemeen plan voor advies voor aan de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (MiNa-raad) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV). De Vlaamse Regering legt, rekening houdende met de adviezen, de definitieve plannen vast.

De minister legt het voorontwerp met de uitgebrachte adviezen voor aan de Vlaamse Regering met het oog op de principiële vaststelling van het algemeen oppervlakedelfstoffenplan. Over het principeel vastgestelde voorontwerp wordt een raadpleging van de bevolking georganiseerd. Gedurende de termijn van de raadpleging ligt het voorontwerp ter inzage in het gemeentehuis van elke gemeente. De afdeling, bevoegd voor Natuurlijke Rijkdommen stuurt hiertoe minstens één exemplaar van het voorontwerp naar iedere gemeente. Het voorontwerp wordt ook toegankelijk gemaakt via internet.

De opmerkingen op het voorontwerp dienen ten laatste zestig dagen na het begin van de raadpleging bij de afdeling, bevoegd voor Natuurlijke Rijkdommen toe te komen. Het adres wordt vermeld in de aankondiging van de raadpleging. De opmerkingen moeten een duidelijke vermelding bevatten van de auteur en zijn adres en een verwijzing naar de specifieke titel of passage uit het principeel vastgestelde voorontwerp waarop ze betrekking hebben. De minister legt het bekomen ontwerp, inclusief het advies van de ambtelijke stuurgroep en de wijze waarop de opmerkingen naar aanleiding van de terinzagelegging verwerkt zijn, voor aan de Vlaamse Regering met het oog op de definitieve vaststelling ervan. Het definitief algemeen oppervlakedelfstoffenplan wordt bij uittreksel in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt.

2.3.2. Algemeen oppervlakedelfstoffenplan

Het algemeen oppervlakedelfstoffenplan omvat minimaal een beschrijvend gedeelte met:

- samenvattende gegevens, kaarten en tabellen voor het hele Vlaamse Gewest, die de delfstoffenbehoeftebepalingen gemotiveerd en onderbouwd weergeven, zowel langs de vraag- als langs de aanbodzijde;
- de onderlinge verbanden tussen de verschillende oppervlakedelfstoffengebieden;
- algemene gegevens over in- en uitvoer van oppervlakedelfstoffen, het gebruik van alternatieven en de mate waarin ze invulling geven aan de totale oppervlakedelfstoffenbehoefte;

Sectoraal milieurecht

- een beschrijving van de oppervlakedelfstoffenstromen met algemene verwachtingen en trends voor de volgende 5 jaar.

Daarnaast is er een gedeelte dat de maatregelen en acties beschrijft die op het niveau van het Vlaamse Gewest zullen worden genomen om de doelstellingen te realiseren. Dit gedeelte bevat in het bijzonder een actieplan ter aanmoediging van volwaardige alternatieven en het maximaal hergebruik van afvalstoffen.

2.3.3. *Bijzonder oppervlakedelfstoffenplan*

Elk bijzonder oppervlakedelfstoffenplan wordt opgesteld in het kader van een afgewogen en vastgestelde programmatie van oppervlakedelfstoffenwinning. Dit gebeurt op basis van economische en geologische aspecten met vaststellingen van locaties en nabestemmingen per samenhangend oppervlakedelfstoffengebied. Deze oppervlakedelfstoffenplannen vormen mee de basis voor de opmaak van de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen met betrekking tot ontginningen.

Het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan omvat minimaal een beschrijvend gedeelte waarin een onderbouwde dynamische behoefte wordt bepaald van de beschouwde oppervlakedelfstof, rekening houdend met de in- en uitvoer en de aanwendingsmogelijkheden van alternatieven. Daarnaast is er een gedeelte dat de maatregelen en acties beschrijft die zullen worden genomen, zoals:

- concrete voorstellen voor de afbakening van ontginningsgebieden, gebaseerd op de onderbouwde behoefte die door primaire oppervlakedelfstoffen moet worden gedekt;
- een programmatie voor de voorgestelde locaties als basis van rechtszekerheid voor de ondernemingen op korte, middellange en lange termijn;
- voorschriften voor de optimale ontginning van de oppervlakedelfstoffenvoorraad, rekening houdend met de maximale hoeveelheid nuttige delfstof, de ruimtelijke draagkracht van het gebied en zijn omgeving en de nabestemming;
- een motivering van de aangepaste programmatie in functie van de ontwikkelingsperspectieven voor minimaal 25 jaar en in functie van het voldoen aan de maatschappelijke behoeften, vanaf de eerste vijfjaarlijkse evaluatie.

2.3.4. *Afstemming met de milieueffectrapportage*

Met toepassing van het MER-decreet wordt bepaald op welke wijze de opmaakprocedure van het plan-MER in de opmaakprocedure

Sectoraal milieurecht

van de bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen wordt geïntegreerd. Het integratiespoor voor de milieueffectrapportage houdt in dat de milieueffectrapportage plaatsvindt tijdens het voorbereidende proces voor de opmaak van het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan. De milieueffectrapportage levert gegevens aan over de mogelijke milieueffecten van het plan. Die gegevens worden verwerkt in het kader van het voorbereidende planningsproces.

Voor elk voorgenomen bijzonder oppervlakedelfstoffenplan gaat de afdeling, bevoegd voor Natuurlijke Rijkdommen, na of een plan-MER moet worden opgemaakt. Op verzoek van de afdeling, bevoegd voor natuurlijke rijkdommen, biedt de ondersteunende MER-cel daarbij begeleiding. Voor elk bijzonder oppervlakedelfstoffenplan waarvoor een plan-MER moet worden opgemaakt, maakt het plan-MER integraal deel uit van het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan. Het wordt op transparante wijze geïntegreerd in het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan, waarbij de onderdelen van het plan-MER herkenbaar zijn.

Voor elk bijzonder oppervlakedelfstoffenplan waarvoor een plan-MER moet worden opgemaakt, moet het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan voldoen aan de vereisten, vermeld in het MER-decreet. Het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan, met inbegrip van het plan-MER, wordt opgesteld onder de verantwoordelijkheid en op kosten van de afdeling, bevoegd voor natuurlijke rijkdommen.

Voor elke vijfjaarlijkse cyclus van de oppervlakedelfstoffenplanning maakt de afdeling, bevoegd voor natuurlijke rijkdommen, een voorstel van kennisgeving. Op verzoek van de afdeling, bevoegd voor natuurlijke rijkdommen, biedt de ondersteunende MER-cel daarbij begeleiding. De dienst MER zorgt ervoor dat de volledig verklaarde kennisgeving door het publiek kan worden geraadpleegd. Via een bericht in ten minste drie dagbladen die in het gehele Vlaamse Gewest worden verspreid én door aanplakking op de aanplakplaatsen van de gemeenten wordt gemeld dat de volledig verklaarde kennisgeving tegelijkertijd via meerdere kanalen kan worden geraadpleegd.

Als bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen aanzienlijke effecten kunnen hebben op mens of milieu in andere lidstaten van de Europese Unie of in andere gewesten, of als bevoegde autoriteiten van die lidstaten of gewesten daarom verzoeken, wordt door de dienst MER een afschrift van de volledig verklaarde

Sectoraal milieurecht

kennisgeving ter beschikking gesteld van die autoriteiten. Bij het overmaken van het afschrift wordt duidelijk aangegeven dat die autoriteiten eventuele opmerkingen over het plan-MER binnen een termijn van zestig dagen vanaf de ontvangst van het afschrift aan de dienst MER moeten bezorgen.

Daarna beschikt de dienst MER over een termijn van twintig kalenderdagen om een beslissing te nemen over de reikwijdte, het detailleringsniveau en de inhoudelijke aanpak van een plan-MER voor een bijzonder oppervlaktedelfstoffenplan, en over de bijzondere en aanvullende richtlijnen die de dienst MER naast de algemene richtlijnen kan opleggen. De beslissing wordt gepubliceerd op diverse websites. De afdeling bezorgt het plan-MER ter goedkeuring aan de dienst MER na het advies van de ambtelijke stuurgroep over het voorontwerp van bijzonder oppervlaktedelfstoffenplan. De dienst MER beslist uiterlijk binnen vijftig dagen over de goedkeuring of afkeuring van het plan-MER.

2.4. Primaire oppervlaktedelfstoffen

2.4.1. Optimale ontginning

In ieder ontginningsgebied moeten primaire oppervlaktedelfstoffen, al dan niet verschillende soorten afhankelijk van de geologische structuur, door de vergunninghouder optimaal ontgonnen worden. De nabestemming en de draagkracht van het ontginningsgebied en zijn omgeving bepalen de randvoorwaarden ten aanzien van een maximale en rationele ontginning. Primaire oppervlaktedelfstoffen moeten optimaal gevaloriseerd worden. De winning ervan kan aanleiding geven tot deelfracties, waarbij elke deelfractie de hoedanigheid van een primaire oppervlaktedelfstof behoudt. De deelfracties die niet op de markt verhandelbaar zijn, worden bij voorkeur aangewend voor de eindafwerking van het ontginningsgebied waarin ze zijn ontgonnen.

De vergunningverlenende overheden dienen volgende aspecten mee in overweging te nemen om de optimale ontginning te realiseren:

- de aard en hoeveelheden van de oppervlaktedelfstoffen die de vergunninghouder zelf ontgint en verwerkt en deze die de vergunninghouder in onderaanneming laat ontginnen en/of commercialiseren;
- een beschrijving van de uit te voeren mechanische behandelingen bij de winning van de ontgonnen delfstoffen. Op die manier

Sectoraal milieurecht

kunnen ze een meerwaarde krijgen voor de meest hoogwaardige toepassing;

- een raming van de hoeveelheden teelaarde en niet-commercialiseerbare dekgronden en tussenlagen die zullen vrijkomen bij de ontginning;
- mogelijks de aanvoer van niet-verontreinigde grond van externe oorsprong voor de afwerking van het ontginningsgebied.

Uiterlijk op 31 maart van ieder jaar bezorgt de vergunninghouder aan de afdeling een voortgangsrapport betreffende de exploitatie. Na een eerste basisvoortgangsrapport kunnen de jaarlijkse rapporten zich beperken tot het aanleveren van de gegevens die wijzigingen inhouden. Ook indien er geen enkele wijziging is opgetreden, wordt dit aan de afdeling gemeld. In elk geval wordt om de vijf jaar een geactualiseerd basisvoortgangsrapport bezorgd.

2.4.2. De ontginningsmachtiging

Indien de eigenaar of houder van zakelijke rechten de toestemming weigert tot ontginning van percelen gelegen in een ontginningsgebied, kan de onderneming die erom vraagt, voor deze percelen een ontginningsmachtiging verkrijgen. De ontginningsmachtiging is een administratieve of ministeriële beslissing waarbij de aanvragende onderneming tijdelijk het recht krijgt om percelen, die eigendom blijven van de oorspronkelijke eigenaars, te ontginnen op voorwaarde van het verkrijgen van de nodige vergunningen. Deze machtiging eindigt bij de oplevering van de einafwerking.

De ontginningsmachtiging kan enkel worden gegeven als aan alle hiernavolgende voorwaarden is voldaan:

- de weigering van de toestemming hindert de bedrijfseconomische verantwoorde en rationele ontginningsactiviteiten van de aanvragende onderneming met betrekking tot percelen, gelegen in eenzelfde ontginningsgebied; een rationele ontginning betekent dat gefaseerd, zo veel mogelijk aaneensluitend en met een continu voortschrijdend ontginningsfront moet worden ontgonnen tenzij een ontginning op meerdere plaatsen tegelijk noodzakelijk is in functie van een gepaste grondstofmengeling of om een andere gemotiveerde reden;
- de aanvragende onderneming moet het bewijs leveren dat hij onderhandeld heeft met de betrokken eigenaars of de houders van zakelijke rechten en dat hij een ernstig bod heeft gedaan

Sectoraal milieurecht

om de eigendom of de zakelijke rechten te verwerven of de toestemming tot ontginning te verkrijgen;

- de eigendom of de zakelijke rechten die rusten op de aangevraagde percelen mogen niet behoren aan een andere onderneming die de percelen nodig heeft voor eigen ontginning;
- de ontginning leidt tot de realisatie van de eindafwerking, die voorafgaat aan de nabestemming van het ontginningsgebied.

2.4.2.1. Aanvraag en beslissing

De aanvraag tot ontginningsmachtiging moet aangetekend worden toegestuurd aan het departement en bevat volgende elementen:

- de benaming, de rechtsvorm en de maatschappelijke zetel, telefoon-, RSZ- en btw-nummer van de aanvragende onderneming evenals de identiteit en de hoedanigheid van de persoon die de aanvraag tot het bekomen van een ontginningsmachtiging namens de onderneming ondertekent;
- de identiteit, de hoedanigheid en de woonplaats van de eigenaars en houders van de zakelijke rechten en van eventuele pachters, huurders of gebruikers;
- de opgave van de percelen waarvoor de ontginningsmachtiging wordt aangevraagd, inclusief de kadastrale legger en het kadastraal plan;
- een raming van de jaarlijks te ontginnen hoeveelheden oppervlaktedelstoffen op de percelen in kwestie;
- de nodige gegevens om aan te tonen dat de gevraagde ontginningsmachtiging steunt op de voorwaarden;
- alle nuttige gegevens inzake de financiële mogelijkheden van de aanvragende onderneming;
- een plan, opgemaakt op schaal 1/2 500, waarop de aangevraagde percelen worden aangeduid.

Een exemplaar van de aanvraag tot ontginningsmachtiging wordt door het departement binnen 10 werkdagen betekend aan de eigenaars of de houders van zakelijke rechten. Binnen een maand kunnen die per aangetekende brief hun bezwaren en aanspraken op vergoeding, voorzien van de eventuele bewijsstukken, aan het departement kenbaar maken. Zij kunnen tevens vragen om te worden gehoord. Het departement beslist over de aangevraagde machtiging binnen 60 dagen nadat het bedrag en de duur van de jaarlijkse vergoeding aan de eigenaars of de houders van de zakelijke rechten en het bedrag van de eenmalige vergoeding aan de pachter, de huurder of gebruiker werden vastgesteld en nadat

Sectoraal milieurecht

de aanvrager zijn akkoord over deze bedragen heeft betekend aan de administratie.

De aanvragende onderneming, de eigenaars of houders van zakelijke rechten en de eventuele pachters, huurders of gebruikers worden van de beslissing in kennis gesteld. Indien het departement binnen de gestelde termijn geen beslissing heeft genomen, wordt de beslissing geacht negatief te zijn. Als de ontginningsmachtiging wordt verleend en de onderneming intussen over de nodige vergunningen beschikt, mag hij de ontginningsactiviteiten pas starten nadat de termijn van beroep is verstreken. Als er beroep werd ingesteld, moet de onderneming wachten op de uitspraak van dit beroep.

2.4.2.2. Beroep

Binnen 30 dagen na de kennisgeving van de beslissing of, in het geval van de stilzwijgende weigering, binnen de 30 dagen na het verstrijken van de 60 dagen, kan beroep worden ingesteld bij de minister door de aanvragende onderneming, de eigenaar of de houder van de zakelijke rechten en de eventuele pachters, huurders of gebruikers. Het beroep moet worden ingesteld per aangetekende brief met vermelding van alle motieven. De minister beslist binnen een termijn van 60 dagen na het instellen van het beroep. Indien de minister binnen de gestelde termijn geen beslissing heeft uitgebracht, blijft de oorspronkelijke beslissing behouden. De aanvragende onderneming, de eigenaars of houders van zakelijke rechten en de eventuele pachters, huurders of gebruikers worden van de ministeriële beslissing in kennis gesteld.

2.4.2.3. Vergoeding

De houder van de ontginningsmachtiging is aan de eigenaars of houders van zakelijke rechten gedurende een bepaalde tijd, afhankelijk van de geraamde duur van de ontginning, een jaarlijkse vergoeding verschuldigd. Aan de pachter, huurder of gebruiker is hij een eenmalige vergoeding verschuldigd. De bedragen van de vergoeding worden in onderling overleg of door deskundigen vastgesteld, rekening houdend met de waarde, het gebruik en de opbrengst van de percelen ten tijde van de aanvraag tot ontginningsmachtiging. De deskundigen worden aangewezen door de partijen of, bij gebrek aan overeenstemming, op verzoek van de meest gerede partij door de voorzitter van de rechtbank van eerste

Sectoraal milieurecht

aanleg van de plaats waar de meerderheid van de ontginningspercelen is gelegen. De beslissing van het departement of de ministeriële beslissing die de ontginningsmachtiging in beroep verleent, geeft het bedrag en de duur van de aldus vastgestelde vergoedingen aan. Ingeval partijen het niet eens zijn over de raming van de deskundige, beslist de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg op verzoek van de meest gereede partij.

De eigenaar kan te allen tijde eisen dat zijn perceel door de houder van de ontginningsmachtiging wordt aangekocht. De verkoopprijs wordt in onderling overleg of door deskundigen vastgesteld. Deze deskundigen worden aangewezen door de partijen of, bij gebrek aan overeenstemming, op verzoek van de meest gereede partij door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar de meerderheid van de ontginningspercelen is gelegen. De deskundigen houden in dit geval bij de raming rekening met de reeds betaalde vergoedingen. Ingeval partijen het niet eens zijn over de raming van de deskundige, beslist de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg op verzoek van de meest gereede partij.

2.4.3. *Onteigening en andere rechten*

De Vlaamse Regering kan op voordracht van de minister overgaan tot onteigening ten algemenen nutte. Dit gebeurt op verzoek, op naam en voor rekening van de aanvragende onderneming. Onteigening vindt plaats indien de optimale en rationele ontginning in het ontginningsgebied van de betrokken aanvrager in gevaar komt en een aanvraag tot ontginningsmachtiging binnen negen maanden na indiening geen resultaat heeft opgeleverd. De onteigeningsaanvraag dient alle nuttige elementen te bevatten waaruit blijkt dat een ontginningsmachtiging niet kon worden verkregen.

Het vruchtgebruik, gevestigd op onbebouwde of bebouwde percelen gelegen in een ontginningsgebied, en lopende overeenkomsten van pacht, gebruik en huur, met uitzondering van handelshuur en woninghuur kunnen op ieder ogenblik beëindigd worden om de percelen te kunnen gebruiken voor hun ontginningsbestemming.

2.5. **Natuurlijke samenstelling en certificaat van herkomst**

In het uitvoeringsbesluit VLAREOP is bepaald aan welke criteria van natuurlijke samenstelling een oppervlaktedelfstof uit een ontginningsgebied moet voldoen om een primaire oppervlaktedelfstof te zijn. Als het departement vaststelt dat het om een

Sectoraal milieurecht

primaire oppervlaktedelfstof gaat, levert het een certificaat van herkomst af. In het ontginningsgebied mogen alleen primaire oppervlaktedelfstoffen waarvoor een certificaat van herkomst is afgeleverd, ontgonnen worden.

Een uitzondering vormen die oppervlaktedelfstoffen die, zonder enige behandeling die de milieuhygiënische kwaliteit negatief beïnvloedt en zonder tussentijdse opslag, onder de verantwoordelijkheid van de vergunninghouder getransporteerd worden van de plaats van ontginning naar de plaats van een productieproces. Als de oppervlaktedelfstoffen er als grondstof worden ingezet, mogen ze ontgonnen worden zonder dat daarvoor een certificaat van herkomst is afgeleverd. Het is aan de vergunninghouder om aan te tonen dat de oppervlaktedelfstoffen aan deze voorwaarden voldoen. Het departement ziet erop toe of aan deze voorwaarden is voldaan. De regeling blijft ook gelden nadat de vergunningstermijn verstreken is, of als een vergunning vervallen, ingetrokken of geschorst is.

2.5.1. Natuurlijke samenstelling

Oppervlaktedelfstoffen die aan de natuurlijke samenstelling voldoen worden als niet verontreinigd bestempeld. Een oppervlaktedelfstof voldoet aan de natuurlijke samenstelling wanneer de gehalten van de zware metalen en metalloïden gelijk zijn aan of kleiner zijn dan één van de achtergronddrempels of behoren tot een vastgestelde lokaal verhoogde achtergrond.

De achtergronddrempels voor nikkel (Ni), chroom (Cr), koper (Cu), zink (Zn), lood (Pb) en arseen (As) worden berekend aan de hand van de gemeten gehalten aan aluminium (Al) en ijzer (Fe), die in de tweede en derde kolom van onderstaande tabel worden ingevuld. De achtergronddrempels voor cadmium (Cd) en kwik (Hg) zijn invariabel.

Stof	Achtergronddrempel berekend met Al-gehalte (ppm)	Achtergronddrempel berekend met Fe-gehalte (ppm)	Invariabele achtergronddrempel (ppm)
Ni	0,00058 Al + 25,8	0,00074 Fe + 32,0	
Cr	0,00113 Al + 101,0	0,00138 Fe + 80,4	
Cu	0,00026 Al + 11,1		
Zn	0,00105 Al + 58,0	0,00119 Fe + 66,0	
Pb	0,00015 Al + 19,3		

Sectoraal milieurecht

As		0,00021 Fe + 22,7	
Cd			0,8
Hg			2

Tabel met achtergrondrempels voor de zware metalen en metalloïden

2.5.2. Certificaat van herkomst

Het certificaat van herkomst heeft uitsluitend betrekking op losse gesteenten en fracties fijner dan 4 mm. Het gebruik van primaire oppervlaktedelstoffen, afkomstig uit het onderzoeksareaal, is slechts mogelijk nadat de vergunninghouder in het bezit is van een certificaat van herkomst. De lijst van toegekende certificaten van herkomst worden door de afdeling bevoegd voor natuurlijke rijkdommen geregistreerd in een databank. Deze gegevens zijn opvraagbaar.

2.5.2.1. Aanvraag van een certificaat van herkomst

De aanvraag voor het bekomen van een certificaat van herkomst wordt aan de afdeling bevoegd voor natuurlijke rijkdommen gericht. Het certificaat van herkomst kan worden aangevraagd vooraleer de benodigde vergunningen werden bekomen. Het aanvraagdossier dient te worden opgesteld door een opdrachtnemer die hiertoe werd aangesteld door de aanvrager van het certificaat van herkomst. Deze opdrachtnemer dient ofwel te beschikken over de nodige erkenningen voor een bodemsaneringsdeskundige, zoals bedoeld in het Bodemdecreet, ofwel dient hij erkend te zijn in de discipline bodem, deeldomein geologie.

Het aanvraagdossier bevat o.m. de volgende informatie:

- gegevens betreffende de aanvrager en het adres van de ontginningsplaats;
- de situering van het onderzoeksareaal;
- geologische informatie op het vlak van lithostratigrafie, met beschrijving van de boringen en met de nodige profielen doorheen het onderzoeksareaal;
- geochemische informatie bekomen uit chemische analyses;
- een algemene conclusie door toetsing van de resultaten van de chemische analyses aan de achtergrondrempels.

Sectoraal milieurecht

De minister kan bijkomende gegevens vastleggen die in het aanvraagdossier moeten worden opgegeven. Het aanvraagdossier is gebaseerd op binnen het onderzoeksareaal uitgevoerde boringen. Deze boringen zijn van het type droogboorsysteem (spiraal- en/of pulsmethode met verbuizing) of van een type dat door de afdeling gelijkwaardig wordt bevonden.

Het aantal boringen wordt aan de hand van onderstaande formules berekend waarbij S staat voor de totale oppervlakte van het onderzoeksareaal, in ha. De resultaten worden vanaf vijf tienden naar boven afgerond tot op de eenheden, voor minder dan vijf tienden wordt naar beneden afgerond.

- voor oppervlaktes kleiner dan of gelijk aan 20 ha: $2 + S/4$
- voor oppervlaktes groter dan 20 ha, tot 50 ha: $7 + (S - 20)/6$
- voor oppervlaktes groter dan 50 ha: $12 + (S - 50)/8$

De boringen dienen op regelmatige afstanden van elkaar over het gehele oppervlak van het onderzoeksareaal verspreid te worden, op een manier dat ze zo symmetrisch mogelijke posities innemen.

In het geval van natte winningen, waarbij een waterplas uitgediept wordt, wordt het aantal boringen op identieke wijze in functie van de oppervlakte berekend. De boringen zullen evenwel op regelmatige afstanden van elkaar langsheen de periferie van de waterplas ingeplant worden of van op een ponton op de waterplas geplaatst worden. De boringen zullen tot een diepte van 10 meter beneden het maaiveld reiken, voor zover ze niet op een ondergrond van vaste gesteenten stoten waaronder geen ontginning van oppervlakedelfstoffen meer mogelijk is. Indien de aanvrager voorziet dat zijn ontginning op een nog grotere diepte zal plaatsvinden, dienen de boringen minstens tot die voorziene diepte te reiken.

Uit de boringen zal om de twee meter een monster genomen worden voor chemische analyse. De monsters worden zodanig genomen dat ze representatief zijn voor de oppervlakedelfstof die men wilt ontginnen. De aangestelde deskundige inzake bodem en ondergrond dient controle uit te oefenen op de correcte plaatsing en het vereiste aantal boringen.

De uit het onderzoeksareaal afkomstige monsters worden onderzocht door een chemisch laboratorium dat daartoe over de nodige erkenning beschikt voor analyse van de bodem. De volgende chemische analyses dienen te worden uitgevoerd, nl. aluminium,

Sectoraal milieurecht

ijzer, kalium en zwavel. Daarnaast worden ook de zware metalen en metalloïden geanalyseerd. De chemische analyses dienen uitsluitend te worden uitgevoerd op fracties fijner dan 4 mm. De deskundige inzake bodem en ondergrond zal in het onderzoeksareaal voorkomende fracties grover dan 4 mm, concreties en verharde steenbanken beschrijven middels een kwalitatieve mineralogische en petrografische analyse.

De afdeling bevoegd voor natuurlijke rijkdommen zal het certificaat van herkomst toekennen indien alle vereiste achtergrondgehalten conform de natuurlijke samenstelling van de oppervlaktedelfstoffen zijn. De afdeling deelt binnen 3 maanden een beslissing aan de aanvrager mee. Indien de afdeling het nodig acht, kan zij bijkomende informatie en gegevens opvragen die nodig zijn voor de evaluatie van de aanvraag. De afdeling kan de aanvrager ook verzoeken een uitgebreider onderzoek inzake boringen, bemonsteringen en analyses uit te voeren. De goedkeuringstermijn voor de aanvraag wordt in dat geval opgeschort tot de gevraagde informatie werd ontvangen.

Bij de overdracht van vergunningen voor de ontginning van een onderzoeksareaal is ook het certificaat van herkomst overdraagbaar naar de nieuwe vergunninghouder. De nieuwe vergunninghouder stelt de afdeling hiervan in kennis. Indien slechts een gedeelte van het onderzoeksareaal voorwerp is van de vergunningsoverdracht, verkrijgt de nieuwe vergunninghouder het certificaat van herkomst voor dat gedeelte van het onderzoeksareaal.

2.5.2.2. Gebruik van het certificaat van herkomst

Het certificaat van herkomst garandeert aan de afnemer de natuurlijke samenstelling van elke levering. Op vraag van de afnemer moet de vergunninghouder aantonen dat hij over het certificaat van herkomst beschikt. De vergunninghouder mag op het terrein geen andere voorraden van oppervlaktedelfstoffen toelaten. Hierop gelden slechts twee uitzonderingen:

- de op de site in het kader van de milieuwetgeving vergunde en/of toegelaten activiteiten die aanleiding geven tot de opslag van andere materialen dan primaire oppervlaktedelfstoffen;
- de opslag van in het Vlaamse Gewest ingevoerde oppervlaktedelfstoffen.

Indien de vergunninghouder een tijdelijke opslag van gewonnen oppervlaktedelfstoffen voorziet op een perceel dat geen deel

Sectoraal milieurecht

uitmaakt van de aanvraag, dient hij de afdeling daarvan op de hoogte te brengen. Dit geldt zowel voor percelen gelegen binnen als buiten het ontginningsgebied. Het certificaat van herkomst zal daarvan dan melding maken, zodat het eveneens op deze tijdelijk opgeslagen voorraden toepasselijk is. Het certificaat van herkomst geldt eveneens voor de in afzonderlijke fracties opgesplitste oppervlaktedelfstoffen.

2.5.2.3. Controle

De minister duidt de ambtenaren van de afdeling aan die bevoegd zijn om de controle op de certificaten van herkomst uit te voeren. De ambtenaar heeft het recht monsters te nemen en een chemische analyse uit te voeren. De monsters mogen zowel uit de groeewanden als uit de voorraden genomen worden. In geval van betwisting van de analyseresultaten kan de vergunninghouder maximaal tien werkdagen na ontvangst van de analyseresultaten een tegenexpertise aanvragen. De kosten verbonden aan deze tegenexpertise zijn ten laste van de vergunninghouder.

2.5.2.4. Geldigheidsbeperkingen

Indien uit de controle blijkt dat niet voldaan wordt aan de basisvoorwaarden wordt door de afdeling een verslag opgesteld. Het verslag vermeldt minstens de aanleiding voor de negatieve beoordeling, de uit te voeren correcties en een termijn waarna een nieuwe controle wordt uitgevoerd. Het verslag wordt aan de vergunninghouder toegezonden. Na ontvangst van een verslag met negatieve beoordeling is de vergunninghouder verplicht de nodige correcties binnen de opgelegde termijn uit te voeren.

De afdeling kan in de volgende gevallen tot schorsing van het certificaat van herkomst overgaan:

- het hinderen of weigeren van een controle;
- het verstrekken van verkeerde inlichtingen over de chemische samenstelling van de oppervlaktedelfstoffen of andere materialen;
- elk onrechtmatig gebruik van het certificaat van herkomst;
- het ontbreken van correcties na verloop van de termijn;
- de accumulatie van drie negatieve verslagen binnen een periode van vijf jaar.

De schorsing blijft gedurende een periode van minimaal drie maanden van kracht. Op vraag van de vergunninghouder kan de

Sectoraal milieurecht

afdeling beslissen tot het beëindigen van de schorsing. Dit kan na een bijkomende controle waaruit blijkt dat de correcties zijn uitgevoerd. De bijkomende controle kan de uitvoering van nieuwe chemische analyses met zich meebrengen. De kosten verbonden aan deze nieuwe analyses zijn ten laste van de vergunninghouder. De schorsing wordt formeel beëindigd door het reactiveren van het certificaat van herkomst.

2.6. Financiële zekerheden

Na de ontginning moeten de vergunninghouders de eindafwerking van de percelen realiseren. Die verplichting blijft ook gelden nadat de vergunningstermijn verstreken is, of als een vergunning vervallen, ingetrokken of geschorst is. De vergunninghouder moet, ten voordele van de Vlaamse Regering, financiële zekerheden stellen om de kosten voor de eindafwerking van de percelen te waarborgen.

De vergunninghouders hebben de keuze om de financiële zekerheden te stellen onder de vorm van een verzekering, een garantie van een financiële instelling of een consortium van verschillende financiële instellingen die gecontroleerd worden door de Commissie voor het Bank- en Financiewezen of een andere persoonlijke of zakelijke zekerheid. Deze kunnen afzonderlijk worden ingezet of in een combinatie. De ontginning mag niet worden aangevat vooraleer de financiële zekerheden werden aanvaard door het departement.

Het bedrag van de financiële zekerheden wordt vastgesteld door de Vlaamse Regering. Indien de ontginning gefaseerd gebeurt, kunnen de financiële zekerheden worden opgebouwd naargelang de opeenvolgende ontginningsfasen worden aangevat en worden afgebouwd naargelang de afgewerkte fasen worden opgeleverd. De financiële zekerheden kunnen niet worden overgedragen. Zij kunnen niet in pand of op een andere wijze in zekerheid gegeven worden.

Bij overdracht van de vergunning worden nieuwe financiële zekerheden geëist van de nieuwe vergunninghouder. De ontginning mag door de nieuwe vergunninghouder pas worden voortgezet nadat het departement het bewijs van de nieuwe financiële zekerheden heeft ontvangen en aanvaard. Op dat ogenblik worden de financiële zekerheden, gesteld door de vroegere vergunninghouder, vrijgegeven. Als de vergunninghouder de opgelegde eindafwerking niet

Sectoraal milieurecht

realiseert of als de eindafwerking niet wordt aanvaard, kan de minister de financiële zekerheden op eerste verzoek aanspreken en met de financiële middelen ervan in de plaats van de vergunninghouder de opgelegde eindafwerking verwezenlijken.

2.6.1. Vaststelling van de financiële zekerheden

De financiële, persoonlijke of zakelijke zekerheden dienen onderschreven te worden door een garant. De minister kan een eenheidsprijs per m² vastleggen. Het bedrag van de te stellen financiële zekerheid voor de realisatie van de eindafwerking wordt bepaald door het product van de eenheidsprijs met de oppervlakte waarvoor een financiële zekerheid moet worden gesteld.

De vergunninghouder dient zijn aanvraag tot aanvaarding van de financiële zekerheid in bij de afdeling. De aanvraag bevat volgende gegevens:

- de gekozen vorm of combinatie van vormen van de financiële zekerheid;
- de coördinaten van de garant die de financiële zekerheid zal verstrekken;
- een plan met de zonering en fasering van de ontginning;
- de berekende financiële zekerheid per zone en voor de totaal vergunde oppervlakte;
- een situatieschets en beschrijving van de eindafwerking en de tijdsplanning ervoor.

Indien de aanvraag volledig is, deelt de afdeling binnen 40 dagen aan de vergunninghouder haar beslissing mee. Indien de afdeling het nodig acht, kan ze bijkomende gegevens opvragen. De vergunninghouder dient de bijkomende informatie aan de afdeling te bezorgen. De beslissing wordt in dat geval ten laatste 20 dagen later aan de vergunninghouder meegedeeld. De afdeling is steeds gemachtigd zelf initiatieven te nemen om de nodige informatie te verwerven. Indien de afdeling binnen de gestelde termijn geen beslissing heeft betekend, zijn de opgegeven vorm van de financiële zekerheid, het bedrag van de financiële zekerheid, de beschrijving van de eindafwerking en de tijdsplanning voor de eindafwerking aanvaard. De vergunninghouder kan binnen een termijn van 40 dagen bij de minister beroep instellen. De minister beslist binnen een termijn van 90 dagen. Indien de minister geen beslissing heeft betekend binnen die termijn, is het beroep ingewilligd.

Sectoraal milieurecht

Indien de vergunninghouder gegevens uit zijn aanvraagdossier wenst te wijzigen, dient hij een gemotiveerde aanvraag in te dienen bij de afdeling. Indien de aanvraag de nodige gegevens bevat, deelt de afdeling binnen 40 dagen haar gemotiveerde beslissing mee. Als de afdeling het nodig acht, kan ze bijkomende gegevens opvragen. De vergunninghouder dient die info te bezorgen. De beslissing wordt ten laatste 20 dagen na ontvangst van de bijkomende informatie aan de vergunninghouder meegedeeld. Indien de afdeling geen beslissing heeft betekend, zijn de gevraagde wijzigingen goedgekeurd. De vergunninghouder kan tegen de beslissing beroep instellen.

2.6.2. *Afbouwen van de financiële zekerheid*

De vergunninghouder kan bij de afdeling een aanvraag indienen om de financiële zekerheid af te bouwen voor één of verschillende zones. De aanvraag bevat minstens informatie over de gevolgde aanpak van de eindafwerking, de profielen van de aangelegde hellingen en een herberekening van de financiële zekerheid indien niet alle zones zijn afgewerkt en waarbij ten gevolge van stabiliteitsrisico's een gedeelte werd behouden. Als de aanvraag volledig is, deelt de afdeling binnen 40 dagen haar beslissing mee.

Als de aanvraag volledig is en betrekking heeft op een zone waarvan de nabestemming sorteert onder de categorie landbouw deelt de afdeling haar beslissing binnen negentig dagen mee aan de vergunninghouder. De afdeling moet in de tussentijd namelijk advies vragen aan de beoordelingscommissie Landbouwnabestemming. In geval van stabiliteitsrisico's kan de afdeling overgaan tot een voorlopige oplevering, waarbij slechts een deel van de financiële zekerheden wordt vrijgegeven. De definitieve oplevering met vrijgave van het resterend deel gebeurt na een wachtperiode van één jaar of, in het geval er een stabiliteitsstudie werd opgelegd, na een periode zoals bepaald in de stabiliteitsstudie.

Indien de afdeling het nodig acht, kan ze bijkomende gegevens opvragen bij de vergunninghouder. De vergunninghouder dient die info aan de afdeling te bezorgen. De beslissing wordt in dat geval ten laatste 20 dagen later meegedeeld. Als de afdeling de beslissing niet tijdig betekend, wordt het herberekende bedrag aanvaard. De vergunninghouder kan tegen de beslissing van de afdeling steeds beroep instellen. De garant kan het bedrag van de financiële zekerheid slechts aanpassen na de goedkeuring door de afdeling of door de minister in geval van beroep.

2.6.3. Actualisering van de financiële zekerheid

De afdeling evalueert regelmatig of de gestelde financiële zekerheden nog de kosten voor de realisatie van de eindafwerking kunnen waarborgen. De minister kan op basis van de evaluatie van de afdeling de eenheidsprijs aanpassen. De afdeling brengt de vergunninghouders op de hoogte van de aanpassing. De vergunninghouder dient de financiële zekerheid aan te passen binnen 60 dagen. De aanpassing geldt vanaf het ogenblik dat de garant de nieuwe zekerheden aan de afdeling heeft toegezonden.

2.6.4. Aanwending van de financiële zekerheid

Indien de vergunninghouder de tijdsplanning voor de eindafwerking niet nakomt, stelt de afdeling de vergunninghouder ambtshalve in gebreke. De ingebrekestelling kan door de afdeling ook gebeuren op voorstel van andere overheidsinstanties die toezichtsbevoegdheid hebben voor bepaalde aspecten van de eindafwerking. De ingebrekestelling wordt verzonden aan de vergunninghouder met nauwkeurige beschrijving van de tekortkomingen. De vergunninghouder moet de afdeling ten laatste binnen 30 dagen meedelen welke maatregelen zijn genomen. Hij voegt daarbij de nodige stukken ter staving.

Indien de vergunninghouder geen gevolg geeft aan de ingebrekestelling, gaat de afdeling over tot de ambtshalve uitvoering van de nodige maatregelen. De afdeling treedt daarbij in de plaats van de vergunninghouder en spreekt de financiële zekerheid aan. De vergunninghouder wordt hiervan op de hoogte gesteld. Indien de vergunninghouder een onvolledig gevolg heeft gegeven aan de ingebrekestelling, brengt de afdeling de vergunninghouder met een verklaring op de hoogte van de tekortkomingen. De vergunninghouder moet dan binnen 5 dagen de voorzienende eindafwerking realiseren. Zo niet gaat de afdeling over tot de ambtshalve uitvoering van de nodige maatregelen en spreekt de financiële zekerheid aan.

Op eerste verzoek van de afdeling moet de garant de financiële zekerheid vrijgeven. De garant staat in voor de betaling van de voorgelegde facturen en draagt de verantwoordelijkheid voor de betaling ervan.

Sectoraal milieurecht

2.7. Afsluitende bepalingen

Het decreet voorziet dat het uitvoeringsbesluit een subsidieregeling kan bevatten voor het gebruik van alternatieve materialen. Deze stimulering van secundaire delfstoffen gebeurt dan binnen de beschikbare begrotingsmiddelen. Tot op vandaag zijn hier voor nog geen middelen voorzien.

Voor het decreet en het uitvoeringsbesluit gebeurt het uitoefenen van toezicht, het opleggen van bestuurlijke maatregelen, het onderzoeken van milieu-inbreuken, het opleggen van bestuurlijke geldboeten, het innen en invorderen van verschuldigde bedragen, het opsporen van milieumisdrijven, het strafrechtelijk sanctioneren van milieumisdrijven en het opleggen van veiligheidsmaatregelen volgens de regels van het Milieuhandavingsdecreet.

Toch bevat het Delfstoffendecreet een aparte strafregeling voor een aantal overtredingen. De voorziene straffen zijn een gevangenisstraf van acht dagen tot of één maand en een geldboete van vijftig tot twintigduizend euro of één van deze straffen alleen. De volgende personen en handelingen vallen onder deze strafbepalingen:

- diegenen die onderzoeken van of in opdracht van het departement of de Vlaamse Regering hinderen of weigeren informatie te verstrekken die zij moeten meedelen krachtens het decreet, of de personen die bewust verkeerde of onvolledige informatie verstrekken;
- de vergunninghouders die de bepalingen rond de optimale ontginning overtreden of nog geen goedkeuring hebben van de financiële zekerheid door het departement op het moment dat ze de ontginning aanvatten;
- wie deels of volledig in gebreke blijft bij de uitvoering van de eindafwerking.

Naast de opgelegde sanctie kunnen de hoven en de rechtbanken beslissen tot herstel van de plaats in de oorspronkelijke toestand.

3. MATERIALENDECREET EN VLAREMA – HET NIEUW BELEIDSKADER VOOR HET BEHEER VAN AFVALSTOFFEN EN MATERIALEN

3.1. Inleiding

Op 1 juni 2012 is in Vlaanderen het nieuw regelgevend kader voor het duurzaam beheer van materialen van kracht geworden. Eind 2011 werd in een eerste stap al het Materialendecreet goedgekeurd, voluit het decreet van 23 december 2011 betreffende het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen. Dit decreet zet de Europese kaderrichtlijn voor het beheer van afvalstoffen om en verankert het duurzaam materialenbeheer. Het nieuwe decreet en het uitvoeringsbesluit Vlarema stellen duidelijk dat een integrale kijk op de materiaalketen onontbeerlijk is om een blijvende oplossing te vinden voor het afvalvraagstuk.

Het nieuwe decreet legt niet alleen een basis voor het beter sluiten van de materialenkringlopen in Vlaanderen, maar maakt een groen aankoopbeleid door de overheid mogelijk en zet het licht op groen voor Plan C, een samenwerkingsverband tussen bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties. Het Vlaams Reglement voor het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen (Vlarema) werd goedgekeurd op 17 februari 2012 en bevat meer gedetailleerde voorschriften over o.m. grondstoffen, selectieve inzameling, vervoer, de registerplicht en de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid.

3.1.1. *Blik op de materiaalketen*

Vlaanderen legde een lange weg af. Van illegale stortplaatsen en het beheersen van directe en indirecte hinder van gecontroleerde verwijdering naar meer verantwoord ondernemen en consumeren. Nu bestaat er een wereldwijd en Europees bewustzijn: de vraag is niet langer hoe afvalstoffen beheren met zo weinig mogelijk schade voor mens en milieu. De centrale vraag is nu hoe we materialen, alle grondstoffen en daarvan afgeleide producten, zo efficiënt en effectief mogelijk kunnen produceren, gebruiken of verbruiken. Of nog anders gesteld, hoe kunnen we materiaalkringlopen zo beheren dat ze voor eeuwig kunnen blijven draaien. Dit wordt bedoeld met de omschakeling van een klassiek afvalbeleid naar een materialenbeleid. Dit is gericht op het verlagen van de milieueffecten over de hele levenscyclus.

Sectoraal milieurecht

Die cyclus start vanaf de ontginning of winning van een grondstof en eindigt bij de definitieve afdanking van een materiaal onder de vorm van storten of omzetting naar gasvormige emissies (zoals bij verbranding).

Een omvattend materialenbeleid is te verkiezen boven een gecompartmenteerd beleid gericht op de effecten tijdens één levensfase van een materiaal. Bovendien sluit het Materialendecreet aan bij een toekomstvisie over de totstandkoming van een groene kringlooeconomie, waarin innovatie en duurzaamheid de boventoon voeren. Behalve dwingende voorschriften en bv. milieuheffingen die het verbranden en storten van afval beperken, verankert het Materialendecreet een milieubewust en ondernemend beleid.

3.1.2. Vlaamse prioriteitenladder

Eén van de basisprincipes in het Materialendecreet is een duidelijke prioriteitsvolgorde voor de omgang met materialen, en niet alleen afvalstoffen. De Vlaamse overheid zal maatregelen moeten nemen in functie van deze hiërarchie. Merk op dat deze hiërarchie geen rechtstreekse verplichting is voor bedrijven of burgers. Een individuele actor kan voor zijn specifieke materiaalstroom immers niet of moeilijk overzien welke behandeling de voorkeur heeft. De Vlaamse overheid treedt daarom stimulerend of beperkend op om de hiërarchie in de praktijk vorm te geven, bv. via specifieke maatregelen in Vlarema of bij de beoordeling van milieuvergunningen. De prioriteiten komen overeen met de Europese kaderrichtlijn, maar gaan ook verder.

In de eerste plaats moet de preventie van afvalstoffen worden bevorderd en wordt werk gemaakt van duurzame productie- en consumptiepatronen. De tweede trede wil voorbereiding voor hergebruik stimuleren. Denk aan kleine reparaties aan of het schoonmaken van herbruikbare goederen. Ten derde is er recycling van afvalstoffen en het sluiten van materiaalkringlopen. In de vierde plaats worden andere vormen van nuttige toepassing van afvalstoffen aangemoedigd, zoals energieteterugwinning en de inzet van materialen als energiebron. Op de vijfde plaats komt de verwijdering van afvalstoffen, met storten als laatste optie.

Verbranding of storten buiten Vlaanderen kan onderhevig zijn aan het zelfvoorzieningsprincipe. Vlaanderen wil vermijden dat afvalstoffen worden verbrand of gestort binnen of buiten Vlaan-

Sectoraal milieurecht

deren als door recyclage meer milieuwinst kan worden gehaald. Vlaanderen zet volop in op selectieve inzameling en behoudt de sturing over de omvang van de verbrandingscapaciteit om ervoor te zorgen dat er geen over- of ondercapaciteit komt.

3.1.3. Einde afval, einde verhaal?

De Europese kaderrichtlijn heeft specifieke aandacht voor het einde van de afvalfase. De afvalfase begint zodra aan de definitie van een afvalstof is voldaan. De vraag is wanneer een afvalstof ophoudt afval te zijn na één of meer bewerkingen die uiteindelijk leiden tot een nieuwe grondstof of nieuw product waarvan men zich niet meer ontdoet, wenst te ontdoen of moet ontdoen. De afspraken hierover verschillen van land tot land of zelfs van regio tot regio binnen Europa. Het Materialendecreet neemt de randvoorwaarden voor het toekennen van de labels einde-afval en bijproducten over uit de kaderrichtlijn.

Naast deze voorwaarden bundelt het Vlarema in eerste instantie specifieke milieucriteria voor enkele materiaalstromen. Dit is een voortzetting van de bestaande regeling voor secundaire grondstoffen in het Vlarema. Voor materialen in de volgende zes toepassingsgebieden zijn specifieke milieuparameters en eisen vastgesteld: gebruik als bodem, als meststof of bodemverbeterend middel, als bouwstof, in afdichtingslagen met waterglas (voor stortplaatsen), in de non-ferrometallurgie, en materialen uit de ferrometallurgie voor inzet in de cementindustrie. Maar de wetgeving voor secundaire grondstoffen blijft niet zonder meer behouden, aangezien die onduidelijk was vanaf wanneer een afvalstof een secundaire grondstof was en niet langer een afvalstof. De nieuwe regeling sluit zo nauw mogelijk aan bij de methodiek in de kaderrichtlijn. Die gaat ervan uit dat het omslagpunt bij de producent van het materiaal ligt. Eisen naar herkomst en samenstelling op het niveau van de producent zijn doorslaggevend om een materiaal als niet-afval te kenmerken. Op die manier is ook meteen duidelijk dat materialen die het einde van de afvalfase hebben bereikt, moeten voldoen aan de productwetgeving, zoals eventuele verplichtingen die gelden onder REACH.

In plaats van 'secundaire grondstoffen' en 'gebruikscertificaten' spreekt het Materialendecreet respectievelijk van 'grondstoffen' en 'grondstofverklaringen'. De term 'grondstofverklaring' geeft aan dat een bepaald materiaal moet worden beschouwd als een grondstof die onder de productwetgeving valt. Net zomin als het

Sectoraal milieurecht

geval is met gebruikscertificaten, is een grondstofverklaring niet altijd vereist om te beoordelen of een materiaal als niet-afvalstof kan worden aangemerkt. Een grondstofverklaring is enkel nodig voor beoogde grondstoffen waarbij de aftoetsing van de eindeafvalvoorwaarden en criteria, door de Vlaamse overheid gebeurt. In de praktijk behandelt de OVAM de aanvragen voor grondstofverklaringen volgens een nieuwe procedure.

3.1.4. *Veel meer dan wetgeving...*

Een vernieuwend materialenbeleid komt zeker niet alleen tot uiting in een wettelijk kader. Het beïnvloeden van het gedrag van burgers en ondernemingen, zodat er minder schadelijke invloed op het milieu ontstaat, is een langlopende opdracht. Denk aan 'groen' consumentengedrag, afvalpreventie, de mogelijkheden van codesign, de vergroening van de overheidsaankopen, internationale samenwerking, ... Regulering en heffingen zijn maar een beperkt onderdeel van een breder traject. Transitienetwerken en projectmatige initiatieven met de participatie van bedrijven, allerhande organisaties, kennisinstellingen en ad hoc-partners, zijn daarom essentieel.

De OVAM is een centrale speler binnen Plan C, alsook de transitiearena Duurzaam Bouwen en Wonen en een actief Cradle-to-Cradle Netwerk. Duurzaam materialenbeheer is ook een centraal thema voor Vlaanderen in Actie, hét toekomstproject van de Vlaamse overheid. In 2012 en verder werkt een ruime kring van middenveldorganisaties, overheden en bedrijven aan de uitvoering van proefprojecten die draaien rond efficiënter grondstofgebruik en aangepaste productie- en consumptieprocessen in verschillende ketens, zoals de bouwsector, de chemie- en kunststofindustrie, de textiel- en tapijtindustrie en de papierindustrie. Inzet, interesse en middelen komen samen om werk te maken van duurzame materiaalkringlopen.

3.2. Inleidende bepalingen

3.2.1. *Definities*

In het decreet en het Vlarema worden definities opgenomen die nuttig zijn voor een goed begrip van de verdere bepalingen. De meeste definities zijn overgenomen uit de kaderrichtlijn, het Afvalstoffendecreet of het vroegere uitvoeringsbesluit Vlarema. Een aantal nieuwe begrippen zoals 'materiaal' en 'materiaalkringloop' zijn

Sectoraal milieurecht

ingevoerd omdat ze essentieel zijn binnen een duurzaam materialenbeleid.

De definitie van afvalstof werd letterlijk overgenomen uit de kaderrichtlijn. Het blijft dus elke stof of elk voorwerp waarvan de houder zich ontdoet, voornemens is zich te ontdoen of zich moet ontdoen. Daarna volgt de opsomming van de stoffen die niet als afvalstof worden beschouwd. Ten eerste gaat het om de gasvormige effluënten die in de atmosfeer worden uitgestoten en koolstofdioxide dat wordt afgevangen en getransporteerd met het oog op geologische opslag. Daarnaast is dierlijke mest geen afvalstof en al dan niet verontreinigd water dat wordt geloosd in een oppervlaktewater of in de openbare waterzuiveringsinfrastructuur. Daarom wordt een in-situ-behandeling, met inbegrip van de ontwatering van het geproduceerd slib, wat bedoeld is om dat water in overeenstemming te brengen met de milieuvoorwaarden, niet gezien als een afvalstoffenverwerking. Indirect in het grondwater geloosd huishoudelijk en bedrijfsafvalwater valt eveneens niet onder de definitie van afvalstof. Daarnaast geldt dit ook voor een onuitgegraven bodem met inbegrip van duurzaam met de bodem verbonden gebouwen. Ten slotte zijn ook radioactieve afvalstoffen geen afval binnen het Vlaams Materialendecreet.

Een afvalstoffenhandelaar is iedere onderneming die als verantwoordelijke optreedt bij het aankopen en vervolgens verkopen van afval. Daartoe behoren ook handelaars die de afvalstoffen niet fysiek in hun bezit hebben. Een afvalstoffenmakelaar is iedere onderneming die voor anderen de verwijdering of de nuttige toepassing van afvalstoffen organiseert. Hierbij horen ook de makelaars die de afvalstoffen niet fysiek in hun bezit hebben.

Een grondstofverklaring is een verklaring waarin wordt gesteld dat alle voorwaarden zijn vervuld om een bepaald materiaal niet of niet langer als een afvalstof te beschouwen. Eventueel is dit gekoppeld aan een aantal randvoorwaarden. Het gaat om materialen die als reststromen vrijkomen uit een productieproces zonder dat ze het hoofddoel zijn van dit proces. Alle voorwaarden zijn vervuld om ze te beschouwen als een bijproduct of als afvalstoffen die het einde van de afvalfase hebben bereikt. Grondstofverklaringen worden afgeleverd aan de producent van het materiaal en hebben betrekking op een vastomlijnde materiaalstroom.

Sectoraal milieurecht

Hergebruik is elke handeling waarbij (delen van) voorwerpen die geen afvalstoffen zijn, opnieuw worden gebruikt voor hetzelfde doel als dat waarvoor ze waren bedoeld. Het levenscyclusdenken is een benadering waarbij wordt gekeken naar de effecten die optreden tijdens de hele levenscyclus van een materiaal.

De begrippen ‘materiaal’ en ‘materiaalkringloop’ zijn essentieel in de nieuwe regelgeving. ‘Materiaal’ slaat op elke stof die wordt of is ontgonnen, gewonnen, verwerkt, geproduceerd, verdeeld, in gebruik genomen, afgedankt of opnieuw verwerkt, evenals op alle voorwerpen die uit die stoffen zijn vervaardigd. Alle afvalstoffen zijn materialen, maar niet alle materialen zijn afvalstoffen. Materialen kunnen ook primaire grondstoffen zijn, half afgewerkte of afgewerkte producten. Ze kunnen zowel hernieuwbaar als niet-hernieuwbaar zijn. Materialen zijn in essentie alle materiële substanties die doorheen de economie vloeien. De definitie is dus zeer ruim. Het doel is immers om één globaal kader te creëren voor het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen. De definitie is ingevoerd om de basis te kunnen leggen voor een beleid dat is gericht op de hele levenscyclus van producten en niet alleen op de afvalfase.

Het begrip ‘materiaalkringloop’ slaat op het geheel van opeenvolgende handelingen zoals die optreden doorheen de hele levenscyclus van een product. Het slaat op alle handelingen die op materialen worden uitgevoerd vanaf het moment dat ze aan de natuur worden onttrokken tot en met het moment dat ze terugkeren naar de natuur in de vorm van afvalstoffen die geen enkele toepassing meer hebben. In sommige gevallen doorlopen materialen twee of meer keren dezelfde kringloop. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer afvalstoffen worden gerecycleerd tot grondstoffen die opnieuw voor hetzelfde doel worden ingezet.

In andere gevallen doorlopen materialen twee of meer verschillende kringlopen. Dit is bv. het geval indien afvalstoffen worden gerecycleerd tot grondstoffen die voor andere toepassingen worden gebruikt dan het oorspronkelijke doel. Sommige materialen doorlopen slechts één maal een kringloop. Dit is bv. het geval indien materialen slechts eenmaal de cyclus ontginning-productie-consumptie doorlopen en in hun afvalfase niet meer worden gerecycleerd, maar worden verbrand of gestort.

De nuttige toepassing van afvalstoffen is elke handeling met als voornaamste resultaat dat de stoffen een nuttig doel dienen. Dat kan door in een installatie of in de ruimere economie andere

Sectoraal milieurecht

materialen te vervangen die anders voor een specifieke functie worden gebruikt. Het kan ook dat de afvalstof voor die functie wordt klaargemaakt. Ten slotte kan de Vlaamse Regering nog handelingen bepalen als nuttige toepassing. De preventie slaat op maatregelen die worden genomen voordat een stof of voorwerp afvalstof is geworden. Bedoeling is om de hoeveelheid afvalstoffen te verminderen, de negatieve gevolgen ervan voor het milieu en de menselijke gezondheid en ten slotte het gehalte aan schadelijke stoffen.

De nieuwe definitie voor 'recyclage' werd overgenomen uit de kaderrichtlijn. Ze beoogt de term 'recyclage' te beperken tot die handelingen die materialen zoveel mogelijk in een gesloten materialenkringloop houden. Daardoor is de bewerking van afvalstoffen tot brandstoffen geen recyclage. Brandstoffen zullen immers worden verbrand, m.a.w. voor het grootste deel worden omgezet naar emissies naar de atmosfeer en dus zullen ze verdwijnen uit een materialenkringloop.

In het bijzonder is de definitie van 'met huishoudelijke afvalstoffen vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen' uit het Vlarema nog te vermelden. Die definitie stemt in grote mate overeen met die van gemengd stedelijk afval. De componenten zijn voor beide stromen vergelijkbaar. Het voornaamste verschil is dat met huishoudelijke afvalstoffen vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen ook op het vlak van hoeveelheid moeten overeenstemmen met wat een normaal huizegezin aan afval voortbrengt. Dat criterium geldt niet voor gemengd stedelijk afval. Voor de inzameling en verwerking van met huishoudelijke afvalstoffen vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen is de gemeentelijke of intercommunale infrastructuur vaak het meest effectieve kanaal. Gemengd stedelijk afval kan in grotere hoeveelheden vrijkomen dan het met huishoudelijk afval vergelijkbaar bedrijfsafval. De gemeentelijke infrastructuur is daarop niet berekend. Gemengd stedelijk afval afkomstig van bedrijven wordt dan ook meestal ingezameld en verwerkt door de private sector. Wanneer het wordt ingezameld samen met huishoudelijke afvalstoffen is het zelfvoorzieningsprincipe van toepassing.

3.2.2. Doelstellingen

Daarnaast zijn algemene doelstellingen weergegeven. In lijn met de kaderrichtlijn beoogt het decreet niet enkel het zo milieuvriendelijk mogelijk beheren van afvalstoffen, maar ook het tegengaan van de uitputting van hulpbronnen en van de schadelijke gevolgen van

Sectoraal milieurecht

materiaalgebruik in het algemeen. Het volgen van een bepaalde hiërarchie in het materialenbeleid is een basisbeginsel in het decreet. Het beperken van materiaalgebruik door preventie en hergebruik zijn prioritair. Vervolgens worden materialen zoveel mogelijk ingezet in gesloten materiaalkringlopen. Waar dit niet mogelijk is, krijgen deze een andere nuttige toepassing, door ze bv. aan te wenden als energiebron. De definitieve verwijdering van afvalstoffen, zoals storten, is de laatste optie. Wel moet steeds worden gestreefd naar een zo laag mogelijke milieu-impact, zoals die optreedt over de hele materiaalkringloop. Dit kan dan ook afwijkingen vergen van de hiërarchie.

3.3. Algemene bepalingen

Het tweede hoofdstuk bevat de algemene bepalingen die gelden voor het beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen. Deze bepalingen creëren de rechtsgrond voor de belangrijkste beleidsinstrumenten die zullen worden ingezet om een duurzaam materialenbeleid te kunnen waarmaken. Deze instrumenten zijn van diverse aard: regulerende, stimulerende en planningsinstrumenten.

Onder de regulerende instrumenten vallen de vergunningsplicht voor afvalverwerking, de algemene verplichting tot bescherming van milieu en gezondheid bij het beheren van afvalstoffen, de verplichtingen met betrekking tot registratie, in- en uitvoer van afvalstoffen, het bijhouden van afvalstoffenregisters en de opmaak van identificatieformulieren voor transport. Deze zijn quasi ongewijzigd gebleven ten opzichte van het Afvalstoffendecreet.

3.3.1. Registers

Alle natuurlijke personen of rechtspersonen die afvalstoffen beheeren, worden verplicht een afvalstoffenregister bij te houden. Het laat de overheid toe om te controleren of het beheer van afvalstoffen op een correcte wijze verloopt, bepaalde afvalstoffen te traceren en beleidsrelevante statistische informatie te verzamelen over de verwerking van afvalstoffen. Deze verplichting voor de opmaak van een register wordt uitgebreid naar alle producenten van bedrijfsafvalstoffen. Daarnaast krijgt de Vlaamse Regering het mandaat om voor specifieke materialen de opmaak van materialenregisters te eisen. Deze registers kunnen bv. worden gebruikt om de controle te vergemakkelijken op afvalstoffenverwerkers die afvalstoffen verwerken tot producten. Deze laatsten moeten immers niet geregistreerd worden in een afvalstoffenregister. Daarnaast kunnen

materiaalregisters bruikbaar zijn voor het evalueren van de materiaalefficiëntie van de processen of voor het vergemakkelijken van de controle op materialen die hun afvalstatus hebben verloren, maar wel nog aan gebruiksvoorwaarden zijn onderworpen.

3.3.2. Afwijkingen mogelijk op de hiërarchie

De Vlaamse Regering krijgt het mandaat om de nodige regulerende maatregelen te nemen om de hiërarchie in de praktijk waar te maken. Hieronder vallen bijvoorbeeld het verplicht opleggen van bepaalde handelingen met betrekking tot de inzameling van afvalstoffen en hun verwerking.

Bij afwijkingen op de hiërarchie dient de overheid haar beleid te rechtvaardigen. Ze dient rekening te houden met verschillende overwegingen, zoals o.m. het voorzorgsbeginsel, het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden, bescherming van hulpbronnen, de algemene effecten op milieu en gezondheid en op economisch en maatschappelijk gebied, het beginsel dat de vervuiler betaalt en de technische uitvoerbaarheid en economische haalbaarheid. Ook wordt rekening gehouden met eventuele geldende Europese voorschriften.

De Vlaamse Regering verleent een rechtvaardiging na advies van de OVAM. Dit advies bevat ook de uitgangspunten, randvoorwaarden en methodieken die zijn gehanteerd bij het levenscyclusdenken. De uitkomst van een levenscyclusbenadering wordt hier immers vaak door bepaald. Dit advies voor een afwijking van de hiërarchie is meteen geldig voor alle materiaalstromen die qua aard en samenstelling vergelijkbaar zijn en onder gelijke voorwaarden worden gebruikt of verwerkt.

De OVAM laat zich bijstaan door een overlegplatform bij de opmaak van dit advies. Het overlegplatform moet garanderen dat betrokkenen gehoord worden en moet de OVAM voldoende informatie aanleveren opdat zij een gedegen advies kan afleveren. Een dergelijk overlegplatform kan ook de basis vormen voor het identificeren van toekomstige acties die kunnen worden genomen om de milieu-impact van een materiaalkringloop te verlagen. Indien de rechtvaardiging voor afwijkingen van de hiërarchie wordt gebaseerd op de resultaten van wetenschappelijke studies, zoals levenscyclusanalyses, moeten deze zijn uitgevoerd of geverifieerd door een onafhankelijke partij. Met het oog hierop kan de OVAM het initiatief nemen om de Vlaamse

Sectoraal milieurecht

overheidsinstellingen aan te duiden die deel zullen uitmaken van dit overlegplatform. Door nieuwe inzichten of ontwikkelingen kan het zijn dat de rechtvaardiging voor een bepaalde afwijking van de hiërarchie niet langer opgaat. In dat geval kan de Vlaamse Regering na advies van de OVAM een rechtvaardiging herzien. De OVAM laat zich bij het afleveren van dit advies opnieuw bijstaan door een overlegplatform.

3.3.3. *Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid*

De gewone term 'producentenverantwoordelijkheid' staat voor de verantwoordelijkheid die producenten hebben tegenover hun klanten en die slaat op onder meer de kwaliteit van het geleverde product. De term 'uitgebreide producentenverantwoordelijkheid' betekent een verantwoordelijkheid die verder reikt dan alleen maar ten aanzien van de directe klant. Dit kan bv. bestaan uit een operationele of financiële verantwoordelijkheid voor het beheer van afvalstoffen die zijn ontstaan uit de op de markt gebrachte producten. Dit kan ook slaan op een verantwoordelijkheid voor het ontwerpen van producten zodat ze gemakkelijker kunnen worden gerecycleerd of dat ze, gezien over de hele levenscyclus van het product, een zo laag mogelijke milieu-impact veroorzaken. Het is logisch dat daarbij monopolies of rechter-partijsituaties moeten worden vermeden.

In overeenstemming met artikel 8 van de kaderrichtlijn kan de 'uitgebreide producentenverantwoordelijkheid' op meer actoren rusten dan alleen maar op degene die de producten fabriceert. Elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die beroepsmatig producten ontwikkelt, vervaardigt, behandelt, verwerkt, verkoopt of invoert, kan verantwoordelijkheden worden toegewezen die verder reiken dan alleen maar verantwoordelijkheden ten aanzien van de directe klant.

Algemeen geldt dat elke actor in een aanvoerketen, die start bij de ontginning of terugwinning van een grondstof en ophoudt bij ontvangst door de eindgebruiker van een volledig afgewerkt product, kan worden gevat door een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. In het Vlarema kunnen bepalingen worden opgenomen rond het toewijzen van verantwoordelijkheden en de kostenallocatie aan de meest gepaste actor. Bedoeling is daarbij om zo op een efficiënte en effectieve wijze vooropgezette milieudoelstellingen te halen.

Sectoraal milieurecht

In het Materialendecreet wordt aangegeven waaruit de voornoemde maatregelen kunnen bestaan. Onder meer de aanvaardingsplicht en het collectief plan is hier opgenomen. In het Vlarema kan de Vlaamse Regering andere instrumenten instellen om aan de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid invulling te geven. De verplichtingen kunnen betrekking hebben op financiering en organisatie van sensibilisering, preventie, inzameling en verwerking van afvalstoffen. Ook de invoering van bijkomende aanvaardingsplichten valt hieronder. De Vlaamse Regering krijgt ook de mogelijkheid maatregelen te nemen om eco-design te stimuleren.

In het Vlarema worden de afvalstoffen aangeduid waarvoor een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid geldt. De kaderrichtlijn stelt namelijk dat bij het ontwikkelen van een beleid rond de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid rekening moet worden gehouden met de technische uitvoerbaarheid en economische haalbaarheid en de effecten in hun totaliteit op milieu, volksgezondheid en maatschappij, met inachtneming van de noodzaak een goede werking van de markt te garanderen. Met een goede marktwerking wordt zowel overeenstemming met de principes van de interne Europese eenheidsmarkt bedoeld alsook het stimuleren van een vrije marktwerking.

In het Vlarema zijn de volgende afvalstoffen aangewezen waarvoor een vorm van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid geldt:

- drukwerkafval;
- afgedankte voertuigen;
- afvalbanden;
- afgedankte elektrische en elektronische apparatuur;
- afgedankte batterijen en accu's;
- afgewerkte olie;
- oude en vervallen geneesmiddelen;
- gebruikte dierlijke en plantaardige vetten en oliën van huishoudelijke oorsprong;
- afgedankte fotovoltaïsche zonnepanelen;
- afvallandbouwfolies;
- zwerfvuil;
- gebruikte injectienaalden;
- gebruikte wegwerpluiers.

Voor de eerste zeven groepen van afvalstoffen wordt de verantwoordelijkheid ingevuld via de bestaande aanvaardingsplicht. Bij

Sectoraal milieurecht

de gebruikte dierlijke en plantaardige vetten en oliën van huishoudelijke oorsprong dient er een collectief plan te zijn tegen 1 juli 2012. Voor de afgedankte fotovoltaische zonnepanelen geldt er een nieuwe aanvaardingsplicht vanaf 1 januari 2013. Voor de laatste vier groepen van afvalstoffen moet er een collectief plan voorliggen tegen 1 januari 2013.

Wie verplichtingen heeft in de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid kan beroep doen op derden. Zo is de samenwerking met de gemeenten verplicht voor de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen. Dit regelt het spanningsveld tussen de invulling van de producentenverantwoordelijkheid en de zorgplicht van de gemeenten. De gemeenten hebben voor de inzameling van de huishoudelijke afvalstoffen die in de gemeentelijke inzamelkanalen terechtkomen, recht op een billijke vergoeding van de verantwoordelijken.

De Vlaamse Regering kan de hoogte van de vergoeding bepalen. Van de verplichting kan worden afgeweken indien andere kanalen efficiënter en effectiever zijn. Dan zijn de gemeenten niet meer verplicht deze afvalstoffen te aanvaarden. Ze mogen ze nog aanvaarden, maar de verantwoordelijken moeten de gemeenten hiervoor niet vergoeden.

De gemeenten blijven wel een algemene zorgplicht behouden voor bv. sluikstorten. De afvalstoffen waarvoor een afwijking geldt, worden aangeduid in het Vlarema. De afwijking is voorzien voor afgedankte voertuigen, afvalbanden, oude en vervallen geneesmiddelen en afgedankte autobatterijen en -accu's. Bij afgedankte autobatterijen en -accu's geldt de afwijking enkel in de mate dat deze een positieve restwaarde behouden.

3.3.4. *Andere bepalingen*

Het gebruik van bepaalde materialen kan, ongeacht of ze afvalstoffen zijn of niet, aan voorwaarden worden onderworpen. Daarmee kunnen onder meer materialen die hun einde-afvalfase hebben bereikt aan gebruiksvoorwaarden worden onderworpen zoals voorzien was in het Afvalstoffendecreet voor secundaire grondstoffen. De mogelijkheid is ook voorzien om systemen voor traceerbaarheid in te voeren om zo te garanderen dat materialen de juiste bestemming en verwerking of toepassing krijgen.

Sectoraal milieurecht

De regeling met betrekking tot erkenningen voor overbrengers van afvalstoffen is gewijzigd ten opzichte van het Afvalstoffendecreet. Er wordt geen algemene erkenningsplicht meer opgelegd. Er wordt eerder de mogelijkheid gecreëerd om meer gerichte uitvoeringsbepalingen en procedures uit te werken naar specifieke stromen toe. Het volstaat dat de afvalstoffenhandelaars en -makelaars zijn geregistreerd.

Voor planningsinstrumenten legt de basis voor de opmaak van preventieprogramma's en uitvoeringsplannen. De term 'afvalbeheerplannen' is vervangen door 'uitvoeringsplannen voor het beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen'. Hiermee wordt beklemtoond dat deze plannen ook maatregelen kunnen omvatten die betrekking hebben op de hele levenscyclus van een materiaal en niet enkel op de strikte afvalfase.

Verder is er de rechtsgrond voor de invoering van stimulerende instrumenten. Hieronder valt een brede basis voor het verstrekken van subsidies in het kader van een duurzaam materialenbeleid. De artikelen rond subsidies uit het Afvalstoffendecreet zijn samengevoegd en verruimd om te voldoen aan de noden van een duurzaam materialenbeleid. Het artikel met betrekking tot de bevordering van de aankoop van gerecycleerde grondstoffen via overheidsbestekken uit het Afvalstoffendecreet is verruimd tot een artikel rond groen aankoopbeleid.

Het hoofdstuk legt ook de basis voor het stimuleren van overleg tussen verschillende actoren die betrokken zijn bij een materiaalkringloop, zowel overheden als niet-overheden. Dit overleg moet bijdragen tot een betere onderbouwing van het materialenbeleid en tot meer samenwerking en afstemming tussen de actoren. De OVAM krijgt decretaal de opdracht dit overleg te organiseren, o.m. bij de opmaak van plannen en preventieprogramma's en bij het toestaan van afwijkingen op de hiërarchie. Zoals in het Afvalstoffendecreet worden milieubeleidsovereenkomsten voorzien waarin zowel regulerende als stimulerende maatregelen kunnen worden opgenomen.

In het Vlarema is een aanscherping van de bepalingen rond het selectief slopen ingevoegd. Naast het opstellen van een sloopinventaris is ook het feitelijk selectief slopen verplicht gesteld. Het principe is dat er nog meer selectief wordt gesloopt door de sloopinventaris deel te laten uitmaken van het bestek. Dit ligt in het verlengde van de laatste Vlarema-wijziging van mei 2009.

Sectoraal milieurecht

3.4. Specifieke materiaalkringlopen en afvalstoffen

Het derde hoofdstuk van het decreet bevat bepalingen rond het beheer van specifieke materiaalkringlopen en afvalstoffen. De bepalingen rond huishoudelijke afvalstoffen, gevaarlijke afvalstoffen en bijzondere afvalstoffen zijn nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van het Afvalstoffendecreet. Ook de bepalingen rond bedrijfsafvalstoffen komen voor het grootste deel overeen met de vroegere regeling.

De memorie van toelichting bij het Materialendecreet geeft aan dat de opdeling van afvalstoffen in huishoudelijke afvalstoffen en bedrijfsafvalstoffen essentieel is voor de verdeling van verantwoordelijkheden, maar niet altijd efficiënt. Soms worden gelijkaardige afvalstoffen via verschillende systemen afgevoerd. De OVAM geeft in haar beleid al aan dat een milieu- en kostenefficiënter ophaalsysteem voor huishoudelijke en vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen moet uitrijpen. In principe zal dit gebeuren via uitvoeringsplannen, sectorale afspraken en uitvoeringsbepalingen.

Voor bedrijfsafvalstoffen komt er een afgiftebewijs in plaats van een ontvangstbewijs. Het afgiftebewijs dient als bewijs voor de originele houder dat de afvalstof op wettelijke wijze is afgegeven aan een volgende houder. De volgende houder wordt dan aansprakelijk voor het verdere beheer conform het Burgerlijk Wetboek. Producenten van bedrijfsafvalstoffen zijn verplicht deze bewijzen voor te leggen over een periode van vijf jaar. De beoogde wijze van verwerking van afval wordt op het afgiftebewijs vermeld. Op zijn minst de eerstvolgende verwerkingsstap, zoals een voorbehandeling, wordt aangegeven. Voor zover mogelijk, moeten ook de volgende verwerkingsstappen worden meegedeeld tot en met de eindverwerking.

De bepalingen die gelden voor afvalstoffen gelden ook voor de gevaarlijke afvalstoffen. Er is een mengverbod voor gevaarlijk afval. De mogelijkheid is voorzien om via Vlarema andere regels uit te werken, bv. om beter rekening te houden met de codes van goede praktijk. Het is logisch dat installaties voor de menging van gevaarlijke afvalstoffen moeten werken met de beste beschikbare technieken. Dit is gegarandeerd doordat steeds een vergunning is vereist conform artikel 11 van het Milieuvergunningendecreet. Gemengd afval van huishoudelijke oorsprong is uitgesloten van de bepalingen omtrent etikettering, verpakking en transport van

Sectoraal milieurecht

gevaarlijke afvalstoffen. Een scheiding is ook niet nodig voor de gevaarlijke afvalstoffen die aanwezig zijn in dit gemengd afval.

In het Vlarema komt het beheer van sommige bijzondere afvalstoffen aan bod, zonder grote inhoudelijke wijzigingen ten opzichte van het Vlarea, zoals voor KGA, medisch afval, afgedankte voertuigen, AEEA, PCB's en afval van de zee- en binnenvaart. Voor afgedankte voertuigen zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd als gevolg van de milieubeleidsovereenkomst. Voor de huishoudelijke afvalstoffen wordt een aanzet gegeven voor de harmonisering van afvaltarieven bij gemeenten. Doel is de tarieven en inzamelwijzen meer op één lijn te krijgen. Daarnaast wordt bepaald dat een producent, makelaar of handelaar van afvalbanden ook verantwoordelijk wordt gesteld voor het behalen van de doelstellingen inzake hergebruik en nuttige toepassing.

3.5. Afbakening van de afvalfase

3.5.1. Algemene principes

Binnen een materiaalkringloop tekent zich als één van de levensfasen van een materiaal, de afvalfase af. Het decreet regelt in grote mate nog deze fase, maar er komen een aantal nieuwe begrippen, zoals einde afval criteria en bijproducten. Tegelijk integreert het decreet bepalingen uit het Afvalstoffendecreet die betrekking hadden op secundaire grondstoffen. De term 'secundaire grondstof' wordt evenwel verlaten.

Het duurzaam materialenbeleid gaat ervan uit dat zoveel mogelijk materialen (her)ingezet worden in een kringloop en dit op een milieuveilige manier. Bij de afweging of en hoe iets opnieuw ingezet kan worden in een kringloop moet het zeker zijn dat mens en milieu worden beschermd. Onafhankelijk van de status van een materiaal (primaire of secundaire materiaal, afvalstof of grondstof/product) moet deze beoordeling op eenzelfde leest worden geschoeid. Er wordt uitgegaan van een gelijk beoordelingskader voor afvalstoffen die ophouden afval te zijn enerzijds, en reststromen die in aanmerking komen om als bijproduct te worden bestempeld anderzijds. Het ontstaan van een ongelijk speelveld doordat materialen die uit een afvalfase komen aan andere criteria moeten voldoen dan materialen die het juridische statuut 'afval' (nog) niet hebben gekregen, maar die qua aard en samenstelling vergelijkbaar zijn, wordt voorkomen.

Sectoraal milieurecht

Daarnaast wordt ook het omslagpunt van afvalstof naar grondstof/product verduidelijkt. Een afvalstof kan zijn afvalstatuut verliezen als aan de vastgestelde voorwaarden is voldaan en voldoende zekerheid bestaat dat het op een rechtmatige manier zal worden toegepast. Dit betekent dat een afvalstof zijn afvalstatuut kan verliezen nog voor het effectief wordt toegepast. Dit betekent ook dat eventuele gebruiksvoorwaarden die verbonden zijn aan de eigenlijke toepassing niet noodzakelijk voorwaarden zijn die enkel gelden voor afvalstoffen. Het zijn voorwaarden die algemeen geldig zijn voor alle materialen van vergelijkbare aard en samenstelling.

Een concreet voorbeeld kan dit illustreren. Gft-afval (gft: groente-, fruit- en tuinafval) dat wordt gecomposteerd, verliest zijn afvalstatuut van zodra de eruit resulterende compost voldoet aan een aantal voorwaarden inzake samenstelling en ondergane verwerkwijze. Eventuele gebruiksvoorwaarden die betrekking hebben op de wijze waarop dergelijke compost mag worden toegepast, zijn voorwaarden die worden opgelegd aan een grondstof/product en niet per se aan een afvalstof. Dit betekent echter niet dat de compost niet terug een afvalstof kan worden, indien de gebruiksvoorwaarden bij zijn toepassing niet worden nageleefd.

De brede definitie van 'materiaal' en de uitgebreide regeling voor einde-afval en bijproducten in het decreet moeten pragmatisch en zonder valse verwachtingen aanzien worden. Het is niet de bedoeling dat stromen afvalstoffen eensklaps hun statuut afvalstof verliezen of dat materialen plots als afvalstoffen worden gezien. Een striktere 'materialenhierarchie' streeft naar de milieuveilige vervanging van primaire grondstoffen door gerecycleerde materialen of nevenstromen. Bovendien wordt een rechtszekere procedure voorzien voor de omslag van afvalstof naar niet-afvalstof. Dit sluit in de meeste gevallen aan bij bestaande praktijken en zal op termijn juist het gebruik van gerecycleerde materialen stimuleren.

Het Vlarema verstaat onder grondstoffen die bijproducten of materialen die het einde van de afvalfase hebben bereikt. Het hoofdstuk uit het Vlarea rond secundaire grondstoffen is aangepast aan de nieuwe bepalingen voor einde-afval en bijproducten. De term 'gebruikscertificaat' wordt verlaten en vervangen door 'grondstofverklaring'. Dit is een verklaring waarin wordt gesteld dat een bepaald materiaal niet of niet meer als een afvalstof moet

worden beschouwd, eventueel gekoppeld aan een aantal randvoorwaarden.

De bijlagen met de lijsten van materialen waarvoor criteria zijn opgesteld, voor de toepassingsgebieden gebruik als meststof of bodemverbeterend middel, gebruik als bodem, als bouwstof of in kunstmatige afdichtingslagen, blijven behouden in vergelijking met het Vlarea, mits kleine aanpassingen. Voor grondstoffen afkomstig uit metallurgische processen voor ferro- en non-ferrometalen zijn nieuwe bepalingen opgenomen.

3.5.2. Afbakening via de definities

De afbakening moet ook het begin van de afvalfase aanduiden. Dit gebeurt in het Materialendecreet door te verwijzen naar de afvalstoffendefinitie. De afvalfase van een materiaal begint dus van zodra voldaan is aan de afvaldefinitie.

Sommige specifieke afvalstoffen zijn niet langer afvalstoffen als ze een behandeling voor nuttige toepassing, waaronder recycling, hebben ondergaan, en als ze voldoen aan criteria. Die criteria moeten rekening houden met de volgende voorwaarden die worden gesteld aan de stof of het voorwerp:

- de stof of het voorwerp wordt gebruikelijk toegepast voor specifieke doelen;
- er is een markt voor of vraag naar de stof of het voorwerp;
- de stof of het voorwerp voldoet aan de technische voorschriften voor de specifieke doelen en aan de voor producten geldende wetgeving en normen;
- het gebruik van de stof of het voorwerp heeft over het geheel genomen geen ongunstige effecten op het milieu of de menselijke gezondheid.

De term 'afvalstoffencatalogus' van het Afvalstoffendecreet wordt vervangen door de 'lijst van afvalstoffen'. De definitie werd lichtjes gewijzigd om duidelijk te maken dat de lijst de afvalcodes omvat en de aanduiding van de afvalstoffen die als gevaarlijk worden beschouwd. De lijst van afvalstoffen kan niet worden gebruikt als middel om te bepalen of een materiaal al dan niet moet worden beschouwd als een afvalstof. De afvalstatus van een materiaal wordt namelijk nog bepaald aan de hand van de afvaldefinitie. Daarom is de lijst van afvalstoffen te beschouwen als een niet-limitatieve lijst.

Sectoraal milieurecht

Een afvalstof is niet langer een afvalstof als niet meer aan de afvalstoffendefinitie is voldaan. Voor sommige specifieke afvalstoffen kan de Vlaamse Regering specifieke criteria uitwerken die moeten verduidelijken wanneer de afvalstoffendefinitie niet meer is vervuld. Bij het uitwerken van deze criteria moet zij erover waken dat aan enkele voorwaarden is voldaan. Deze voorwaarden zijn overgenomen uit artikel 6 van de kaderrichtlijn. Het gaat daarbij om een 'geval per geval'-benadering voor de materialen waarvoor geen Europese criteria zijn voorzien.

3.5.3. Bijproduct

Een materiaal uit een productieproces, dat niet bedoeld is voor de productie van dat materiaal, kan alleen als een bijproduct en niet als een afvalstof worden gezien, als voldaan is aan de vier volgende voorwaarden:

- het is zeker dat de stof of het voorwerp zal worden gebruikt;
- de stof of het voorwerp kan rechtstreeks worden gebruikt zonder verdere andere behandeling dan die welke bij de normale productie gangbaar is;
- de stof of het voorwerp wordt geproduceerd als een integraal onderdeel van een productieproces;
- het verder gebruik is rechtmatig, m.a.w. de stof of het voorwerp voldoet aan alle voorschriften voor producten, milieu- en gezondheidsbescherming voor het specifieke gebruik en zal niet leiden tot over het geheel genomen ongunstige effecten op het milieu of de menselijke gezondheid.

Deze criteria zijn overgenomen uit artikel 5 van de kaderrichtlijn. Ze houden een verduidelijking in van de afvalstoffendefinitie. De bepaling legt ook de juridische basis voor het omzetten van eventuele specifieke Europese criteria voor bijproducten. Daarnaast is het een basis voor het nader uitwerken van specifieke criteria voor bepaalde materialen. Het laatste criterium stelt dat verder gebruik over het geheel genomen geen ongunstige effecten mag hebben voor het milieu of de menselijke gezondheid. Met 'over het geheel genomen' wordt bedoeld dat rekening wordt gehouden met diverse effecten die kunnen optreden over de hele levenscyclus.

3.5.4. Uitgegraven bodem

De kaderrichtlijn bepaalt dat niet-verontreinigde grond, afgegraven bij bouwactiviteiten, niet onder de bepalingen van de richtlijn

Sectoraal milieurecht

valt. Voorwaarde is dat het materiaal in natuurlijke staat zal worden gebruikt voor bouwdoeleinden op de locatie waar het werd afgegraven.

Dit betekent dat uitgegraven bodem die niet aan deze voorwaarden voldoet wel onder de kaderrichtlijn valt. Het wordt dan getoetst aan de afvalstoffendefinitie. Het Bodemdecreet voorziet normen voor het gebruik van uitgegraven bodem en een procedure voor het traceren van uitgegraven bodem. Het normerend kader bepaalt geval per geval of een uitgegraven bodem al dan niet geschikt is op een andere locatie te worden gebruikt. Indien uitgegraven bodem aan dit normerend kader voldoet, kan het worden beschouwd als een afvalstof die het einde van de afvalfase heeft bereikt. Een analoge redenering is mogelijk voor het gebruik van teelaarde bij ontginningen.

3.5.5. *Criteria einde-afval*

De kaderrichtlijn voorziet de mogelijkheid om voor specifieke materialen Europese criteria vast te stellen die aangeven wanneer die materialen niet of niet langer afvalstof zijn. Meestal worden deze criteria vastgelegd via een verordening, waardoor het niet nodig is ze om te zetten in Vlaamse regelgeving. Bij een richtlijn is wel een omzetting vereist. Het Materialendecreet bevat de rechtsbasis. Zo zijn reeds Europese criteria goedgekeurd voor ijzer- en aluminiumschroot. Voor koperschroot, papierafval, glasafval en compost is de procedure lopende.

Indien er voor een specifieke afvalstof geen communautair vastgelegde criteria bestaan, kan de Vlaamse overheid per geval beslissen of een specifieke afvalstof niet langer een afvalstof is. De 'geval per geval'-benadering wordt hier gezien als een 'stroom per stroom'-benadering en niet als een benadering waarbij voor iedere afvalstof bedrijf per bedrijf moet worden geëvalueerd of de einde-afvalfase is bereikt.

Een gelijkaardige 'stroom per stroom'-benadering wordt gehanteerd voor materialen die als bijproducten worden beschouwd. Verder gebruik van het materiaal mag niet leiden tot over het geheel genomen ongunstige effecten op het milieu en de menselijke gezondheid. De criteria voor het aanduiden van de einde-afvalfase zullen in principe ook gelden voor de indeling van materialen als bijproducten.

Sectoraal milieurecht

De criteria zullen o.m. betrekking hebben op de herkomst van het materiaal, de manier waarop het is ingezameld, geproduceerd of verwerkt, de aard en samenstelling van het materiaal, het toegelaten gebruiksgebied en de toegelaten wijze van aanwending. Met gebruiksgebied wordt geen territoriale afbakening bedoeld, maar wel het toepassingsdomein van het betreffende materiaal, bv. gebruik als bodemverbeteraar of gebruik als bouwstof. De aanwezigheid van een kwaliteitsborgingsysteem dat waakt over input, procesvoering en eindkwaliteit, kan onderdeel zijn van deze criteria.

Indien de classificatie van een materiaal als bijproduct of als einde-afval ertoe leidt dat het onder minder gunstige omstandigheden wordt gebruikt of verwerkt, kan het statuut bijproduct of einde-afval niet worden toegekend. Ook indien de classificatie als bijproduct of einde-afval ertoe leidt dat het materiaal wordt verbrand in plaats van het te recyclen, terwijl de laatste handeling een milieuvoordeel oplevert, kan het statuut bijproduct of einde-afval niet worden toegekend.

De criteria die de Vlaamse Regering zal gebruiken, zijn onderworpen aan een notificatieprocedure. Dit is een aanzet tot de harmonisering van de criteria voor einde-afval of bijproducten op het niveau van de lidstaten. Reacties op notificaties kunnen immers leiden tot een uitwisseling van ervaringen tussen lidstaten. Dit sluit niet uit dat criteria voor bepaalde materialen per lidstaat zeer kunnen uiteenlopen. Voor de materiaalstromen waarvoor de Europese Commissie verordeningen of richtlijnen uitvaardigt, is een Europese afstemming in het voortraject verzekerd.

Voor bepaalde materialen is de eis ingevoerd dat er een grondstofverklaring wordt afgeleverd om het materiaal als een bijproduct of einde-afval te beschouwen. De grondstofverklaring garandeert dat de voorwaarden en criteria zijn vervuld. Het wel of niet eisen van een grondstofverklaring hangt af van een risicobeoordeling. De bestaande gebruikscertificaten worden via Vlarema geldig gemaakt en gekoppeld aan de nieuwe regeling voor grondstofverklaringen. Bestaande grondstofverklaringen worden niet automatisch omgezet. Als er een behoefte bestaat om een grondstofverklaring te formaliseren, zal een omzetting op vraag van de producent en na een eventuele check gebeuren.

3.5.6. Bijzondere regeling in Vlarema

Grondstoffen (einde-afval of bijproducten) blijven ook tijdens het transport en de tussentijdse opslag grondstoffen. De einde-afvalstatus gaat in bij de uitgang van het proces en niet bij de ingang. Dit betekent dat REACH – waar voorgeschreven – van toepassing is vanaf het moment dat het materiaal de ‘poort’ verlaat.

Voor de toepassing van waterzuiveringsslibs als grondverbeteraar in de landbouw, is het nodig de relatie tussen de REACH-regelgeving en het materialenbeleid nader toe te lichten. Uitgangspunt is dat de materialenwetgeving geen hinderpaal mag vormen voor de recyclage van materialen, zoals waterzuiveringsslibs die naar herkomst en samenstelling worden gecontroleerd. Ook bij de toepassing van de slibs op het land vindt er een controle plaats van de eigenschappen en geschiktheid van het materiaal. Daarbij gaat het in de eerste plaats om slibs afkomstig van de drinkwaterproductie, de voedingsnijverheid en de papierindustrie. Rioolwaterzuiveringsslibs kunnen alleen naar de landbouw indien aan de bepalingen van de REACH is voldaan. Waterzuiveringsslib als grondverbeteraar, dat door het materialenbeleid een volwaardig productstatuut krijgt, draagt een risico in zich een REACH-procedure te moeten doorlopen. Dit brengt onredelijke kosten met zich mee en betekent dat deze toepassing in Vlaanderen niet meer haalbaar is. In overleg met de sectoren heeft de OVAM aangegeven te kijken naar een praktisch en economisch haalbare REACH-interpretatie in samenspraak met het federale niveau.

Het formeel bepleiten van een vrijstelling bij de Europese instellingen is wellicht een werk van lange adem, maar niet onmogelijk, zoals de case van digestaten heeft aangetoond. Hiervoor wordt een formele vrijstelling opgenomen. Uit een oppervlakkige vergelijking, uitgevoerd door de Europese papierfederatie, bleek trouwens dat het waterzuiveringsslib van de papierindustrie zich qua samenstelling zou kwalificeren voor het ‘ecolabel compost’.

De OVAM zal samen met de FOD Leefmilieu het Belgisch standpunt bespreken m.b.t. waterzuiveringsslibs die als grondstof gebruikt worden in de landbouw en REACH. Daarbij wordt uitgegaan van een situatie waarbij REACH geen onnodige hinderpaal is voor recyclage.

Sectoraal milieurecht

Daarnaast zijn in het Vlarema voorwaarden opgenomen voor het gebruik van rubbergranulaat van gerecycleerde afvalbanden als instrooi materiaal in kunstgrasvelden. Dit is een voorbeeld van het opstellen van gebruiksvoorwaarden zonder expliciete koppeling aan een einde-afvalfase, zoals bij gebruiksvoorwaarden voor einde-afvalstoffen met toepassing meststof, bouwstof, bodem en af dichtingslaag.

3.6. Afsluitende hoofdstukken

De afsluitende hoofdstukken van Materialendecreet en Vlarema slaan op de milieubijdragen, milieuheffingen en retributies. De bepalingen rond de milieubijdragen en de milieuheffingen zijn nagenoeg volledig overgenomen uit het Afvalstoffendecreet. Naar analogie met het Bodemdecreet zijn een aantal retributies vastgesteld. Er wordt een juridische basis gecreëerd waarmee bestaande transitienetwerken rond duurzaam materialenbeheer kunnen worden ondersteund. Ten slotte zijn er toezicht- en strafbepalingen en afsluitend nog wijzigings- en slotbepalingen.

Het Vlarema bevat meerdere overgangsbepalingen. Zo mogen de reeds afgeleverde gebruikscertificaten tijdelijk doorgaan voor grondstoffenverklaringen. Er bestaan ook overgangsbepalingen voor de lopende registraties van de vervoerders van afvalstoffen en voor de lopende erkenningen van de overbrengers van niet-gevaarlijke afvalstoffen.

3.6.1. *Inzamelaars, afvalstoffenhandelaars en -makelaars*

De voorwaarden voor het vervoeren en inzamelen van afvalstoffen zijn gewijzigd. De term 'overbrengers' wordt vervangen door 'inzamelaars, afvalstoffenhandelaars en -makelaars'. Een deel van de voorwaarden uit het Vlarema werd ongewijzigd overgenomen, al zijn ze soms van plaats veranderd omdat de structuur van de tekst werd aangepast.

Naast de algemene voorwaarden komt er een verplichting aan alle inzamelaars, handelaars of makelaars om te werken volgens een kwaliteitsborgingssysteem, indien zij gevaarlijke afvalstoffen inzamelen/handelen/makelen. Dit moet bestaan uit een uitgebreide interne werkprocedure die wordt geverifieerd door een onafhankelijke keuringsinstelling. Dit is een significante wijziging van het systeem. De minister kan ook voor niet gevaarlijke afvalstoffen voorwaarden opleggen binnen een kwaliteitsborging.

Sectoraal milieurecht

De procedure voor het bekomen van een registratie als vervoerder van afvalstoffen is quasi dezelfde als het Vlarea. Er werden enkele wijzigingen aangebracht die het mogelijk maken om de procedure via een elektronische aanvraag te laten verlopen. De procedure voor het bekomen van een registratie als inzamelaar, handelaar of makelaar van afvalstoffen werd sterk vereenvoudigd ten opzichte van het Vlarea. Er is geen aanvraagdossier nodig en ook geen specifieke verzekering. De wederzijdse erkenning van de in het Waalse en Brusselse Gewest al dan niet van rechtswege geregistreerde of erkende vervoerders is positief onthaald door de sector.

3.6.2. *Verzelfstanding van Plan C*

Sedert een aantal jaren heeft de OVAM een Vlaams Transitienetwerk Duurzaam Materialenbeheer opgezet. Inhoudsdeskundigen, netwerkers en doeners, gepassioneerde visionairs, gedreven bestuurders en enthousiaste praktijkmensen werken er samen aan een economie en maatschappij die op duurzame wijze met materialen omgaat. Dit netwerk is gekend onder de naam 'Plan C'.

Hoewel Plan C opgestart is als initiatief door en binnen de OVAM, groeit Plan C verder in de richting van een autonoom netwerk op basis van de ervaring. Om die reden is gestreefd naar een verzelfstanding van Plan C. Als privaatrechtelijke entiteit wordt vzw Plan C opgericht. Daarnaast komt er een samenwerkingsverband tussen meerdere overheden. Dit verband speelt een ondersteunende rol, zowel financieel als operationeel. De focus van het samenwerkingsverband ligt meer bij organisatie en management inzake duurzaam materialenbeheer, terwijl vzw Plan C meer op het inhoudelijke aspect van duurzaam materialenbeheer focust.

4. REGELING GRONDWATERBEHEER IN VLAANDEREN

4.1. Inleiding

Reeds van bij de start van de regionalisering van de milieubevoegdheden in België vormt de bescherming van het grondwater een belangrijk thema in het milieubeleid. Het decreet van 24 januari 1984 houdende maatregelen inzake grondwaterbeheer

Sectoraal milieurecht

heeft zowel aandacht voor de kwantitatieve als de kwalitatieve bescherming van het grondwater. De hoofddoelen van dit Grondwaterdecreet waren en blijven nog steeds de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging en de regulering van de winning van grondwater om de grondwaterreserves te behouden. Eind 1996 werd via het Grondwaterdecreet de winning van grondwater bijkomend onderworpen aan een heffing.

Via een aantal uitvoeringsbesluiten worden nog een aantal andere aspecten uitgewerkt. Zo gaat het o.m. over de mogelijke handelingen die het grondwater kunnen verontreinigen en die resulteren in een verbod tot direct of indirect lozen van zwarte-lijst stoffen. Verder worden de waterwingebieden en beschermingszones afgebakend en regelt een uitvoeringsbesluit de handelingen die toegelaten zijn in deze waterwingebieden en beschermingszones. Deze uitvoeringsbesluiten kwamen er vrij snel na het Grondwaterdecreet en dateren alle drie van 27 maart 1985.

In 1991 werden bij de inwerkingtreding van het Milieuvergunningendeceet en de uitvoeringsbesluiten VLAREM I en II vele bepalingen uit deze uitvoeringsbesluiten geïntegreerd en geactualiseerd in de regeling rond de milieuvergunning. Het vroegere vergunningstelsel voor de grondwaterwinning werd toen opgenomen in de bepalingen voor de milieuvergunning. Daarnaast werd de bescherming van het grondwater via het verbod tot lozingen van meerdere stoffen eveneens in de regeling milieuvergunning geïntegreerd. De rubrieken 52 en 53 van de VLAREM I-indelingslijst zijn daarbij van belang.

Op Europees vlak is er via de Kaderrichtlijn Water eveneens aandacht voor de goede kwantitatieve toestand en de goede chemische toestand van grondwater. Deze eisen zijn in de richtlijn eerder globaal benoemd. Ecologische doelen zijn er niet omschreven. De Grondwaterrichtlijn, die een zogenaamde dochterrichtlijn is van de Kaderrichtlijn Water, werd eind 2006 van kracht. In die richtlijn worden de chemische aspecten voor grondwater verder gespecificeerd. Een goede chemische kwaliteit is noodzakelijk tegen 2015.

4.2. Begrippen in het grondwaterbeheer

Grondwater is al het water dat zich in de ondergrond, in bodems en gesteenten bevindt. Meestal is dit water afkomstig van neer-

Sectoraal milieurecht

slag. Nadat het op de oppervlakte belandt, infiltreert het direct of indirect. Een indirecte vorm is waarbij neerslagwater zich eerst in meren of rivieren bevindt en dan doordringt tot de ondergrond.

4.2.1. Verzadiging van een bodem en stijghoogte

Regen- of oppervlaktewater infiltreert de grond tot het een niet-doorlatende laag bereikt. Boven deze laag raakt de grond verzadigd. Dit is de verzadigde zone. De hoogte tot waar deze verzadiging optreedt, is het grondwaterpeil of het freatisch vlak.

Grondwater stroomt niet altijd van hoog naar laag. Stroming in grondwater wordt mede veroorzaakt door verschillen in druk. De druk in grondwater wordt de stijghoogte genoemd en gemeten in lengte-eenheden (m of cm). Grondwater stroomt altijd van punten met een hoge stijghoogte naar punten met een lage stijghoogte. In freatisch water is de stijghoogte het niveau van het freatisch vlak: het grondwaterpeil wordt alleen door de stijghoogte bepaald. Als een watervoerende laag (een aquifer) overdekt is door een niet-doorlatende laag (een aquitard) kan het waterpeil zich niet vrij instellen. Er is dan sprake van artesisch water. Het grondwaterpeil in deze situatie is normaal gesproken de top van de watervoerende laag. Waar de niet-doorlatende laag en daarmee ook het grondwaterpeil, aan de oppervlakte komen, ontstaat een kwel.

Grondwater zal, afhankelijk van de grondsoort, door capillaire werking van de bodem omhoog gezogen worden boven het freatisch vlak. Dit is capillair grondwater. Boven de capillaire zone kan het grondwater nog plaatselijk door cohesie aanwezig zijn als funiculair grondwater. Boven de capillaire zone kan zich nog zogenaamd hangwater of pendulair grondwater bevinden, waar neerslagwater adhesief aan gronddeeltjes kleeft. Door plaatselijk aanwezige veen-, klei- of lemlagen kan de grondwaterspiegel een afwijkend beeld vertonen. Kaarten waarop 'hoogtelijnen' (stijghoogten) van grondwater zijn aangegeven, zijn isohypsenkaarten.

De bodem kan opgebouwd zijn uit meerdere watervoerende lagen (pakketten) die niet met elkaar in verbinding staan. Doordat een dieper gelegen watervoerend pakket gevoed kan worden door regenwater uit een ander, hoger gelegen gebied, kan de hydrostatische druk in het diepere pakket (veel) hoger zijn dan in het bovenliggende pakket. Als deze diepere laag wordt aange-

Sectoraal milieurecht

boord, zal er “spontaan” water uit het boorgat stromen en men spreekt dan van een artesische put.

4.2.2. Grondwaterstroming

Volgens de Wet van Darcy stroomt grondwater in de richting waar het waterniveau lager is. Bij dit stromen komt het in aanraking met allerlei stoffen, die kunnen uitlogen en oplossen in het water. Zo ontstaan er grotten in kalksteen, zoals in Hansur-Lesse. Op veel plaatsen in Vlaanderen bevat het grondwater daardoor soms arseen.

Grondwaterstroming door verontreinigde grond kan horizontale en verticale verspreiding van de verontreiniging veroorzaken, in een pluim tot vaak ver buiten de plaats van de grondverontreiniging. In binnenstedelijke gebieden waar in het verleden op verschillende plekken bodemverontreiniging is ontstaan, zijn er meerdere pluimen te herkennen die elkaar in sterke mate kunnen overlappen. Zo kan er in binnenstedelijk gebied sprake zijn van een aaneenschakeling van grondwaterverontreinigingen.

4.2.3. Grondwaterstand

Water dat zich niet in de bodem, maar in sloten, kanalen en meren aan de oppervlakte bevindt, is oppervlaktewater. In droge perioden of bij onttrekking door bijvoorbeeld waterwinning zal bij een constant oppervlaktewaterniveau het water infiltreren in de bodem. Er is dan sprake van oevergrondwater.

Door verlaging van de grondwaterstand, bijvoorbeeld door grondwaterwinning voor drinkwater of voor industrie, kan verdroging optreden en daarmee schade aan gewassen. Ook kan er verzakking optreden doordat de korreldruk in de bodem groter wordt (omdat de waterdruk afneemt) en veenlagen kunnen door oxidatie in dikte afnemen. Een te hoge grondwaterstand kan problemen opleveren zoals de beschadiging van verhardingen en funderingen bij vorst (door uitzetten van het water bij bevriezing wordt de bovengrond opgedrukt). Daarnaast kan water voorkomen in kruipruimtes en als gevolg van hoge vochtgehalten kunnen schimmels ontstaan in panden.

4.2.4. Begrippen uit het Grondwaterdecreet

Voor de toepassing van het Grondwaterdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten worden enkele begrippen duidelijk gedefinieerd. Zo wordt onder 'grondwater' verstaan 'al het water dat zich onder het bodemoppervlak in de verzadigde zone bevindt en dat in direct contact met de bodem of de ondergrond staat'. Een 'grondwaterwinning' zijn 'alle putten, opvangplaatsen, draineerinrichtingen, bronbemalingen en over het algemeen alle werken en installaties die tot doel of tot gevolg hebben grondwater op te vangen, met inbegrip van het opvangen van bronnen op het uitvloeingspunt en het tijdelijk of bestendig verlagen van de grondwatertafel ingevolge grondwerken'.

Een 'waterwingebied' is 'het geografisch gebied dat overeenkomstig het decreet is afgebakend en waar kunstwerken en inrichtingen zijn of zullen worden gevestigd voor het winnen en vergaren van grondwater, hoofdzakelijk bestemd voor de drinkwatervoorziening'. De 'beschermingszone' is dan 'het geografisch gebied dat eveneens overeenkomstig het decreet is afgebakend om het grondwater in het waterwingebied tegen verontreiniging te vrijwaren'.

Bij 'direct lozen' wordt verstaan 'het toevoegen of verspreiden van stoffen in het grondwater zonder doorsijpeling in de bodem of de ondergrond'. Het 'indirect lozen' is dan het toevoegen of verspreiden van stoffen, in het grondwater na doorsijpeling in de bodem of de ondergrond. De hoogste grondwaterstand in het gebied is steeds bepalend voor het vaststellen van een directe of indirecte lozing'.

In het Grondwaterdecreet wordt 'bodem' duidelijk anders gedefinieerd dan in het Bodemdecreet. Voor grondwaterbeleid is de 'bodem' namelijk 'het bovenste, losse deel van de aardkorst, dat de wortelzone omvat' en is de 'ondergrond' dan 'het gedeelte van de aardkorst dat onder de bodem gelegen is'.

Zo is ook het begrip 'verontreiniging' anders gedefinieerd dan in het Bodemdecreet. In het Grondwaterdecreet is dit namelijk 'het door de mens direct of indirect lozen van stoffen of energiedragers in het grondwater, die een gevaar inhouden voor de drinkwatervoorziening, de natuurlijke ecosystemen of andere vormen van rechtmatig gebruik van grondwater'.

Sectoraal milieurecht

Een ‘grondwaterwinningseenheid’ zijn ‘de verschillende grondwaterwinningen, uitgezonderd deze die bestemd zijn voor de openbare drinkwatervoorziening, waarvan het gewonnen water is bestemd voor eenzelfde milieutechnische eenheid als gedefinieerd in het VLAREM’. Het feit dat verschillende grondwaterwinningen een verschillend eigendomsstatuut hebben, belet niet dat zij een grondwaterwinningseenheid kunnen vormen.

4.3. Bescherming van het grondwater

4.3.1. Algemene bepalingen uit het decreet

Het Grondwaterdecreet machtigt de Vlaamse Regering om het grondwater te beschermen, met het oog op het eventueel gebruik ervan voor de drinkwatervoorziening. In dit deel komt dus vooral de kwalitatieve bescherming van de grondwaterreserves aan bod. De Vlaamse Regering kan daarbij de volgende maatregelen nemen:

1. in geheel het Vlaamse Gewest of in delen ervan het direct of indirect lozen, het deponeren of opslaan op of in de bodem van stoffen die het grondwater kunnen verontreinigen, verbieden, reglementeren of aan een vergunning onderwerpen. Dit deel is momenteel geregeld via de bepalingen van VLAREM I (rubriek 53) en II;
2. om reden van openbaar nut, waterwingebieden en beschermingszones afbakenen. Dit deel is geregeld via het uitvoeringsbesluit van 1985;
3. in de waterwingebieden en beschermingszones volgende zaken verbieden, reglementeren of aan een vergunning onderwerpen:
 - het vervoeren, opslaan, deponeren, afvoeren, bedelven, storten, direct of indirect lozen en uitstrooien van stoffen die het grondwater kunnen verontreinigen;
 - de kunstwerken, werken en werkzaamheden, alsmede de wijzigingen in de grond of de ondergrond die een gevaar voor verontreiniging van het grondwater kunnen inhouden.

De maatregelen genomen in uitvoering hiervan hebben volgens het decreet verordenende kracht.

De exploitant van de waterwinning is in de waterwingebieden en beschermingszones belast met de bescherming van het grondwater. De Vlaamse Regering kan de exploitant van de water-

Sectoraal milieurecht

winning machtigen om door onteigening ten algemene nutte de noodzakelijke onroerende goederen te verwerven.

De Vlaamse Regering:

- bepaalt de wijze waarop en de termijnen waarbinnen de aanvragen om de vermelde vergunningen worden ingediend en onderzocht;
- wijst de openbare bestuursorganen aan, die beslissen over deze aanvragen, waarbij in ieder afzonderlijk geval een weigering moet gemotiveerd worden of bijzondere voorwaarden kunnen opgelegd worden. Deze beslissing wordt slechts definitief wanneer is vastgesteld dat de opgelegde voorwaarden zijn nagekomen. De Vlaamse Regering bepaalt de bijzonderheden en de termijnen van die vaststelling;
- de wijze waarop en de termijnen waarbinnen beroep kan aangetekend worden tegen de beslissing van het bevoegde openbare bestuursorgaan.

Deze vergunning doet geen afbreuk aan de rechten van derden. Zij kan steeds door het bevoegde openbare bestuursorgaan of de Vlaamse Regering bij een met reden omklede beslissing ingetrokken worden, wanneer de opgelegde voorwaarden niet worden nageleefd. Er kunnen ook steeds nieuwe voorwaarden opgelegd worden. Het bevoegde openbare bestuursorgaan beslist over de beroepen tegen een weigering binnen zestig dagen na afgifte bij de post van de aangetekende zending die het beroep bevat.

4.3.2. *Besluit grondwaterverontreiniging*

In het oorspronkelijke besluit van de Vlaamse Executieve van 27 maart 1985 houdende reglementering van de handelingen die het grondwater kunnen verontreinigen, werden de 'stoffen van lijst I of II' geïntroduceerd. Het betreft 'producten of stoffen, die stoffen bevatten, behorend tot de families en groepen van stoffen, opgenomen in de lijsten I of II'. Deze lijsten werden gevoegd in bijlage bij het besluit. Het besluit is nog steeds van kracht. Heel wat andere uitvoeringsbepalingen zijn intussen opgenomen in VLAREM I en II.

Het oorspronkelijke besluit is niet van toepassing op:

1. lozingen van huishoudelijk afvalwater van alleenstaande woningen die niet aangesloten zijn op een collectief rioleeringssysteem en gelegen zijn buiten de waterwingebieden;

Sectoraal milieurecht

2. het direct of indirect lozen, het deponeren of opslaan op of in de bodem van producten en stoffen, die in zulk een geringe hoeveelheid en concentratie stoffen van lijst I en II bevatten, dat elk gevaar voor een verontreiniging van het ontvangende grondwater nu of in de toekomst is uitgesloten;
3. de injectie van kooldioxidestromen met het oog op opslag in geologische formaties die door hun aard blijvend ongeschikt zijn voor andere doeleinden, op voorwaarde dat dergelijke injecties plaatsvinden overeenkomstig het decreet betreffende de diepe ondergrond dan wel buiten de werkingssfeer van dat decreet vallen (zie 'Regelgeving voor de diepe ondergrond' *Vibis.A.5 - 1*).

De Vlaamse Regering kan voor elke stof van lijst I en II de hoeveelheid en concentratie vaststellen. Het direct of indirect lozen van stoffen van lijst I is verboden.

Lijst I omvat de afzonderlijke stoffen van onderstaande families of groepen van stoffen:

1. organische halogeenverbindingen en stoffen waaruit in water dergelijke verbindingen kunnen ontstaan;
2. organische fosforverbindingen;
3. organische tinverbindingen;
4. stoffen die in of via het water een kankerverwekkende, mutagene of teratogene werking hebben;
5. kwik en kwikverbindingen;
6. cadmium en cadmiumverbindingen;
7. minerale oliën en koolwaterstoffen;
8. cyaniden.

Lijst II omvat de afzonderlijke stoffen en categorieën van stoffen van de onderstaande families en groepen die schadelijk zijn voor het grondwater:

1. de volgende metalloïden en metalen alsmede verbindingen daarvan: 1) zink 2) koper 3) nikkel 4) chroom 5) lood 6) selenium 7) arsenicum 8) antimoon 9) molybdeen 10) titaan 11) tin 12) borium 13) beryllium 14) barium 15) uranium 16) vanadium 17) kobalt 18) thallium 19) tellurium 20) zilver;
2. biociden en derivaten daarvan, die niet in lijst I genoemd zijn;
3. stoffen met een schadelijke werking op de smaak en/of geur van het grondwater, alsmede verbindingen waaruit dergelijke stoffen in het water kunnen ontstaan en die het water ongeschikt voor menselijke consumptie kunnen maken;

Sectoraal milieurecht

4. organische siliciumverbindingen die toxisch of persistent zijn en stoffen waaruit dergelijke verbindingen kunnen ontstaan, met uitzondering van die welke biologisch onschadelijk zijn of die in water snel worden omgezet in onschadelijke stoffen;
5. anorganische fosforverbindingen en elementair fosfor;
6. fluoriden, chloriden;
7. ammoniak, nitrieten en nitraten.

De ligging van ondergrondse leidingen met een minimumlengte van 100 m, die stoffen van lijst I of lijst II bevatten, moeten door de exploitant van de installatie medegedeeld worden aan de directeur van de provinciale dienst van de administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu. De exploitant van deze installatie moet o.m. de volgende zaken aan het dossier toevoegen: een overzichtsplan, detailplannen van de begin- en eindpunten van de leiding en de bestaande pompstations met hun karakteristieken, de aard, dikte en diameter van de leidingmaterialen en de genomen maatregelen om verontreiniging van grondwater te voorkomen.

4.3.3. Bepalingen uit het decreet in verband met waterwingebieden

Het Grondwaterdecreet machtigt de Vlaamse Regering nadere regelen te bepalen betreffende de vaststelling en afbakening van de waterwingebieden en de beschermingszones. Alvorens de afbakening van de waterwingebieden en beschermingszones vast te stellen, wordt een openbaar onderzoek ingesteld. Daartoe worden volgende stukken gedurende dertig dagen ter inzage gelegd op het gemeentehuis van de gemeenten, geheel of gedeeltelijk gelegen in bedoelde waterwingebieden en beschermingszones:

1. een kaart met nauwkeurige afbakening van de voorgestelde waterwingebieden en beschermingszones;
2. een lijst van de kadastrale percelen gelegen binnen de af te bakenen waterwingebieden en beschermingszones met opgave van naam en adres van de eigenaars;
3. de opgave van wijzigingen, stopzettingen, omschakelingen, herstellingen en beperkingen die kunnen voortspruiten uit de beperkende maatregelen (zie verder).

Het openbaar onderzoek wordt aangekondigd door aanplakking aan het gemeentehuis en publicatie in drie lokale dag- of weekbladen, met vermelding van begin- en einddatum van het openbaar onderzoek. Bezwaren en opmerkingen kunnen schriftelijk

Sectoraal milieurecht

worden medegedeeld aan het college van burgemeester en schepenen of een daartoe aangewezen persoon voor het einde van deze termijn, ofwel mondeling op de plaats, dag en uur, vermeld in het bericht van bekendmaking. De eigenaars van de betrokken percelen worden bij aangetekend schrijven in kennis gesteld van de begin- en einddatum van het openbaar onderzoek. Binnen vijftien dagen na beëindiging van het openbaar onderzoek maakt het college van burgemeester en schepenen het dossier, aangevuld met zijn advies, over aan de bestendige deputatie van de provincie.

Indien de Vlaamse Regering beslist tot afbakening, wordt aan de betrokken gemeentebesturen een exemplaar van het bundel toegestuurd, dat altijd ter inzage is op het gemeentehuis. De Vlaamse Regering bepaalt alle andere regelen, noodzakelijk bij dit openbaar onderzoek.

Wanneer als gevolg van de beperkende maatregelen gebouwen, inrichtingen of kunstwerken moeten worden gewijzigd of gesloopt of wanneer werken, werkzaamheden of wijzigingen in of op de bodem of de ondergrond moeten stopgezet, beperkt, omgeschakeld of in de oorspronkelijke staat hersteld worden, is de eigenaar of exploitant er slechts toe gehouden deze verplichting na te komen, wanneer diegene, aan wie de bescherming ten goede komt, daarom verzoekt. In dit geval wordt de rechtstreekse materiële schade, die door de eigenaar of de exploitant wordt geleden, vergoed ten laste van diegene aan wie de bescherming ten goede komt.

Deze bepalingen zijn van toepassing op de gebouwen, inrichtingen, kunstwerken en werkzaamheden, alsmede de wijzigingen in of op de bodem of de ondergrond, die bestaan of uitgeoefend worden op het ogenblik dat het openbaar onderzoek wordt ingesteld en voor zover ze op dat ogenblik beantwoorden aan alle geldende wettelijke en reglementaire voorwaarden. Het recht op vergoeding ontstaat slechts vanaf het ogenblik dat de eigenaar of exploitant per aangetekend schrijven wordt verzocht om de maatregelen te nemen. Op straffe van verval, dient de vordering tot schadevergoeding te worden ingediend binnen drie jaar na het verzoek.

4.3.4. *Besluit afbakening waterwingebieden en beschermingszones*

Het oorspronkelijke besluit van de Vlaamse Executieve van 27 maart 1985 houdende nadere regelen voor de afbakening van waterwingebieden en beschermingszones regelt nog steeds de aanduiding van nieuwe waterwingebieden. Eén enkele grondwater-

Sectoraal milieurecht

winning is een winning die gelegen is op het grondgebied van eenzelfde gemeente en technisch een geheel vormt. Het grondwater wordt er gewonnen of opgepompt uit een watervoerende laag onder het gezag van een persoon.

4.3.4.1. Procedure voor afbakening

De Vlaamse Regering neemt in eerste en laatste aanleg een besluit over een voorstel tot afbakening van waterwingebieden en beschermingszones. Dit gebeurt om redenen van openbaar nut. Het voorstel wordt gericht aan de bestendige deputatie van de provincie waarin het waterwingebied of de beschermingszone geheel of gedeeltelijk ligt. Het wordt in viervoud ingediend. Onder meer de volgende documenten bevinden zich bij het voorstel:

1. een toelichtingsnota met een verantwoording van het voorstel tot afbakening;
2. een plan op schaal van ten minste 1/2 500, waarop de ligging en de grenzen van de waterwingebieden en de voorgestelde beschermingszones I en II zijn aangeduid;
3. een geologische kaart die de voorgestelde beschermingszones bevat, aangevuld met twee geologische profielen, die elkaar in het waterwingebied loodrecht snijden;
4. twee uittreksels van de lijst der kadastrale percelen, geheel of gedeeltelijk gelegen binnen de af te bakenen waterwingebieden en beschermingszones met opgave van naam en adres van de eigenaars;
5. een register met opgave van eventuele maatregelen binnen de beschermingszones, die kunnen voortvloeien uit het besluit houdende reglementering van de handelingen binnen de waterwingebieden en de beschermingszones.

De provinciegouverneur kan binnen de dertig dagen na ontvangst van het voorstel, aanvullende gegevens opvragen bij de indiener van het voorstel. Uiterlijk dertig dagen na ontvangst van het voorstel of van de vereiste extra gegevens stuurt de provinciegouverneur een volledig exemplaar van het voorstel naar de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en het departement Ruimtelijke Ordening. Deze brengen hun advies uit binnen een termijn van negentig dagen. Indien het advies niet verstrekt wordt binnen de vastgestelde termijn, wordt het geacht gunstig te zijn.

Sectoraal milieurecht

Binnen de acht dagen na ontvangst van het advies of na het verstrijken van de gestelde termijn zendt de provinciegouverneur een exemplaar van het voorstel aan het college van burgemeester en schepenen van de gemeenten waar de grondwaterwinning, het waterwingebied en of de beschermingszones geheel of gedeeltelijk liggen.

Binnen de zestig dagen na ontvangst van het voorstel, wordt door het college van burgemeester en schepenen een openbaar onderzoek gehouden. Het college deelt de begindatum van het openbaar onderzoek minstens dertig dagen op voorhand mee aan de indiener van het voorstel. De eigenaars van de betrokken kadastrale percelen worden minstens vijftien dagen, voor aanvang van het openbaar onderzoek door de indiener van het voorstel bij aangetekend schrijven in kennis gesteld van de begin- en einddatum van het openbaar onderzoek en in het bezit gesteld van het register van mogelijke maatregelen. De indiener van het voorstel deelt deze gegevens eveneens mee aan de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij, de bevoegde waterzuiveringsmaatschappijen en aan de openbare besturen, die bevoegd zijn voor verkeerswegen en waterlopen binnen de afgebakende waterwingebieden en beschermingszones.

De bestendige deputatie van de provincie stuurt binnen de zestig dagen na ontvangst van het volledig dossier van de gemeente, dit dossier aangevuld met haar advies naar de VMM. Binnen een termijn van dertig dagen legt de VMM een voorstel van beslissing voor aan de minister bevoegd voor het Leefmilieu.

Een waterwingebied wordt begrensd door de lijn die op maximaal 20 m afstand ligt van de buitengrenzen van de kunstwerken en inrichtingen, bestemd voor het winnen en verzamelen van grondwater.

4.3.4.2. Beschermingszones

De beschermingszones worden als volgt afgebakend:

1. de beschermingszones type I: door het geheel der punten, vanwaar het water de putten, opvangplaatsen, enz... van het waterwingebied kan bereiken na een tijd die kleiner is dan 24 uur en met als minimale buitengrens voor deze zone, de grens van het waterwingebied;
2. de beschermingszone type II, "bacteriologische zone": door het geheel der punten vanwaar het water de putten, opvang-

Sectoraal milieurecht

plaatsen, enz... van het waterwingebied kan bereiken na een tijd van minder dan zestig dagen, met als buitenste maximale grens een lijn, gelegen op 150 m voor artesische grondwaterwinningen en 300 m voor alle andere;

3. de beschermingszone type III, "chemische zone": door het geheel der punten van het voedingsgebied van de grondwaterwinning, met voor freatische waterlagen als een buitenste grens, een lijn gelegen op maximum 2.000 m van de grens van het waterwingebied.

Voor de bepaling van de tijd, die het grondwater nodig heeft om de winplaats te bereiken, wordt geen rekening gehouden met de tijd, die het water nodig heeft om in een oppervlaktelaag van 0,60 m dikte door te dringen in groengebieden, agrarische gebieden en bosgebieden en van 3 m in woon- en industriezones en ambachtelijke zones. De begrenzing en afbakening van de beschermingszone mag natuurlijke of kunstmatige topografische richtpunten zoals wegen, waterlopen, afsluitingen, of administratieve grenzen zoals kadastrale secties omvatten, die dienstig kunnen zijn bij het zich oriënteren ter plaatse. De wijze van aanduiding van de afgebakende waterwingebieden en beschermingszones, wordt door de Vlaamse Regering bepaald.

4.3.4.3. Informatieplicht

De met het toezicht belaste ambtenaren zijn gemachtigd de grondwaterstand te meten in alle grondwaterwinningen en andere boringen of inrichtingen, die hiervoor geschikt zijn. De gebruikers van grondwaterwinningen met een capaciteit van meer dan 96 m³ per dag, delen uiterlijk op 15 maart van elk jaar, de tijdens het vorige jaar opgevangen hoeveelheid water mede aan de VMM. Bij die gelegenheid kan de VMM mededeling eisen van de grondwaterstand op het einde van het jaar, in ruststand en tijdens het pompen, evenals andere gegevens die verband houden met de vergunningsvoorwaarden van de grondwaterwinning. De VMM kan ook vragen dat deze inlichtingen voor iedere maand van het jaar worden verstrekt.

4.3.5. *Besluit handelingen binnen waterwingebieden*

Dit besluit dateert eveneens nog van 27 maart 1985. Het reglementeert de handelingen binnen de waterwingebieden en de beschermingszones. Volgens dat besluit zijn in de waterwinge-

Sectoraal milieurecht

bieden en beschermingszones type I uitsluitend die handelingen toegelaten:

1. die noodzakelijk zijn voor de productie van drinkwater;
2. die de bescherming van het grondwater tot doel hebben;
3. die de kwaliteit van het grondwater niet kunnen verontreinigen op voorwaarde dat de betrokken drinkwatermaatschappij een gunstig advies verleent en het geen verboden handeling betreft in een beschermingszone type II.

In die beschermingszones type II zijn de volgende handelingen verboden:

1. het direct lozen van stoffen van lijst I of II (zie besluit grondwaterverontreinigingen onder hoofdstuk 3, punt 2);
2. het indirect lozen, deponeren, opslaan op of in de bodem, uitstrooien en het vervoeren van stoffen van lijst I of II uitgezonderd indien:
 - deze stoffen slechts in zulk een geringe hoeveelheid en concentratie bevatten, dat elk gevaar voor een verontreiniging van het ontvangende grondwater nu of in de toekomst is uitgesloten. De Vlaamse Regering kan voor elke stof van lijst I of II deze hoeveelheid en concentratie vaststellen;
 - de stoffen nodig zijn voor de productie van drinkwater;
 - het opslag van koolwaterstoffen betreft, voor zover de opslagtank voldoet aan de bepalingen van VLAREM II;
 - de stoffen nodig zijn voor een normale bemesting van landbouwgronden;
3. het besproeien en bevoeien met afvalwaters;
4. het inrichten van stortplaatsen;
5. het inrichten van begraaftplaatsen;
6. het installeren van rioolwaterzuiveringsinstallaties of installaties voor verwerking van afval;
7. boringen, ontgroningen, graafwerken van meer dan 2,50 m onder het maaiveld, uitgezonderd peilputten;
8. de opslag van drijfmest in ondergrondse of bovengrondse opslagruimten;
9. het gebruik van sleuf- grondsilo's;
10. het aanleggen van mestvaalten;
11. het aanleggen van leidingen met een minimumlengte van 100 m voor het transport van stoffen van de lijst I of II.

In de beschermingszones type III zijn de volgende handelingen verboden:

1. het inrichten van stortplaatsen;
2. het direct lozen van stoffen van lijst I of II;

3. het indirect lozen, deponeren, opslaan op of in de bodem, uitstrooien en het vervoeren van stoffen van lijst I of II, uitgezonderd indien:
 - deze stoffen slechts in zulk een geringe hoeveelheid en concentratie de stoffen van lijst I of II bevatten, dat elk gevaar voor een verontreiniging van het ontvangende grondwater nu of in de toekomst is uitgesloten. De Vlaamse Regering kan voor elke stof van lijst I of II deze hoeveelheid en concentratie vaststellen;
 - de stoffen nodig zijn voor de productie van drinkwater;
 - het opslag van koolwaterstoffen betreft, voor zover de opslagtank voldoet aan de bepalingen van VLAREM II;
 - de stoffen nodig zijn voor een normale bemesting van landbouwgronden.

In bijlage bij het besluit worden de beschermingszones type III opgenoemd waar ontheffing gegeven wordt van de maximale meststoffen die wordt toegelaten per ha en per jaar, bepaald in het Mestdecreet. Het betreft de gemeenten en/of steden As, Lommel, Tessenderlo, Nieuwrode, Hoogstraten, Meerle, Merksplas, Neerpelt, Brasschaat, Kapellen, Oud-Turnhout en Schilde.

4.3.6. *Regeling in VLAREM I en II*

4.3.6.1. Rubriek 52 in VLAREM I

De lozingen in grondwater zijn opgenomen als rubriek 52 van de indelingslijst van VLAREM I. In het algemene opschrift van deze rubriek wordt verduidelijkt dat het gaat om activiteiten met een indirecte lozing in grondwater en andere niet-elders ingedeelde handelingen die het grondwater kunnen verontreinigen. Misschien ten overvloede wordt nog aangegeven dat elke directe lozing in grondwater van gevaarlijke stoffen bedoeld in bijlage 2B van VLAREM I en elke indirecte lozing van gevaarlijke stoffen bedoeld in lijst 1 van dezelfde bijlage, zijn verboden krachtens het Grondwaterdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten. Elke directe lozing in grondwater van andere dan gevaarlijke stoffen wordt beschouwd als een kunstmatige aanvulling van het grondwater. Deze laatste activiteit is opgenomen in rubriek 54 van de indelingslijst.

In de rubriek 52 wordt dan een onderscheid gemaakt in de subrubriek 52.1. voor activiteiten binnen de waterwingebieden en beschermingszones en subrubriek 52.2. voor de activiteiten buiten die zones (zie onderstaande tabel 1).

Sectoraal milieurecht

Tabel 1 Rubrieken 52.1. en 52.2. van de VLAREM I-indelingslijst

Rubriek 52.1. Binnen de waterwingebieden en beschermingszones

Rubriek	Omschrijving en Subrubrieken	Klasse
52.1.	Handelingen binnen de waterwingebieden en de beschermingszone type I, II of III, voor zover ze niet verboden zijn krachtens het decreet van 24 januari 1984 houdende maatregelen inzake het grondwaterbeheer en zijn uitvoeringsbesluiten, met uitzondering van de uitspreiding van meststoffen en andere stoffen voor gebruik in land- en tuinbouw mits de opgelegde normen of toegelaten hoeveelheden worden nageleefd.	
52.1.1.	Indirecte lozing in grondwater van de gevaarlijke stoffen bedoeld in de bijlage 2B bij titel I van het VLAREM:	
	1° indirecte lozing van huishoudelijk afvalwater in grondwater	2
	2° indirecte lozing van bedrijfsafvalwater in grondwater	1
	3° niet-elders ingedeelde handeling waarbij de voormelde gevaarlijke stoffen worden gebruikt, uitgestrooid of verwijderd of met het oog op de verwijdering ervan worden gestort en die een indirecte lozing tot gevolg zou kunnen hebben	1
52.1.2.	Binnen de beschermingszones type III: niet-elders ingedeelde handelingen die krachtens artikel 3 van het besluit van de Vlaamse Regering van 27 maart 1985 houdende reglementering van de handelingen binnen de waterwingebieden en de beschermingszones verboden zijn binnen de beschermingszones type II	2

Rubriek 52.2. Buiten de waterwingebieden en beschermingszones

Rubriek	Omschrijving en Subrubrieken	Klasse
52.2.	Handelingen buiten de waterwingebieden en de beschermingszones type I, II of III: Indirecte lozing in grondwater van de gevaarlijke stoffen bedoeld in de bijlage 2B bij titel I van het VLAREM, met uitzondering van de uitspreiding van meststoffen en andere stoffen voor gebruik in land- en tuinbouw mits de opgelegde normen of toegelaten hoeveelheden en/of de gebruiksaanwijzingen worden nageleefd:	
	1° indirecte lozing van huishoudelijk afvalwater in grondwater	3
	2° indirecte lozing van bedrijfsafvalwater in grondwater	2
	3° niet-elders ingedeelde handeling waarbij de voormelde gevaarlijke stoffen worden gebruikt, uitgestrooid of verwijderd of met het oog op de verwijdering ervan worden gestort en die een indirecte lozing tot gevolg zou kunnen hebben	1

4.3.6.2. Voorschriften van VLAREM II

VLAREM II geeft aan dat voor inrichtingen, bedoeld onder rubriek 52 van de indelingslijst, geen sectorale voorschriften worden bepaald. De algemene bepalingen en de eventueel toepasselijke sectorale en bijzondere voorwaarden gelden wel. Daarbij zijn vooral de algemene bepalingen, opgenomen in Hoofdstuk 4.3. Beheersing van bodem- en grondwaterverontreiniging van VLAREM II, van belang.

Het Hoofdstuk 4.3. van VLAREM II geeft aan dat de bepalingen niet van toepassing zijn op enkele handelingen. Het betreft activiteiten die zeer gelijkaardig zijn als deze opgesomd in het besluit grondwaterverontreiniging (zie hoofdstuk 3, punt 2):

1. de uitspreiding van meststoffen, mits de opgelegde grenswaarden of toegelaten hoeveelheden en/of de gebruiksaanwijzingen volgens een code van goede praktijk worden nageleefd;
2. buiten de waterwingebieden en de beschermingszones type I, II en III, de uitspreiding van stoffen voor gebruik in land- en tuinbouw, mits de opgelegde grenswaarden of toegelaten

Sectoraal milieurecht

- hoeveelheden en/of de gebruiksaanwijzingen worden nageleefd;
3. het direct of indirect lozen, het deponeren of opslaan van producten en stoffen, die in zulk een geringe hoeveelheid en concentratie stoffen bevatten van de lijsten I en II van de bijlage 2B, dat elk gevaar voor de verontreiniging van het ontvangende grondwater nu of in de toekomst is uitgesloten;
 4. de injectie van kooldioxidestromen met het oog op opslag in geologische formaties die door hun aard blijvend ongeschikt zijn voor andere doeleinden, op voorwaarde dat dergelijke injecties plaatsvinden overeenkomstig het decreet van 8 mei 2009 betreffende de diepe ondergrond dan wel buiten de werkingssfeer van dat decreet vallen.

Misschien weeral ten overvloede bevat VLAREM II regelingen die al in het uitvoeringsbesluit van 1985 waren opgenomen. Zo wordt aangegeven dat “directe lozingen van gevaarlijke stoffen van lijst I en II van bijlage 2B en indirecte lozingen van gevaarlijke stoffen van lijst I van bijlage 2B kunnen overeenkomstig artikel 3 van het besluit van de Vlaamse Regering van 27 maart 1985 houdende reglementering van de handelingen die het grondwater kunnen verontreinigen, niet worden vergund” en “elke lozing van stoffen van lijst I van bijlage 2B in het grondwater is verboden.”

Handelingen, zoals bedoeld in de rubrieken 52.1.1.3°, 52.1.2. en 52.2.3° (zie tabel 1) waarbij de vermelde gevaarlijke stoffen worden verwijderd of met het oog op hun verwijdering worden gestort, kunnen slechts vergund worden met respect voor de milieukwaliteitsnormen en mits alle technische voorzorgsmaatregelen zijn getroffen, opdat de stoffen geen aquatische systemen kunnen bereiken of schade kunnen veroorzaken aan andere ecosystemen.

De indirecte lozing in grondwater van bedrijfsafvalwater dat stoffen van lijst II van bijlage 2B bevat, is opgenomen in de subrubrieken 52.1.1, 2°, en 52.2, 2°, van de indelingslijst (zie tabel 1). In de milieuvergunning kunnen bijzondere voorwaarden worden opgelegd. Daarnaast zijn de volgende voorwaarden van toepassing op de indirecte lozing van bedrijfsafvalwater in grondwater. Elke lozingsmethode waarbij het afvalwater rechtstreeks in de bodem of in een grondwaterlaag wordt geïnjecteerd, is verboden. Elke lozing van afvalstoffen, zoals afvalolie, verfstreken, e.d., is ten strengste verboden.

De indirecte lozing moet gebeuren via een besterfput. Daarbij gelden nog strenge emissiegrenswaarden. Maar zelfs lozing via een besterfput is verboden, als de openbare weg van een openbare riolering is voorzien of als het gezuiverde afvalwater in een gewoon oppervlaktewater of een afvoerweg voor hemelwater kan geloosd worden. Voor de lozing in de besterfput moet het afvalwater hoe dan ook eerst worden behandeld in een waterbehandelingsinstallatie. Na de behandeling wordt het afgevoerd naar een controleput die alle waarborgen biedt om de kwaliteit en kwantiteit van het afvalwater te controleren. De put moet toelaten gemakkelijk monsters van het afvalwater te nemen. Er gelden gelijkaardige voorwaarden voor de indirecte lozing in grondwater van huishoudelijk afvalwater. Deze lozing is opgenomen in de subrubrieken 52.1.1, 1° en 52.2, 1° van de indelingslijst (zie tabel 1).

4.4. Reglementering voor het gebruik van grondwater

Het Grondwaterdecreet machtigt de Vlaamse Regering om:

- het aanleggen, wijzigen, verbouwen en exploiteren van bestaande of nieuwe grondwaterwinningen aan een vergunning of melding te onderwerpen en voorwaarden op te leggen. Het gaat in het bijzonder over voorwaarden betreffende de bescherming en het behoud van de grondwaterlagen en van de openbare en private bovengrondse eigendommen. Hierbij worden in ieder geval de economische, landbouwkundige, ecologische en stabiliteitsaspecten in aanmerking genomen;
- het gebruik te reglementeren van grondwater, dat beschikbaar komt bij werken, inzonderheid bij het ontginnen van mijnen, groeven en graverijen;
- te bepalen dat het aanleggen, wijzigen of verbouwen van een constructie die gebruikt kan worden als grondwaterwinning enkel mag gebeuren door een daartoe erkende persoon ongeacht of dit gebeurt voor eigen rekening dan wel voor rekening van derden. De regering kan daarbij regels vaststellen met betrekking tot de procedure en voorwaarden tot het verlenen en het intrekken van de erkenning. Ze kan aan de erkende personen verplichtingen opleggen, met inbegrip van de verplichting tot aanleggen, bijhouden en jaarlijks indienen bij de bevoegde overheid van een register van de door hen aangelegde, gewijzigde en/of verbouwde constructies die gebruikt kunnen worden als grondwaterwinningen. De regering kan de gegevens bepalen die het register moet bevatten.

Sectoraal milieurecht

De Vlaamse Regering stelt de voorwaarden vast waarop een algemene telling van de grondwatervoorraden zal geschieden.

4.4.1. Uitwerking in VLAREM I

In de indelingslijst van VLAREM I is de winning van grondwater opgenomen als rubriek 53. De vermelde debieten betreffen de totale capaciteit van alle grondwaterwinningen die samen met andere inrichtingen als een geheel moet worden beschouwd overeenkomstig de definitie van milieutechnische eenheid. De volgende grondwaterwinningen zijn niet ingedeeld:

- waaruit het water uitsluitend met een handpomp wordt opgepompt;
- van minder dan 500 m³ per jaar waarvan het water uitsluitend voor huishoudelijke doeleinden wordt gebruikt.

Bij de winning van grondwater worden de volgende rubrieken onderscheiden:

- 53.1. Grondwaterwinningsputten of proefpompingen;
- 53.2. Bronbemaling voor bouwkundige werken of openbare nutsvoorzieningen;
- 53.3. Drainering voor het gebruik en/of de exploitatie van cultuurgrond;
- 53.4. Bronbemaling voor tunnels of mijnverzakkingsgebieden;
- 53.5. Bronbemaling voor gebouwen of bedrijfsterreinen;
- 53.6. Grondwaterwinningsputten voor koude-warmtepompen;
- 53.7. Grondwaterwinning voor openbare watervoorziening;
- 53.8. Andere grondwaterwinningsputten;
- 53.9. Onttrekken van grondwater;
- 53.10. Waterbeheersingsprojecten voor landbouwdoeleinden;
- 53.11. Werken voor onttrekken van grondwater.

4.4.2. Uitwerking in VLAREM II

In hoofdstuk 5.53. van VLAREM II worden de exploitatievoorwaarden voor de winning van grondwater uitgewerkt. In de algemene bepalingen is opgenomen dat het hoofdstuk niet van toepassing is op grondwaterwinningen die vergund zijn via het besluit van de Vlaamse Regering van 27 maart 1985 houdende reglementering en vergunning voor het gebruik van grondwater en de afbakening van waterwingebieden en beschermingszones.

De grondwaterwinning wordt aangelegd, gewijzigd, verbouwd en geëxploiteerd volgens de regels van goed vakmanschap. Die zijn

Sectoraal milieurecht

opgenomen in de code van goede praktijk voor boren, exploiteren en afsluiten van boorputten voor grondwaterwinning opgenomen in bijlage 5.53.1 bij VLAREM II. Elke verontreiniging van het grondwater, zowel tijdens de aanleg als tijdens de exploitatie moet worden vermeden. De exploitant neemt alle voorzorgen om schade aan onroerende goederen binnen de invloedsstraal van een grondwaterwinning te vermijden. Indien door het onttrekken van het grondwater zettingsgevoelige gronden, inzonderheid veen en turf, ontwaterd kunnen worden, laat de exploitant op zijn kosten voor de ingebruikname van de grondwaterwinning een plaatsbeschrijving uitvoeren. Daarin worden de constructies beschreven die gelegen zijn in de zettingsgevoelige gronden en die door de ontwatering gevaar lopen. Op deze constructies worden zettingsbakens aangebracht en genivelleerd ten opzichte van een referentiepunt buiten de invloedszone.

Het is verboden de winningen aan te leggen of te exploiteren, als ze zich dieper dan 2,5 m onder het maaiveld bevinden en geheel of gedeeltelijk liggen in een beschermingszone van het type I of II van grondwaterwinningen, bestemd voor de openbare watervoorziening.

4.4.2.1. Algemene voorwaarden

Het boorgat wordt bovenaan afgedicht om verontreiniging van de grondwaterlagen te voorkomen. Het is verboden om verschillende watervoerende lagen met elkaar in verbinding te brengen, zowel via meerdere filters in één boorgat als via de ruimte tussen de boorput en de wand van het boorgat. Het plaatsen van kleistoppen ter hoogte van de scheidende lagen of het cementeren van de ruimte tussen de ingebrachte buizen en de wand van het boorgat is verplicht.

Het grondwaterpeil in de pompput, de boring of elke installatie voor het winnen van het grondwater, moet zowel met de winning in rust als in werking steeds gemeten kunnen worden. Daarom wordt in elke boorgat een rechte onvervormbare peilbuis geplaatst. De onderkant van deze peilbuis reikt minstens tot aan de filter van de pompput of minstens tot aan de watervoerende laag. Indien het grondwaterpeil zonder gevaar voor beschadiging van de peilmeetapparatuur gemeten kan worden zonder dat dit de aanleg van een peilbuis vereist, kan in de milieuvergunning vrijstelling van de aanleg van een peilbuis worden verleend.

Sectoraal milieurecht

Het herboren van grondwaterwinningsputten is toegelaten mits:

- deze worden aangelegd volgens de voorwaarden bepaald in de verleende vergunning;
- dit geen weerslag heeft op het totaal vergunde debiet;
- geen andere watervoerende laag wordt aangeboord;
- alle nieuwe inrichtingen gelegen zijn op de kadastrale percelen en/of het waterwingebied uit het vergunningsbesluit;
- de oude niet-gebruikte putten ofwel worden afgedekt en opgevuld, ofwel worden ingericht en gebruikt als peilput.

4.4.2.2. Meetinrichtingen voor het opgepompte grondwater

De meetinrichtingen voor debietmeting worden geplaatst voor het eerste aftappunt van het gewonnen grondwater. De meetinrichtingen worden zodanig voorzien dat het opgepompte volume grondwater per watervoerende laag getotaliseerd kan worden. Indien zich tussen de debietmeter en de kop van de put enig verwijderbaar stuk bevindt, kan dit door de ambtenaren verzegeld worden. Na elke debietmeter wordt een kraan geplaatst met een inwendige schroefdraad geschikt voor de aansluiting van een buis met uitwendige diameter van één duim.

De meters worden geplaatst volgens een code van goede praktijk. Elke meter meet en totaliseert het volume van het doorstromend water. Op de plaats van de meting moet het totaal volume eenvoudig af te lezen zijn. De meter wordt zodanig geplaatst en aangesloten, dat al het doorstromend water gemeten wordt (in het bijzonder wanneer de meting elektriciteit vereist). De mogelijkheid voor het uitschakelen, herzetten of op enige andere wijze wijzigen van de aanduiding van het onttrokken volume kan verzegeld worden door de ambtenaren. Elke meter wordt zodanig geplaatst, dat een aflezing steeds in alle veiligheid kan plaatsvinden en dat beschadiging of verstoring van de meting vermeden wordt.

Elke meter wordt om de 16 jaar geijkt indien het nominaal debiet gelijk is aan of kleiner dan 10 m³/uur en om de 8 jaar in de andere gevallen. De ijking gebeurt door een daartoe gemachtigde ijkingstelling. De exploitant houdt van elke ijking een attest bij. De exploitant deelt ook de datum van de laatste ijking van de debietmeter mee. Hij doet dit overeenkomstig de bepalingen rond het integrale milieujaarverslag. Dit gebeurt door middel van het deelformulier “Grondwaterstatistiek” van het integrale milieujaarverslag.

Sectoraal milieurecht

Elke meter die om welke reden ook (nazicht, ijking enz...) weggenomen wordt, wordt zo spoedig mogelijk vervangen. Elke verwijdering en terugplaatsing van een debietmeter wordt onmiddellijk meegedeeld aan de toezichthoudende ambtenaren. De stand van de meter wordt bij het wegnemen en het terugplaatsen genoteerd in een register. De exploitant deelt dit ook mee overeenkomstig de bepalingen van het integrale milieujaarverslag.

4.4.2.3. Grondwaterwinningen met een vergund volume meer dan 30.000 m³/jaar

Deze bepalingen zijn niet van toepassing voor klasse 3-inrichtingen. De aanleg van een of meer peilputten is verplicht. De peilputten worden aangelegd volgens de regels van het goede vakmanschap. Elke peilput wordt voorzien van peilbuizen met filters in de watervoerende laag waaruit grondwater gewonnen wordt en in alle daarboven gelegen watervoerende lagen. De ligging van de peilputten moet in overleg met een MER-deskundige in de discipline water, deeldomein geohydrologie, worden bepaald. De afpompingskegel van de waterwinning in de aangesproken watervoerende laag en de invloed in de bovenliggende watervoerende lagen kan door meting bepaald worden. De diameter van de peilbuis in de watervoerende laag waaruit water gewonnen wordt, moet het nemen van waterstalen mogelijk maken.

Voor een grondwaterwinning, waarvan het vergunde volume meer dan 30.000 m³ per jaar bedraagt, moet ten minste één peilput worden aangelegd. In de milieuvergunning kunnen bijkomende peilputten worden opgelegd. In het geval van afgesloten watervoerende lagen mag het grondwaterpeil in een centraal aangelegde peilput niet dalen beneden een door de vergunningverlenende overheid bepaald peil (in meters onder het maaiveld). Gedurende ten minste twee maanden voorafgaand aan het oppompen van grondwater moeten wekelijkse peilmetingen worden uitgevoerd in de peilputten.

Alvorens met het oppompen van grondwater te starten, laat de exploitant het grondwater uit elke productieput en/of andere opvanginstallatie analyseren door een milieudeskundige erkend in de discipline water en grondwater. Daarbij worden meerdere anionen en kationen gemeten. Daarnaast worden de zuurtegraad, de temperatuur, de elektrische geleidbaarheid, de totale

Sectoraal milieurecht

hardheid, het zuurstofgehalte en de alkaliteit in de analyse meegenomen. De analyse wordt jaarlijks herhaald op het gemengde grondwater uit elke grondwaterwinning, die grondwater oppompt uit eenzelfde watervoerende laag.

Het grondwaterpeil in de meest centraal gelegen productieput en in de peilputten wordt maandelijks gemeten. Eenmaal per jaar wordt na het stilleggen van een grondwaterwinning het grondwaterpeil in de productieputten en de peilputten gemeten. De tijd van stilstand van de grondwaterwinning, het gewonnen volume gedurende acht uur voorafgaand aan de stilstand en de peilmetingen worden zorgvuldig genoteerd. Deze gegevens worden door de exploitant bijgehouden in een register, dat ter plaatse of in een gecentraliseerde databank van het bedrijf ter inzage wordt gehouden van de toezichthoudende ambtenaren.

De exploitant van een grondwaterwinning, waarvan het vergunde volume meer dan 30.000 m³ per jaar bedraagt, deelt elk jaar de resultaten van het voorgaande kalenderjaar mee van de gewonnen volumes grondwater per watervoerende laag, de analyses van het grondwater en de peilmetingen. Hij doet dit overeenkomstig de artikelen 2 en 3 van het besluit van de Vlaamse Regering tot invoering van het integrale milieujaarverslag.

4.4.2.4. Aanleg, wijziging of verbouwing van een grondwaterwinning

Wanneer de exploitant een grondwaterwinning, waarvan het vergunde volume meer dan 30.000 m³ per jaar bedraagt, of een boorgat of een ander onderdeel hiervan, buiten dienst stelt, moet hij de ontsluiting van de watervoerende laag afdekken met een ondoorlatend materiaal (zwekllei, cement), om verontreiniging of waterverlies te voorkomen. De exploitant deelt deze buitendienststelling mee aan de afdeling van de Vlaamse Milieumaatschappij, bevoegd voor grondwater.

De exploitant is verplicht een buiten dienst gestelde grondwaterwinning of een onderdeel hiervan, op te vullen wanneer deze een potentieel gevaar betekent voor de kwaliteit van het grondwater. De opvulling dient te gebeuren overeenkomstig de code van goede praktijk voor boren, exploiteren en afsluiten van boorputten voor grondwaterwinning vastgesteld (bijlage 5.53.1 van VLAREM II). De toezichthoudende overheid wordt minimaal twee dagen vooraf op de hoogte gebracht van het aanleggen of

opvullen van een vergunningsplichtige grondwaterwinning, zodat de toezichthouders kunnen aanwezig zijn.

4.4.2.5. Bronbemalingen en draineringen

Het grondwater dat onttrokken wordt bij bronbemalingen moet zoveel mogelijk terug in de grond worden ingebracht buiten de onttrekkingszone. Hiervoor kan gebruikgemaakt worden van infiltratieputten, infiltratiebekkens of infiltratiegrachten. Indien dit technisch onmogelijk is, mag het water geloosd worden in het openbare of private hydrografische net. De infiltratie of de lozing van het opgepompte grondwater mag geen wateroverlast voor derden veroorzaken. Volumes hoger dan 10 m³ per uur mogen niet geloosd worden in openbare rioleringen aangesloten op een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI), uitgenomen indien er een uitdrukkelijke schriftelijke toelating is van de exploitant.

Het grondwater dat onttrokken wordt bij draineringen moet nuttig worden gebruikt. Volumes hoger dan 10 m³ per uur mogen niet geloosd worden in openbare rioleringen aangesloten op een RWZI, uitgenomen indien er een uitdrukkelijke schriftelijke toelating is van de exploitant.

4.4.2.6. Thermische energieopslag in watervoerende lagen

Elke grondwaterwinning wordt gedimensioneerd, ontworpen en onderhouden volgens een code van goede praktijk. Deze inrichtingen, indien gelegen buiten de beschermingszones, worden minimaal vijfjaarlijks nagekeken en onderhouden door een deskundige. De overige inrichtingen worden minimaal tweejaarlijks nagekeken en onderhouden door een deskundige. Hierbij worden het systeem, de putten en de beveiliging op hun correcte werking nagekeken. Dit gebeurt eveneens voor de registers van de debieten en indien van toepassing, ook de peilen en grondwateranalyses. Eveneens worden alle uitgevoerde of nog uit te voeren werkzaamheden beschreven. De exploitant houdt hiervan een verslag ter inzage van de toezichthouders.

Het grondwater wordt opnieuw geïnjecteerd in dezelfde watervoerende laag als waaruit het onttrokken is. Het grondwater wordt in een leidingsysteem rondgepompt dat fysiek afgesloten is van het water in het gebouwsysteem. Het leidingsysteem met grondwater wordt altijd onder voldoende overdruk gehouden tot op het punt van injectie onder het waterpeil om ontgassing en

Sectoraal milieurecht

luchtintreding te voorkomen. Het leidingsysteem met grondwater bevindt zich continu in overdruk ten opzichte van het gebouw-systeem, tenzij er wordt gebruikgemaakt van een dubbele warm-tewisselaar.

Het leidingsysteem met grondwater is voorzien van een automatische monitoring van de druk. Een beveiliging legt het systeem stil bij een te hoge of te lage druk. De drukmetingen en de inwerkingtreding van de beveiliging worden bijgehouden in een register dat ter plaatse of in een gecentraliseerde databank ter inzage wordt gehouden van de toezichthouders. Indien de inrichting toelaat het grondwater in meerdere richtingen rond te pompen, worden er één of meerdere meetinrichtingen voorzien, zodat het opgepompte volume grondwater per pomprichting en per watervoerende laag getotaliseerd kan worden. Daarnaast wordt er op elke spuleiding een meetinrichting voor het gespuide grondwater aangebracht.

Het grondwater uit zowel een onttrekkings- als injectiefilter wordt in het voorjaar en in het najaar geanalyseerd door een erkend laboratorium. Als er verschillende bronparen zijn, wordt altijd hetzelfde bronpaar gevolgd en bij voorkeur het paar met het grootste debiet. De maandelijkse peilmetingen van het grondwater worden in de meest centraal gelegen productieput en injectieput en in de peilputten uitgevoerd. De putten worden geregenereerd op mechanische wijze. Als een chemische reiniging noodzakelijk is, legt de exploitant voorafgaandelijk een plan van aanpak ter goedkeuring voor aan de afdeling van de Vlaamse Milieumaatschappij, bevoegd voor grondwater.

Tenzij anders vermeld in de milieuvergunning, blijft de spui bij de regeneratie van de putten beperkt tot maximaal 500 m³ per put per jaar. Als de herinjectie van het opgepompte grondwater, al dan niet tijdelijk, niet mogelijk is, wordt het oppompen van het grondwater stopgezet. De temperatuur van grondwater dat opnieuw wordt geïnjecteerd, bedraagt maximaal 25° C. Voor enkele inrichtingen wordt de temperatuur van het geïnjecteerde grondwater via automatische registratie gevolgd.

Voor inrichtingen die voor 1 januari 2012 vergund zijn, gelden de verplichtingen vanaf 1 januari 2015.

4.4.2.7. Grondwaterwinningen voor de openbare watervoorziening

Alvorens met het oppompen van grondwater te starten, laat de exploitant van een grondwaterwinning, aanvullend aan de reeds vermelde analyses het grondwater ook analyseren op pesticiden, koolwaterstoffen, enkele zware metalen en PAK's. De algemene parameters worden viermaal per jaar op het mengsel uit de productieputten bepaald. De volledige groep parameters wordt jaarlijks op het mengsel uit de productieputten geanalyseerd.

Indien de kwaliteit van het ruwe watermengsel enkele drempelconcentraties overschrijdt, wordt de frequentie opgevoerd tot viermaal per jaar op de productieputten die verontreinigd zijn. Deze bepaling is niet van toepassing voor stoffen die van nature in het grondwater aanwezig zijn. De analysegegevens worden bijgehouden in een register, dat ter plaatse of in een gecentraliseerde databank van het bedrijf ter inzage wordt gehouden van de toezichthoudende ambtenaren.

De exploitant van de grondwaterwinning maakt iedere vijf jaar een rapport op met een beschrijving van de evolutie van de opgepompte debieten en de peilen in de productieputten en de peilputten. Dit wordt eventueel weergegeven in tijdsreeksen. De evolutie wordt geëvalueerd. Het rapport bevat ook een beschrijving van de mogelijke invloeden op bovengrondse eigendommen, zowel wat betreft de stabiliteit van de grond als de invloed op gewassen en het natuurlijk milieu. Ten slotte worden bij grondwaterwinningen met meer dan vier peilputten twee stijghoogtekaarten opgemaakt. Het gaat om respectievelijk een kaart in de aangepompte watervoerende laag en de freatische watervoerende laag van de omgeving. Ze worden opgemaakt op basis van de reële metingen, één met de hoogste en één met de laagste gemeten grondwaterstand. De exploitant bezorgt een kopie van dit rapport aan de vergunningverlenende overheid en aan de afdeling van de Vlaamse Milieumaatschappij, bevoegd voor grondwater.

Het boren van reserve-grondwaterwinningsputten is toegelaten, als ze worden aangelegd volgens de voorwaarden bepaald in de verleende vergunning. Dit mag geen weerslag hebben op het totale vergunde debiet en er mogen geen andere watervoerende lagen worden aangeboord. De nieuwe inrichtingen zijn gelegen op de in het vergunningsbesluit opgenomen kadastrale percelen

Sectoraal milieurecht

en/of het waterwingebied. De oude putten worden ofwel afgedekt en opgevuld ofwel ingericht en gebruikt als peilput.

4.5. Voorkomen en vergoeden van schade

4.5.1. Aansprakelijkheid

De exploitant van de grondwaterwinning en de bouwheer van openbare of private werken, die een daling van de grondwaterlaag veroorzaken, zijn objectief aansprakelijk voor de schade die daardoor bovengronds wordt veroorzaakt. Dit kan schade zijn aan bestaande grondwaterwinningen en aan andere onroerende goederen, grond en/of beplantingen. Bij een gezamenlijke oorzaak van de daling van een grondwaterlaag, is er een solidaire aansprakelijkheid voor de veroorzaakte schade. In het Grondwaterdecreet werd een uitzondering gemaakt voor de waterbemaling in de mijnen.

Alleen de vrederechter is bevoegd om, ongeacht het bedrag van de eis, in eerste aanleg kennis te nemen van de vordering gesteund op het decreet. De dagvaarding voor de vrederechter kan worden voorafgegaan door een poging tot minnelijke schikking. Dit gebeurt bij wijze van oproeping in verzoening voor de vrederechter. Wanneer de aansprakelijkheid niet betwist wordt, moeten de opgeroepen een aanbod voor schadeloosstelling doen binnen een termijn van drie maanden of in dringende gevallen, binnen de termijn die de vrederechter vaststelt. Het aanbod kan nadien enkel verhoogd worden. Het proces-verbaal van verschijning vermeldt het akkoord of de afwezigheid van akkoord. Het bedrag van het eventueel aanbod wordt vermeld. Wanneer er geen akkoord is, moet de benadeelde, op straffe van verval van de eis, binnen de drie maanden voor de vrederechter dagvaarden. De eiser wordt geheel of gedeeltelijk in de gerechtskosten verwezen, wanneer het door de vrederechter toegekende bedrag van de schadeloosstelling gelijk of lager is dan het vroegere aanbod.

In geval van dagvaarding verleent het Vlaamse Gewest, na gunstig advies van het Raadgevend Comité een voorschot. Dit gebeurt naar billijkheid, als uit een onderzoek is gebleken dat tussen de schade, de daling van de grondwaterlaag en het pompen van grondwater een causaal verband bestaat. Het voorschot is terugvorderbaar indien de eis voor de rechtbank wordt afgewezen. In dat geval wordt geen rente aangerekend.

4.5.2. *Onderzoek van schade*

Wanneer er een vermoeden bestaat dat door het winnen van grondwater schade werd veroorzaakt, kan de schadelijder (dit kan zowel de eigenaar, de houder van een ander zakelijk recht, de pachter, de huurder of andere gebruiker zijn van het onroerend goed), bij aangetekend schrijven zonder verwijl de aangewezen ambtenaar, verzoeken de nodige vaststellingen te doen. De klager en de exploitant van de grondwaterwinning worden daartoe op de dag en het uur, bepaald door de ambtenaar, uitgenodigd aanwezig te zijn bij het plaatsbezoek en kunnen hun opmerkingen binnen vijftien dagen mondeling of schriftelijk meedelen aan de ambtenaar.

4.6. **Heffing op de winning van grondwater**

4.6.1. *Historiek*

Het decreet van 20 december 1996 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1997 (het zogenaamde Programmadecreet 1997) voerde in het Grondwaterdecreet een nieuw hoofdstuk IVbis "Heffingen op de winning van grondwater" in. Eind 1999 verving een gelijkaardig Programmadecreet het hoofdstuk IVbis integraal met de invoering van de zogenaamde CSE-factor. Twee besluiten van de Vlaamse Regering van 1997 en 1998 hadden intussen de modaliteiten vastgelegd voor de aangifte van de opgepompte of gewonnen hoeveelheden grondwater. Dit respectievelijk voor de maatschappijen die instaan voor de openbare drinkwatervoorziening en voor de andere winningen niet bestemd voor openbare drinkwaterwinning.

Door nieuwe programmadecreten in de daaropvolgende jaren werd de heffing telkens nog vrij grondig aangepast. Dit leidde over het algemeen tot een fikse verhoging van de heffingsbedragen. Eind 2004 volgde bv. een verdere verduidelijking rond de heffing op de winning van grondwater uit meerdere putten. Op die manier werd de onduidelijkheid weggewerkt indien grondwater wordt gewonnen met meerdere grondwaterputten uit verschillende grondwaterlagen. De berekening werd namelijk zodanig uitgesplitst dat de heffing is gesommeerd over de verschillende winningsputten. In het Programmadecreet van eind 2005 werd verder gesleuteld aan de heffing op de winning van grondwater. De tarieven werden niet gewijzigd, maar de zogenaamde multiplicator bij een opgepompt debiet van meer dan

Sectoraal milieurecht

30.000 m³ werd verhoogd. Deze multiplicator is het product van een laagfactor en een gebiedsfactor. Er werd daarbij dus afge-stapt van de CSE-factor die werd vervangen door een laagfactor en een gebiedsfactor. De heffing werd daarmee afhankelijk van de watervoerende laag en de zone waarin de winning zich bevindt. In 2006 volgde daarom nog een besluit houdende de aanduiding van de begrenzing van de afgesloten watervoerende lagen en de heffingsgebieden. Recente programmadecreten, zowel van 2009, 2010 en 2011 voerden nog nieuwe bepalingen in die de heffing verder verhoogden.

4.6.2. Heffingsplichtige

In eerste instantie wordt grondwater gedefinieerd als al het water dat zich onder het bodemoppervlak in de verzadigde zone bevindt en dat in direct contact met de bodem of de ondergrond staat. Aan een heffing op de winning van grondwater zijn onderworpen: elke natuurlijke of rechtspersoon die in het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar op het grondgebied van het Vlaamse Gewest één of meer van de volgende grondwaterwinningen heeft geëxploiteerd:

- grondwaterwinningen bestemd voor de openbare drinkwater-voorziening;
- grondwaterwinningen van ten minste 30.000 m³ per jaar;
- grondwaterwinningen van 500 tot minder dan 30.000 m³ per jaar.

Voor wat de heffing op het winnen van grondwater betreft, wordt ook als grondwater beschouwd elk water dat zonder exploitatie in open verbinding staat met de waterverzadigde zone onder het bodemoppervlak en ermee in statisch evenwicht is. Water dat op natuurlijke wijze opborrelt of welwater wordt niet meer als grondwater beschouwd vanaf het ogenblik dat het langs natuurlijke weg in het openbaar hydrografisch net stroomt.

Als afwijking daarop is deze heffing niet verschuldigd voor de exploitatie van de volgende grondwaterwinningen:

- een grondwaterwinning waaruit het water uitsluitend met een handpomp wordt opgepompt;
- een grondwaterwinning voor het uitvoeren van proefpompingen die minder dan drie maanden in gebruik is;
- bronbemalingen die technisch nodig zijn voor ofwel de verwezenlijking van bouwkundige werken ofwel de aanleg van openbare nutsvoorzieningen;

Sectoraal milieurecht

- draineringen die noodzakelijk zijn om het gebruik en/of de exploitatie van bouw- en weiland mogelijk te maken of te houden;
- bronbemalingen die noodzakelijk zijn voor de exploitatie van tunnels voor openbare wegen en/of openbaar vervoer of voor de waterbeheersing van mijnverzakingsgebieden;
- bronbemalingen die noodzakelijk zijn om het gebruik en/of de exploitatie van gebouwen of bedrijfsterreinen mogelijk te maken of houden, op voorwaarde dat:
 1. die noodzaak is gestaafd door een hydrologisch attest opgesteld door een milieudeskundige die erkend is in de discipline grondwater;
 2. het hydrologisch attest vóór 15 maart van elk heffingsjaar bij de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) is ingediend;
- grondwaterwinningen die gebruikt worden voor koude-warmtepompen, op voorwaarde dat het grondwater na doorstroming van de koude-warmtepomp integraal opnieuw in dezelfde watervoerende laag wordt ingebracht;
- grondwaterwinningen in het kader van bodemsaneringswerken, waarvoor een conformiteitsattest werd afgeleverd volgens het Bodemdecreet.

Voor de gesloten watervoerende lagen gelden bijzondere bepalingen. Zelfs bij beperkte debieten wordt voor deze lagen al de complexe berekening van de heffingsformule toegepast. Een gesloten watervoerende laag wordt gedefinieerd als een watervoerende laag die voorkomt onder een afsluitende hydrogeologische eenheid, gekenmerkt door een specifieke code (zie verderop in de bijlage).

Door het besluit van de Vlaamse Regering van 20 juli 2006 werden de grenzen van de afgesloten watervoerende lagen en van de gebieden waarvoor gebiedsfactoren van toepassing zijn, op kaart aangeduid. Ook werd een regeling uitgewerkt om het centrale punt van een grondwaterwinning te bepalen wanneer die uit meerdere putten bestaat.

De waterheffingen voorzien in een vrijstelling voor de vergunde grondwaterwinningen die gebruikt worden voor koude-warmtepompen, op voorwaarde dat het gewonnen, niet-verontreinigde grondwater integraal wordt teruggepompt in dezelfde watervoerende laag als waaruit het wordt gewonnen. Verder moet de heffingsplichtige op 1 januari van het jaar dat voorafgaat aan het heffingsjaar in het bezit zijn van de vereiste milieuvergunning

Sectoraal milieurecht

voor het winnen van grondwater voor koude-warmtepompen (zie de toelichting bij rubriek 53.6 van VLAREM I). Wil de heffingsplichtige in aanmerking komen voor de vrijstelling, dan moet bij de aangifte een schriftelijke aanvraag worden gevoegd (met inbegrip van de nodige bewijsstukken). De verleende vrijstelling blijft behouden, behalve bij wijzigingen die tot gevolg hebben dat de installatie niet meer aan de vrijstellingsvoorwaarden voldoet.

Elke verandering van de vergunningssituatie en/of wijziging aan de grondwaterwinning moet ook onmiddellijk worden gemeld. Voor de toepassing van de heffing wordt onweerlegbaar vermoed dat de heffingsplichtige van de exploitatie:

1. de vergunninghouder is aan wie de vergunning is verleend;
2. de natuurlijke of rechtspersoon is die conform het Milieuvergunningsdecreet melding heeft gedaan van een grondwaterwinning;
3. elke andere natuurlijke of rechtspersoon is die op enig ogenblik in het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar op het grondgebied van het Vlaamse Gewest heeft beschikt over de grondwaterwinning.

De heffingsplichtige behoudt de mogelijkheid om verhaal uit te oefenen op de werkelijke gebruiker van het grondwater.

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) is belast met de vestiging, de inning en de invordering van de heffing. Deze gegevens worden verstrekt via het integraal milieujaarverslag. De VMM is tevens belast met de controle op de naleving van de verplichtingen inzake heffingen. Het departement LNE is tevens bevoegd voor de controle op de debietmeting en registratie. Voor deze controles moeten de bevoegde ambtenaren voorzien zijn van een legitimatiebewijs.

4.6.3. *Bedrag van de heffing*

Het bedrag van de heffing wordt vastgesteld als volgt: $H = Z \times Q$.

Voor de exploitatie van grondwaterwinningen bestemd voor de openbare drinkwatervoorziening is $Z = 7,5$ eurocent per $m^3 \times$ index. De factor Q is gelijk aan het volume grondwater (in m^3) dat in het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar werd opgepompt en dat tot drinkbaar water voor de openbare drinkwatervoorziening verwerkt kan worden, ongeacht de wijze van winning of het gebruik.

Sectoraal milieurecht

De hoeveelheid die voorafgaand aan de winning via kunstmatige infiltratie aan het grondwaterreservoir werd toegevoegd kan in mindering worden gebracht van de opgepompte hoeveelheid, op voorwaarde dat voor die activiteit de nodige vergunningen en toestemmingen zijn verleend en op voorwaarde dat het infiltratiewater minstens voldoet aan de basiskwaliteitsdoelstellingen voor oppervlaktewater.

Voor de exploitatie van grondwaterwinningen die niet bestemd zijn voor de openbare drinkwatervoorziening is de heffing in eerste instantie afhankelijk van de gewonnen hoeveelheid grondwater.

Indien de exploitatie voor het geheel van de grondwaterwinningseenheid aanleiding geeft tot een gewonnen hoeveelheid grondwater in het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar van 500 tot 30.000 m³, dan zijn de factoren als volgt: $Z = 6$ eurocent per m³ \times index. Q is de hoeveelheid opgepompt grondwater (in m³).

Als de exploitatie voor het geheel van de grondwaterwinningsseenheid aanleiding geeft tot een gewonnen hoeveelheid grondwater in het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar van meer dan 30.000 m³ of indien het grondwater wordt gewonnen uit een afgesloten watervoerende laag, is Z een lineaire tarieffunctie (in eurocent per m³) die voor het geheel van de grondwaterwinningseenheid van toepassing is. Z wordt als volgt bepaald: $Z = 6,2 + 0,75 \times Q_{gwe}/100.000 \times a \times \text{index}$. Daarbij wordt Q_{gwe} uitgedrukt in m³ en is dit gelijk aan het volume opgepompt grondwater voor het geheel van de grondwaterwinningseenheid. De factor a bedroeg 0,75 op 1 januari 2002, maar bedraagt sinds 1 januari 2003 de waarde van 1. Daarnaast is de factor Q in de basisformule gelijk aan de som voor alle grondwaterputten van de volgende berekening: $\lambda \times Q_{gwp}$. In deze formule is λ = een grondwaterspecifieke multiplicator, zijnde het product van twee termen: de laagfactor en de gebiedsfactor. Daarbij nemen de laagfactor en de gebiedsfactor sinds 2006 de waarde aan die is opgenomen in de bijlage 1 (zie verder). De factor Q_{gwp} is de hoeveelheid opgepompt grondwater (in m³) per grondwaterput.

De indexering dient ieder jaar automatisch, dus zonder voorafgaande verwittiging, te geschieden op 1 januari van elk jaar. Het aangepast bedrag wordt afgerond tot de hogere eurocent. Zowel de laagfactor alsook de gebiedsfactor bleven voor het heffings-

Sectoraal milieurecht

jaar 2002 staan op 1. Oorspronkelijk was het de bedoeling om vanaf 2003 de grondwaterheffing te moduleren in functie van deze twee factoren. In de daaropvolgende programmadecreten werden echter geen wijzigingen opgenomen en bleven de waarden van de laag- en de gebiedsfactor op 1. Sinds het programmadecreet van eind 2005 werd hierin een wijziging aangebracht. De gebiedsfactor stijgt voor sommige regio's naar 1,5 of 2.

Door het Programmadecreet van 18 december 2009 worden verdere verhogingen voorzien van de gebiedsfactor. Er worden nieuwe factoren ingevoerd voor het heffingsjaar 2009. Daarnaast is er een jaarlijkse toename van de gebiedsfactor tot en met heffingsjaar 2017 (zie verder in de bijlage). De heffing ten laste van elk van de heffingsplichtigen kan in geen geval lager zijn dan het minimumbedrag van $124 \times \text{index}$ euro. De index is de verhouding van twee indexcijfers van de consumptieprijzen met in de teller het indexcijfer van de maand december van het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar en in de noemer het indexcijfer van de maand december 2001, basis 1988, met name 134,46. De indexering moet ieder jaar automatisch, dus zonder voorafgaande verwittiging, gebeuren op 1 januari van elk jaar. Het aangepast bedrag wordt afgerond tot de hogere eurocent.

4.6.4. Debietmeting

Tegen uiterlijk 1 juli 1997 dienden alle heffingsplichtigen uitgerust te zijn met een debietmeting en registratie van de opgepompte hoeveelheid grondwater. Deze formulering hield in dat bedrijven met een grondwaterwinning van meer dan 500 m^3 , die in principe heffingsplichtig zijn, maar om één of andere reden vrijgesteld waren van de heffingen, ontsnapt aan deze bijkomende verplichting. Vandaar dat in het Programmadecreet voor de begroting 2001 een nuancering werd opgenomen:

- elke heffingsplichtige grondwaterwinning moet uitgerust zijn met een debietmeting en registratie van de opgepompte hoeveelheid grondwater vanaf 1 juli 1997;
- elke niet-heffingsplichtige grondwaterwinning met een vergunbaar jaardebiet van 500 m^3 of meer moest uitgerust zijn met een debietmeting en registratie van de opgepompte hoeveelheid grondwater tegen 1 juli 2002.

Door het Programmadecreet van 18 december 2009 werd de betrokken bepaling aangepast. Ze luidt nu: "Elke grondwaterwinning en/of grondwaterwinningseenheid waarvan de exploitatie

Sectoraal milieurecht

tie aan de heffing is onderworpen en elke, conform het decreet betreffende de milieuvergunning, vergunde of gemelde grondwaterwinning, moet uitgerust zijn met een debietmeting en registratie van de opgepompte hoeveelheid grondwater”. De termijnen voor het ingaan van deze bepalingen werden aangepast. Op die manier blijft voor de niet-heffingsplichtige grondwaterwinningen met een vergund jaardebiet van 500 m³ of meer de verplichting van toepassing sinds 1 juli 2002. Voor de overige niet-heffingsplichtige vergunde of gemelde grondwaterwinningen ging de verplichting in op 1 januari 2010.

Wanneer de registratie technisch niet uitvoerbaar is, kan de regering de heffingsplichtige vrijstellen van deze verplichting. De vrijstelling bepaalt de alternatieve wijze waarop de hoeveelheden moeten worden vastgelegd. De verplichtingen om een debietmeting en registratie te voorzien, gelden niet voor draineringen die noodzakelijk zijn om het gebruik en/of de exploitatie van bouw- en weiland mogelijk te maken of te houden. Voor de winning van grondwater moet ook statistische informatie overgemaakt worden aan het departement LNE, Aangifte Integraal Milieujaarverslag. Het opvragen van die informatie gebeurt sinds 2005 door middel van het integraal milieujaarverslag of IMJV. Dat heeft als voordeel dat sleutelgegevens (zoals de coördinaten van het bedrijf, de lopende milieuvergunningen, enz.) niet langer meermaals moeten worden opgevraagd en/of ingevoerd.

4.6.5. Aangifte

Door het Programmadecreet van 18 december 2009 wordt verduidelijkt dat de VMM belast is met de vestiging, inning en invordering van de heffing. Er wordt nu vermeld: “het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Vlaamse Milieumaatschappij”. De heffingsplichtige is verplicht vóór 15 maart van elk heffingsjaar een aangifte bij de VMM in te dienen met de nodige gegevens voor de vaststelling van de heffing op de winning van grondwater.

Als de heffingsplichtige overleden is of failliet verklaard is, rust de verplichting tot aangifte in het eerste geval op zijn erfgenamen of legatarissen en in het tweede geval op zijn curator. De stukken, opgaven en inlichtingen die samen met de aangifte worden ingediend, vormen een integrerend deel ervan. De bij de aangifte

Sectoraal milieurecht

gevoegde stukken moeten worden genummerd, gedagtekend en ondertekend. Afschriften moeten eensluidend met het oorspronkelijke stuk worden verklaard.

De gemeentelijke regies, intercommunales en alle andere maatschappijen die instaan voor de openbare watervoorziening, de vergunningverlenende overheden en het departement LNE verlenen hun medewerking en verstrekken aan de VMM op eenvoudig verzoek alle gegevens en inlichtingen die nodig zijn voor de vestiging en de inning van de heffing.

4.6.6. Controle

De ambtenaren van de VMM belast met een controle of een onderzoek in verband met de toepassing van de heffing zijn van rechtswege gemachtigd zowel bij de heffingsplichtige als bij derden:

- alle inlichtingen in te winnen, op te zoeken en in te zamelen die kunnen leiden tot de juiste heffing ten laste van de heffingsplichtige; de heffingsplichtige alsmede elke derde die over de gevraagde inlichtingen beschikt, is verplicht deze inlichtingen te verstrekken op ieder verzoek van deze ambtenaren;
- alle boeken, stukken en registers op te vragen die kunnen leiden tot de juiste heffing van de heffingsplichtige. De heffingsplichtige alsmede elke derde die over de gevraagde boeken, stukken of registers beschikt, is verplicht deze voor te leggen op ieder verzoek van deze ambtenaren. De ambtenaren kunnen de boeken, stukken en registers meenemen tegen afgifte van een ontvangstbewijs.

Elke inlichting, elk stuk, proces-verbaal of akte, ontdekt of verkregen door de ambtenaar tijdens de uitoefening van zijn functie, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een bestuursdienst van de staat, met inbegrip van de parketten en griffies van de hoven en rechtbanken, de administraties van de gemeenschappen en gewesten, de provincies en de gemeenten, alsmede de organismen en de openbare instellingen, kan door het Vlaamse Gewest worden ingeroepen voor de opsporing van de verschuldigde heffing.

Heffingsplichtigen zijn verplicht om aan de ambtenaren van de VMM tijdens de uren dat er een werkzaamheid wordt uitgeoefend, vrije toegang te verlenen tot hun bedrijfslokalen, zoals

Sectoraal milieurecht

fabrieken, werkhuizen en magazijnen, bergplaatsen, garages en grondwaterwinningen alsmede de als fabriek, werkplaats of opslagplaats gebruikte terreinen en ruimtes, om aan die ambtenaren de mogelijkheid te verschaffen inlichtingen en bescheiden te verzamelen en vaststellingen te doen die kunnen leiden tot een juiste heffing.

Alle overtredingen van de heffingsbepalingen kunnen door de ambtenaren van de VMM bewezen worden volgens alle gemeenschappelijk toegelaten bewijsmiddelen, met uitzondering van de eed. De vaststellingsverslagen opgesteld door deze ambtenaren leveren het bewijs op van de gedane vaststellingen zolang het gedeelte niet is bewezen.

4.6.7. *Rechtzetting*

Wanneer de VMM meent de aangifte te moeten rechtzetten, die door de heffingsplichtige is ingediend binnen de voorziene termijn en die voldoet aan de vormvereisten, deelt zij aan de heffingsplichtige aangetekend de rechtzetting mee die zij voorstelt, met vermelding van de redenen die dit naar haar oordeel rechtvaardigen. Het bericht van rechtzetting vermeldt de bepalingen die de heffingsplichtige moet naleven om het te beantwoorden.

De heffingsplichtige kan zijn eventuele opmerkingen schriftelijk inbrengen binnen een termijn van één maand, te rekenen vanaf de derde werkdag volgend op de verzending van het bericht van rechtzetting. Deze termijn kan wegens wettige redenen worden verlengd. De heffing mag niet worden gevestigd voor die termijn verstreken is, behalve indien de rechten van de gewestelijke thesaurie wegens een andere oorzaak dan het verstrijken van de heffingstermijn in gevaar verkeren of indien de heffingsplichtige schriftelijk zijn akkoord heeft gegeven met het bericht van de rechtzetting.

4.6.8. *Heffing van ambtswege*

De VMM kan overgaan tot een heffing van ambtswege op grond van de gegevens waarover ze beschikt, in die gevallen waarin de heffingsplichtige nagelaten heeft om ofwel:

- de aangifte in te dienen binnen de vastgestelde termijn;
- de vormgebreken van de aangifte te verhelpen binnen de termijn die de VMM hem hiervoor toekent;

Sectoraal milieurecht

- de gevraagde inlichtingen te verstrekken of de gegevens voor te leggen binnen de vastgestelde termijn;
- zich te schikken naar de wettelijk voorgeschreven verplichtingen inzake het houden, het uitreiken, het bewaren of het ter inzage voorleggen van boeken, stukken of registers; de VMM kan in het bijzonder ook tot een heffing van ambtswege overgaan, wanneer de berekeningselementen van de heffing niet of onjuist werden ingeschreven in de boeken, stukken of registers.

Voor de heffing van ambtswege wordt gevestigd, brengt de VMM een bericht van heffing van ambtswege per aangetekend schrijven ter kennis aan de heffingsplichtige. Dit bericht vermeldt de redenen waarom de VMM van die procedure gebruikmaakt, de periode waarop de heffing van ambtswege betrekking zal hebben, de gegevens waarop de heffing van ambtswege zal steunen, en de wijze waarop die gegevens zijn vastgesteld. Het bericht van heffing van ambtswege vermeldt de modaliteiten die de heffingsplichtige moet eerbiedigen om het te beantwoorden.

Aan de heffingsplichtige wordt een termijn van één maand, te rekenen vanaf de derde werkdag volgend op de verzending van het bericht van heffing van ambtswege toegestaan om zijn eventuele opmerkingen schriftelijk in te dienen. De heffing van ambtswege mag niet voor het verstrijken van de termijn van één maand worden gevestigd, behalve indien de rechten van de gewestelijke thesaurie wegens een andere oorzaak dan het verstrijken van de heffingstermijn in gevaar verkeren of als de heffingsplichtige schriftelijk zijn akkoord heeft gegeven met het bericht van heffing van ambtswege.

De VMM voegt bij elk bericht van heffing van ambtswege een vaststellingsverslag. Dit verslag kan door de ambtenaar die het bericht van aanslag van ambtswege ondertekent, worden medegedeeld door middel van een voor eensluidend verklaard afschrift van het origineel. Als een heffing van ambtswege is gevestigd, behoort het aan de heffingsplichtige het bewijs te leveren van het juiste bedrag van de verschuldigde heffing.

4.6.9. *Vestiging van de heffing*

De heffing wordt gevestigd uiterlijk op 31 december van het jaar dat volgt op het heffingsjaar. De heffingsplichtige moet de heffing binnen de twee maanden na de verzending van het heffingsbiljet

Sectoraal milieurecht

betalen. Daarbij gebruikt hij best het bij het heffingsbiljet gevoegde overschrijvingsformulier. Als de plichtige ervoor kiest op een andere manier te betalen, moet hij altijd de gestructureerde mededeling vermelden van het overschrijvingsformulier. Enkel zo kan de VMM het betaalde bedrag identificeren. De storting van het bedrag gebeurt op het rekeningnummer van de VMM:

- voor grootverbruikers: IBAN BE 75 0960 0987 7651 BIC GKCCBEBB;
- voor kleinverbruikers: IBAN BE 59 0962 2060 7626 BIC GKCCBEBB (sinds heffingsjaar 2008).

Te late betalingen leiden tot verwijlntresten en bijkomende kosten. Wanneer de heffingsplichtige de heffing niet betaalt, vordert de VMM de heffing namelijk in door:

- een administratieve aanmaning te versturen. Dan moet de plichtige alleen de verschuldigde intresten betalen;
- een aangetekende administratieve aanmaning te versturen. Hier moet de plichtige zowel de verschuldigde intresten als de kosten van de aanmaning betalen;
- een dwangbevel te betekenen. Dan moet de plichtige de verschuldigde intresten, de kosten van de aangetekende administratieve aanmaning en de kosten van de deurwaarder betalen.

Volgens de huidige wetgeving moet de plichtige dus bij een te late betaling verwijlntresten betalen. Er worden intresten aangerekend vanaf een te betalen bedrag van 860,00 euro. Om de intresten te berekenen, wordt het te betalen bedrag (in euro) afgerond op het lagere veelvoud van 10,00 euro. De intrestvoet bij laattijdige betalingen bedraagt 7 % op jaarbasis. De intresten worden per maand (en dus niet per dag) berekend. De vervalmaand wordt niet meegerekend, maar de maand waarin de betaling uitgevoerd werd, wordt wel volledig meegerekend.

Als afwijking daarop kan een heffing of een aanvullende heffing worden gevestigd gedurende vijf jaar vanaf 1 januari van het heffingsjaar, in de gevallen waarin de heffingsplichtige nagelaten heeft tijdig een geldige aangifte in te dienen waartoe hij verplicht is, of wanneer de verschuldigde heffing hoger is dan de heffing die gesteund is op de gegevens vermeld in de aangifte.

Meerdere heffingen betreffende eenzelfde heffingsjaar kunnen ten laste van eenzelfde heffingsplichtige worden gevestigd. De heffingen, evenals de administratieve geldboeten en de heffingsverhogingen, worden opgenomen in kohieren die worden medegegeeld

Sectoraal milieurecht

aan de ambtenaren die met de inning en invordering zijn belast. De kohieren worden uitvoerbaar verklaard door de leidend ambtenaar van de VMM of de door hem gedelegeerde ambtenaar. Zij worden op straffe van verval binnen de voorziene termijn uitvoerbaar verklaard.

De kohieren vermelden:

- de naam, de voornaam en het adres van de natuurlijke personen; de naam en het adres van de maatschappelijke zetel van de rechtspersonen;
- de verwijzing naar het decreet;
- het bedrag van de heffing en het heffingsjaar waarop ze betrekking heeft;
- het artikelnummer;
- de datum van de uitvoerbaarheidsverklaring;
- de handtekening van de ambtenaar.

De heffingsplichtige op wiens naam de heffing is ingekohierd, ontvangt zonder kosten een heffingsbiljet. De verzending van het heffingsbiljet gebeurt op straffe van verval per post, binnen een periode van zes maanden te rekenen van de datum van de uitvoerbaarheidsverklaring van het kohier. Het heffingsbiljet bevat:

- de datum van verzending van het heffingsbiljet;
- de gegevens vermeld op het kohier;
- de betalingstermijn;
- de termijn waarin een bezwaarschrift kan worden ingediend, de benaming en het juiste adres van de instantie die bevoegd is om ze te ontvangen.

4.6.10. Heffingsverhoging

Met betrekking tot het Grondwaterdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten gebeuren het toezicht, het onderzoek, de vaststelling en de sanctionering van de milieu-inbreuken en milieumisdrijven volgens de regels bepaald in het Milieuhandhavingsdecreet. Dit is dus titel XVI van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid. Deze bepaling is echter niet van toepassing op de niet-aangifte, onvolledige of onjuiste aangifte op de heffing van de winning van grondwater.

Bij niet-aangifte, bij niet-tijdige aangifte of in geval van onvolledige of onjuiste aangifte wordt de heffing vermeerderd met een

Sectoraal milieurecht

heffingsverhoging. Deze heffingsverhoging wordt procentueel berekend:

- op het verschil tussen de heffing zoals berekend op basis van de elementen van de aangifte en de door de VMM of de rechtbank aangehouden heffing;
- bij afwezigheid van een aangifte op de door de VMM of de rechtbank aangehouden heffing.

Het percentage van de heffingsverhoging bij niet-aangifte of bij niet-tijdige aangifte, wordt als volgt vastgelegd:

- als de niet-aangifte te wijten is aan omstandigheden onafhankelijk van de wil van de heffingsplichtige: geen verhoging;
- als de aangifte niet binnen de termijn wordt ingediend, maar de heffingsplichtige wel tijdig antwoordt op het bericht van ambtshalve heffing: verhoging van 10 %;
- als de heffingsplichtige niet of niet tijdig antwoordt op het bericht van ambtshalve heffing: verhoging van 50 %.

Het percentage van de heffingsverhoging bij onvolledige of onjuiste aangifte wordt als volgt bepaald:

- als de onvolledige of onjuiste aangifte te wijten is aan omstandigheden onafhankelijk van de wil van de heffingsplichtige: geen verhoging;
- als de heffingsplichtige tijdig reageert op het bericht van rechtzetting van de administratie: verhoging van 10 %;
- als de heffingsplichtige niet of niet tijdig reageert op het bericht van rechtzetting: verhoging van 50 %;
- als uit de reactie van de heffingsplichtige blijkt dat de in de aangifte opgegeven gegevens juist zijn: geen verhoging.

Tevens kunnen de bevoegde ambtenaren een geldboete van 50 euro tot 1.250 euro opleggen voor elke overtreding van de heffingsbepalingen.

4.6.11. Bezwaren

De persoon op wiens naam de heffing is ingeschreven, alsmede zijn echtgenoot op wiens goederen de aanslag wordt ingevorderd, kan tegen de gevestigde heffing, verhogingen en boeten een bezwaarschrift indienen bij de adjunct-leidend ambtenaar van de VMM. In dit bezwaarschrift kan tevens om uitstel of spreading van betaling van de heffing en vrijstelling of vermindering van de eventueel opgelegde administratieve geldboete of heffingsverhoging worden verzocht.

Sectoraal milieurecht

Het bezwaarschrift moet schriftelijk worden gedaan, gemotiveerd zijn, en moet op straffe van verval worden verzonden naar of overhandigd aan de adjunct-leidend ambtenaar van de VMM of zijn gedelegeerde binnen een termijn van drie maanden, te rekenen van de derde werkdag volgend op de dag waarop het heffingsbiljet aan de postdiensten overhandigd werd of vanaf de datum van kennisgeving van het heffingsbiljet.

Het departement LNE doet als administratieve overheid uitspraak over het bezwaarschrift. De ambtenaar kan de betwiste heffing noch de opgelegde administratieve geldboete noch de opgelegde heffingsverhoging vermeerderen. De beslissing van de ambtenaar wordt met redenen omkleed en aan de indiener van het bezwaarschrift ter kennis gegeven per aangetekend schrijven. De beslissing vermeldt de wijze waarop tegen deze beslissing in rechte kan worden opgekomen.

Als een aanslag nietig verklaard is omdat hij niet gevestigd werd overeenkomstig een wettelijke regel, met uitzondering van een regel betreffende de verjaring, kan de VMM, zelfs als de datum van 30 juni is verstreken, op naam van dezelfde heffingsplichtige, op grond van dezelfde heffingselementen of op een gedeelte ervan, een nieuwe aanslag vestigen binnen drie maanden vanaf de datum waarop de beslissing van het departement LNE niet meer voor de rechter kan worden gebracht.

Als tegen een beslissing van het departement LNE beroep is aangetekend en het gerecht de aanslag geheel of ten dele nietig verklaart om een andere reden dan verjaring, kan de VMM zelfs als de datum van 30 juni is verstreken, een subsidiaire aanslag op naam van dezelfde heffingsplichtige en op grond van alle of een deel van dezelfde heffingselementen als de oorspronkelijke aanslag, ter beoordeling voorleggen aan het gerecht, dat uitspraak doet over dat verzoek. De subsidiaire aanslag is slechts invorderbaar of terugbetaalbaar ter uitvoering van de beslissing van het gerecht.

De subsidiaire aanslag wordt aan het gerecht onderworpen door een aan de heffingsplichtige betekend verzoekschrift. Het verzoekschrift wordt betekend met dagvaarding om te verschijnen als het een met de heffingsplichtige gelijkgestelde betreft. In dat geval worden met de heffingsplichtige gelijkgesteld:

- de erfgenamen van de heffingsplichtige;

Sectoraal milieurecht

- de vennootschap, de vereniging of gemeenschap waarvan het hoofd of de directeur oorspronkelijk werd aangeslagen en wederkerig.

De VMM is ook bevoegd om in bijzondere gevallen en onder bepaalde voorwaarden vrijstelling te verlenen voor al de nalatigheidsinteressen of een deel ervan. Voor zover de heffing er niet van afwijkt, zijn de regels betreffende de vestiging, de invordering, de geschillen, de verwijl- en moratoire interessen, de vervolgingen, de voorrechten, de wettelijke hypotheek, de verjaring inzake rijksinkomstenbelastingen *mutatis mutandis* van toepassing op de heffingen, de administratieve geldboeten en de heffingsverhogingen.

Het indienen van een bezwaarschrift of het instellen van een vordering in rechte verhindert niet dat de aanslag en de eventueel verschuldigde geldboete of heffingsverhoging worden ingevorderd. Dit in zoverre zij als een zekere en vaststaande schuld kunnen worden beschouwd. Het indienen van een bezwaarschrift schort evenmin het lopen van de nalatigheidsintresten op. De wettelijke hypotheek kan worden gevestigd op alle in het Vlaamse Gewest gelegen en daarvoor vatbare goederen die toebehoren aan de persoon op wiens naam de aanslag is ingeschreven. De wettelijke hypotheek wordt ingeschreven op verzoek van de VMM.

4.6.12. Nuttige gegevens in verband met de grondwaterheffing

Een nuttig adres rond de grondwaterheffing is Vlaamse Milieu-maatschappij, Afdeling Economisch Toezicht, Alfons Van De Maelestraat 96, 9320 Erembodegem (Aalst). Tel. 053 72 63 25 (inkohieren, Pieter D'Hondt), 053 72 63 22 (reacties op aanslag, Wendy Schockaert), fax 053 71 10 78. Op de website van de VMM (www.vmm.be) vindt u de heffingsregeling onder het luik "Water". Er is eveneens een link naar de website Heffingen (www.heffingen.be).

4.7. Kaderrichtlijn Water en Grondwaterrichtlijn

In de Kaderrichtlijn Water (KRW) worden eisen gesteld aan de goede kwantitatieve toestand en de goede chemische toestand van grondwater. Deze eisen zijn globaal benoemd. Ecologische doelen zijn niet omschreven. In de Grondwaterrichtlijn die eind

Sectoraal milieurecht

2006 van kracht is geworden, zijn de chemische aspecten voor grondwater verder gespecificeerd.

Voor het vaststellen van de goede chemische toestand wordt in de Grondwaterrichtlijn het begrip drempelwaarden geïntroduceerd. De functie van drempelwaarden voor stoffen is het toetsen of aan de goede chemische toestand van grondwaterlichamen wordt voldaan, waarbij grondwater is gedefinieerd als water in de verzadigde zone. Op EU-niveau zijn voor nitraat en bestrijdingsmiddelen in grondwater normen vastgesteld. Lidstaten zelf bepalen voor welke stoffen zij drempelwaarden willen vaststellen, en hoe hoog deze drempelwaarden moeten zijn. Vanuit de bescherming van het drinkwater (Drinkwaterrichtlijn) komen nikkel, arseen, boor, cadmium en lood in aanmerking voor het bepalen van drempelwaarden.

De Grondwaterrichtlijn vraagt een goede chemische toestand van het grondwater. De goede chemische toestand van grondwater is met name gekoppeld aan twee beschermdoelen:

- de KRW onderkent het belang van de interacties tussen grondwater, oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen. Bijlage 5 van de KRW geeft aan dat het grondwater geen negatieve invloed mag hebben op het bereiken van de doelen van de bijbehorende oppervlaktewateren en grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen;
- het humaan gebruik van grondwater. De KRW vraagt namelijk een goede toestand van zowel het oppervlakte als het grondwater. Dit moet de bescherming en beschikbaarheid van drinkwaterbronnen faciliteren.

Alle lidstaten van de EU moeten door middel van chemische monitoring van grondwater alle significante en aanhoudende stijgende trends in verontreiniging van grondwater vaststellen en het beginpunt bepalen voor omkeringen van deze trends. De implementatie van de Europese KRW en de Grondwaterrichtlijn geschiedt door regelingen voor monitoring en rapportage aan de Europese Unie. De Grondwaterrichtlijn bepaalt dat de lidstaten de nodige maatregelen ten uitvoer brengen om de inbreng van verontreinigende stoffen in het grondwater te voorkomen of te beperken.

Vlaanderen zal in sommige situaties niet kunnen voldoen aan de doelen die de Europese KRW stelt en die in 2015 moeten zijn gehaald. Dit is bijvoorbeeld het geval op locaties waar in het

Sectoraal milieurecht

verleden grote grondwaterverontreinigingen zijn ontstaan die niet binnen de gestelde termijn kunnen worden opgeruimd. In zo'n geval is het nodig een uitzonderingsbepaling toe te passen. Deze ruimte biedt de KRW en de Grondwaterrichtlijn. Twee belangrijke uitzonderingsbepalingen zijn: fasering en doelverlaging. Bij fasering wordt het moment waarop een doel moet zijn bereikt een of twee termijnen (2021 of 2027) uitgesteld. Bij doelverlaging wordt een doel naar beneden bijgesteld, zoals een minder goede kwaliteit van grondwater.

4.8. Bijlage

Bijlage bij het decreet van 24 januari 1984 houdende maatregelen inzake het grondwaterbeheer

Laagfactor		
Code	Hydrogeologische hoofdeenheid	Laagfactor
0100	Quartaire aquifersystemen	1
0200	Kempens aquifersysteem	1
0300	Boom aquitard	1
0400	Oligoceen aquifersysteem	1
0500	Bartoon aquitardsysteem	1
0600	Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem	1
0700	Paniseliaan aquitard	1
0800	Ieperiaan aquifer	1
0900	Ieperiaan aquitardsysteem	1
1000	Paleoceen aquifersysteem	1
1100	Krijt aquifersysteem	1
1200	Jura Trias Perm	1
1300	Sokkel	1

Sectoraal milieurecht

Gebiedsfactor				
Code gebied	Hydrogeologische hoofdeenheid	Zone	Gebiedsfactor heffingsjaar 2009	Jaarlijkse toename van de gebiedsfactor tot en met heffingsjaar 2017
0100	0100	Quartair aquifersysteem	1	0,03125
cks_0200	0200	Kempens aquifersysteem	1	0,03125
blks_0400_1	0400	Niet-afgesloten deel van het Oligoceen aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1	0,03125
blks_0400_2	0400	Afgesloten deel van het Oligoceen aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1,25	0,0625
blks_0400_3	0400	Depressietrechter van het afgesloten deel van het Oligoceen aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1,5	0,125
cvs_0400_1	0400	Niet-afgesloten deel van het Oligoceen aquifersysteem in het Centraal Vlaams Systeem	1	0,03125
cvs_0400_2	0400	Depressietrechter in het afgesloten deel van het Oligoceen aquifersysteem in het Centraal Vlaams Systeem	1,5	0,125
blks_0600_1	0600	Niet-afgesloten deel van het Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1	0,03125
blks_0600_2	0600	Afgesloten deel van het Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1,25	0,0625
blks_0600_3	0600	Depressietrechter van het afgesloten deel van het Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1,75	0,21875
cvs_0600_1	0600	Niet-afgesloten deel van het Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem in het Centraal Vlaams systeem	1	0,03125

Sectoraal milieurecht

cvs_0600_2	0600	Afgesloten deel van het Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem in het Centraal Vlaams systeem	1,25	0,0625
cvs_0600_3	0600	Depressietrechter van het afgesloten deel van het Ledo-Paniseliaan Brusseliaan aquifersysteem in het Centraal Vlaams systeem	1,75	0,21875
blks_0800_1	0800	Niet-afgesloten deel van de Ieperiaan aquifer in het Brulandkrijtsysteem	1	0,03125
blks_0800_2	0800	Afgesloten deel van de Ieperiaan aquifer in het Brulandkrijtsysteem	1,25	0,0625
cvs_0800_1	0800	Niet-afgesloten deel van de Ieperiaan aquifer in het Centraal Vlaams systeem	1	0,03125
cvs_0800_2	0800	Afgesloten deel van de Ieperiaan aquifer in het Centraal Vlaams systeem	1,25	0,0625
blks_1000_gwl_1	1000	Niet-afgesloten deel van het Paleoceen aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1	0,03125
blks_1000_gwl_2	1000	Afgesloten deel van het Paleoceen aquifersysteem in het Brulandkrijtsysteem	1,25	0,0625
ss_1000_gwl_1-1	1000	Depressietrechter in het Paleoceen zonder alternatief in het Quartair (zone dun Q-dek en of dun verzilt gebied)	1,5	0,125
ss_1000_gwl_1-2	1000	Depressietrechter in het Paleoceen met alternatief in het Quartair (buiten de zone met dun Q-dek en of dun verzilt gebied)	2	0,375
ss_1000_gwl_2	1000	Niet-afgesloten deel van het Paleoceen aquifersysteem in het Sokkelsysteem	1,5	0,125
blks_1100_gwl_1	1100 +1300	Niet-afgesloten deel van het Krijt en de Sokkel in het Brulandkrijtsysteem	1	0,03125
blks_1100_gwl_2	1100 +1300	Afgesloten deel van het Krijt en de Sokkel in het Brulandkrijtsysteem	1,25	0,0625
ss_1300_gwl_1	1100 +1300	Kolenkalk	1,5	0,125

Sectoraal milieurecht

ss_1300_ gwl_2	1100 +1300	Voedingsgebied van de Sokkel	1,5	0,125
ss_1300_ gwl_3	1100 +1300	Depressietrechter in de regio Waregem in de Sokkel	2	0,375
ss_1300_ gwl_4	1100 +1300	Sokkel	1,5	0,125
ss_1300_ gwl_5	1100 +1300	Depressietrechter in de regio Aalst	2	0,375